

ПРОГРАМА
НА ГОДИШНАТА НАУЧНА СЕСИЯ НА УНСС
(11.12.2009 г., Голяма конферентна зала)

- 9.30-10.00** **Регистрация**
- 10.00-10.20** **Откриване и приветствия**
- 10.20-12.00** ***Първо заседание***
Водец: проф. д.ик.н. Пламен Мишев
- 10.20-10.50** Проект № 037013 (GOCE) CLAVIER
„Промени в климата и вариации – влияние върху Централна
и Източна Европа“
Ръководител: проф. д.ик.н. Пламен Мишев
- 10.50-11.00** Проект № 2006-2008 Leonardo Da Vinci Programme
2006 ES/06/B/F/PP-149436
„Образование – преквалификация – предприемачество в селските райони
(AD-RURAL)“
Ръководител: проф. д.ик.н. Пламен Мишев
- 11.00-11.10** Проект № P-7/ 22.06.05
„Приложение на Общата селскостопанска политика на ЕС и устойчивото раз-
витие на селските райони в България. Проблемът за аграрната заетост“
Ръководител: проф. д.ик.н. Пламен Мишев
- 11.10-11.20** Проект № P 6/ 22.06.2005
„Пазарни възможности на продуктите от устойчиви земеделски практики
(биологично земеделие) в България и Румъния“
Ръководител: доц. д-р Даниела Иванова
- 11.20-11.30** Проект № LLP-LdV-TOI-2007-TR-039 INEMDIP
„Насърчаване пригодността за заетост на хората с увреждания“
Ръководител: доц. д-р Светлана Александрова
- 11.30-11.40** Проект № 2008 ERA-IP-4
„Интензивна програма “Еразъм“
Ръководител: д-р Камелия Асенова

- 11.40-11.50** Проект № ТК-НИ-1606/2006
„Икономическата имиграция в България и националната идентичност“
Ръководител: проф. д.фил.н. Кръстьо Петков
- 11.50-12.00** Проект № BG051PO001/07/3.3-01/113/24.06.08
„Развитие на практическите умения и компетенции на студентите посредством провеждането на студентски практики в реална работна среда“
Ръководител: проф. д.ик.н. Пламен Мишев
- 12.00-12.30** **Дискусия**
- 12.30-13.30** **Обедна почивка**
- 13.30-15.30** ***Второ заседание***
Водещ: доц. д-р Павел Димитров
- 13.30-13.40** Проект № ВУ-ОХН-1
„Управление на растежа и конкурентоспособността в технологично базирани малки и средни фирми“
Ръководител: проф. д.ик.н. Кирил Тодоров
- 13.40-13.50** Проект № ВУ-ОХН-3
„Гъвкавата заетост в малките и средните предприятия в България: състояние и перспективи за развитие“
Ръководител: проф. д-р Катя Владимирова
- 13.50-14.00** Проект № ВУ-ОХН-6
„Изграждане на междууниверситетски център за стимулиране на научно-изследователските дейности по управление на проекти“
Ръководител: доц. д-р Евангелий Андронов
- 14.00-14.10** Проект № ВУ-ОХН-15
„Партньорството „университет – бизнес“ – български и европейски измерения“
Ръководител: доц. д-р Иван Стойчев
- 14.10-14.20** Проект № ВУ-ОХН-12
„Устойчиви нагласи и поведение по веригата на доставките на биологични продукти в България“
Ръководител: проф. д.ик.н. Пламен Мишев
- 14.20-14.30** Проект № ВУ-ОХН-8
„Балканските национализми в процесите на евроинтеграция и разширяване на Европейския съюз в Югоизточна Европа: Предизвикателства и проблеми за интеграционната политика на Република България“
Ръководител: проф. д-р Антон Първанов

- 14.30-14.40** Проект № ВУ-ОХН-9
„Изследване на пазара на труда и иновативни практики за установяване на нуждите от професионално обучение на малките и средни предприятия в България“
Ръководител: доц. д-р Симеон Желев
- 14.40-14.50** Проект № НИД 21.03-5/2006
„Скритата икономика в България: актуални оценки в периода на европейската интеграция“
Ръководител: доц. д-р Валентин Гоев
- 14.50-15.30** **Дискусия**
- 15.30-15.50** **Кафе пауза**
- 15.50-17.40** **Трето заседание**
Водещ: доц. д-р Симеон Желев
- 15.50-16.00** Проект № SfP-982063
„Управление на свързани със сигурността научни изследвания в подкрепа на промяната в отбранителната промишленост“
Ръководител: проф. д-р Тилчо Иванов
- 16.00-16.10** Проект № НИД 21.03-4/2008
„Изследване и проектиране на система за импакт фактор на изданията на УНСС и по информатика на български“
Ръководител: доц. д.ик.н. Валентин Кисимов
- 16.10-16.20** Проект № НИД 21.03-6/2005
„Конкурентност и качество на обучението в професионално направление „Политически науки“ в УНСС“
Ръководител: доц. д-р Атанас Гочев
- 16.20-16.30** Проект № НИД 21.03-10/2005
„Трансформацията и адаптацията на българския бизнес в процеса на интеграция на българското общество към ЕС“
Ръководител: доц. д-р Теменуга Ракаджийска
- 16.30-16.40** Проект № НИД 21.03-8/2006
„Макроикономическа политика за устойчиво развитие на България“
Ръководител: проф. д.ик.н. Румен Гечев
- 16.40-16.50** Проект № НИД 21.03-13/2006
„Изследване на бизнес средата в България (на основата на изследване на оценките и очакванията на българските компании)“
Ръководител: доц. д-р Георги Мишев

- 16.50-17.00** Проект № НИД 21.03-1/2007
„Предизвикателства и проекции в счетоводството на кредитните институции при въвеждане на капиталовите стандарти Базел II за страните от ЕС“
Ръководител: доц. д-р Стоян Стоянов
- 17.00-17.10** Проект № НИД 21.03-2/2007
„Усъвършенстване на управленските аспекти на екоикономическата подготовка на студентите в УНСС“
Ръководител: доц. д.ик.н. Юлия Дойчинова
- 17.10-17.40** **Дискусия**
- 17.40** **Закриване**
- 17.45** **Коктейл**

ВЪЗДЕЙСТВИЯ НА КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪРХУ ЯДРЕНАТА ЕНЕРГЕТИКА И УЯЗВИМОСТ НА ИКОНОМИКАТА И РЕГИОНИТЕ – РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОЕКТ CLAVIER

проф. д.ик.н. Пламен Мишев¹,
н.с. д-р Милкана Мочурова²

CLAVIER (Climate Change and Variability: Impact on Central and Eastern Europe) „Колебания и изменение на климата: влияние върху Централна и Източна Европа” е целеви изследователски проект, финансиран от Шеста рамкова програма на Европейската комисия. Проектът приключи през 2009 г. Докладът представя два от резултатите по проекта – оценката на въздействията на климатичните промени върху ядрената енергетика в България и оценката на уязвимостта на икономиката и регионите на България, Румъния и Унгария.

Първо, по отношение на въздействията на климатичните промени върху АЕЦ „Козлодуй” се доказва, че настоящите климатични условия не засягат безопасността на АЕЦ „Козлодуй”, но високите температури през лятото (над 30°C) намаляват ефективността на охлаждащите процеси и произведената ел. енергия намалява с около 50 – 60 MW h, което е около 5% от производството на един блок. Изследвани са климатични сценарии и модели A1B REMO, A1B LMDZ, B1 LMDZ. Регионалните климатични модели са REMO и LMDZ, съответно разработени от Института по метеорология Макс Планк Германия и Лабораторията по метеорологична динамика към Националния център за научни изследвания Франция, а сценариите A1B и B1 са изготвени от Междуправителствения панел по климатични промени. Сравняват се средните параметри за периода 1961-1990 г. и 2021-2050 г. на територията на Козлодуй. Установено е, че климатичните промени при анализирания модели и сценарии не засягат безопасността на АЕЦ. Не се очаква да има екстремни стойности на минималната и максимална дневна температура, на индекса на горещите вълни, на максималните валежи и на индекса на интензивността на валежите. От друга страна, се очаква да се намали ефективността на охлаждащите процеси в централата през лятото и съответно да има известни икономически загуби поради по-малкото количество произведена ел. енергия. Намалението ще варира в рамките на 0.7% до 1% от общото годишно количество енергия, произвеждано от АЕЦ.

Втората част на доклада представя методологията за оценка на адаптивния капацитет и икономическата уязвимост на регионите, разработена по проекта CLAVIER, както и резултатите от тези оценки за изселваните региони и сектори в България. Дефинирани са понятията икономическо въздействие, адаптивен капацитет, икономическа уязвимост по отношение на климатичните промени. Ендогенният регионален адаптивен капацитет (ЕРАК) на регионите е изследван чрез факторен и клъстерен анализ. Установени са 8 типа клъстери на територията на България, Румъния и Унгария.

Във връзка с климатичните промени и ядрената енергетика в Северозападния район на България е доказано, че регионът има сравнително нисък адаптивен капацитет. Но този нисък ЕРАК, съчетан с очакваните незначителни икономически въздействия върху АЕЦ, води до ниска уязвимост спрямо климатичните промени в региона по отношение на ядрената енергетика.

Анализът на уязвимостта на зимния туризъм на Боровец е направен в два аспекта. В краткосрочен период е доказан среден ЕРАК на Югозападния район, слаби икономически въздействия и ниска уязвимост. В дългосрочен период (след 2020-2030 г.) – нисък ЕРАК, силни отрицателни икономически въздействия, висока икономическа уязвимост на региона.

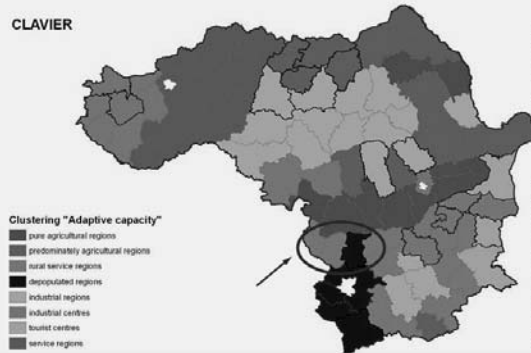
По отношение на земеделието в Североизточна България е установено, че регионът има среден и над средния ЕРАК и ниска икономическа уязвимост. Това се дължи на очакваните положителни или неутрални икономически въздействия върху земеделието при анализирания три климатични сценария към 2021-2030 г.

¹ Университет за национално и световно стопанство.

² Икономически институт на БАН.

Ядрена енергетика

CLAVIER

СЗ регион: 2 области в
кълстер тип аграрен и
услуги и 1 област в
кълстер тип обезлюждаващ

Сравнително нисък
адаптивен капацитет и
незначителни
икономически въздействия
= ниска уязвимост спрямо
климатичните промени в
СЗ регион по отношение
на ядрената енергетика

Informations: 07 440 0000 Clavier Intelligence Solutions
Bulgaria: 00359 884 000000
Email: info@clavier.bg, info@clavier.com
Website: www.clavier.bg, www.clavier.com
Clavier Intelligence Solutions

Зимен туризъм на Боровец

- В краткосрочен период: **среден ЕРАК, слаби икономически въздействия, ниска уязвимост**
 - алтернативни забавления за туристите
 - относително достатъчно сняг за ски туризъм
- В дългосрочен период (след 2020-2030): **нисък ЕРАК, силни отрицателни икономически въздействия, висока икономическа уязвимост на региона**

Земеделие в СИ район

- СИ район - **среден и над средния ЕРАК** по отношение на климатичните промени и очакваните изменения в добивите: два вида кълстери тип "аграрен и услуги" и "туристически център"
- Сложни икон. въздействия, анализ в два аспекта: (1) тренд 2021-2030 и (2) циклични колебания.
 - Сравнение на тренда на добивите по три климатични сценария с базовия сценарий за 2025: положителни или неутрални икономически въздействия, увеличение на брутната земеделска продукция между +11% and +23%, слабо положителни въздействия върху регионалната икономика като цяло.
 - Циклични колебания: значително положително и отрицателно влияние върху добивите от -10% до +16%
- Специфични характеристики на района
- Среден и по-висок ЕРАК, положителни и неутрални икон. въздействия => **ниска икономическа уязвимост**

Зимен туризъм в България на примера на курорт „Боровец”

Боровец е най-стария и голям планински курорт в България. Той се намира на 1350 м надморска височина с три ски центъра:

Централен Боровец – започващ от височина 1340 м до 2369 м, в т.ч. Ситняково – 1700 м.

Маркуджичи и Ястребец – от 2370 м до 2550 м.

Методологическите проблеми са предопределени от наличните данни отнасящи до факторните и зависимата променливи.

За историческия период данни ни предоставиха от Националния хидрометеорологичен институт НИМХ и от курорта – хотел „Самоков”.

Работата се реализира на стъпки.

Първата стъпка изискваше да се определи вида на данните, с които ще се работи.

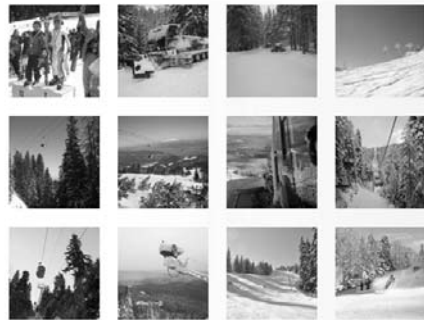
Данните за нощувките в хотела се отнасят за периода 1993-2006 г. и са по десетдневки на месеците от Октомври до март включително. По аналогичен начин по десетдневки са и предоставените данни от НИМХ.

Възможностите, пред които бе изправен екипа бяха да се работи с данни по:

- Десетдневки
- Месеци
- Години

При анализа на очакваните климатични промени следва да се има предвид и цикличността. През периода 1993-2050 г. ще има години през които снежната покривка ще бъде над тренда и такива, през които тя ще бъде по-ниска. Цикличността е значителна и ще дава отражение върху туристическата активност. Наличието на години с дефицит на сняг ще се отразява и през следващите години, когато има достатъчно сняг поради наличието на лаг в поведението на туристите. Важно е да се отбележи, че в бъдеще зимите с недостатъчно количество сняг ще бъдат по-чести в сравнение с 1990-те и 2000-те. Периоди с 2, 4,5 и 6 последователни зими с малко количество сняг могат да се очакват през 2020-2050 г.

Благодаря за вниманието

ОБРАЗОВАНИЕ – ПРЕКВАЛИФИКАЦИЯ – ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ (AD RURAL)

Ръководител: проф. д.ик.н. Пламен Мишев

Целта на проекта е промоция и развитие на селските райони чрез представяне на предприемаческата култура сред младежта. Тя е в съгласие с целта на програмата да се ускорят иновациите в областта на професионалното обучение и да се подобри качеството на обучение, както и да се подобри мобилността на ученици, студенти, мениджъри на човешки ресурси.

Тази цел се постига чрез изработване, тестване и разпространяване на педагогически способности и материали за обучение, които могат да бъдат в помощ на технически центрове, организации и асоциации за подпомагане и предоставяне на съвети в земеделието, като се вземат предвид новите методи, подходи и инструменти в сферата на културата на предприемачество.

Участниците по проекта включват организации, изследователски центрове и университети от Испания, Португалия, Франция, Белгия, България, Гърция.

Работната програма на проекта включва:

Фаза 1: Анализ на контекста и определяне на идеите – обобщение и анализ на изследвания, инициативи, източници, библиография, ориентирани към представяне на предприемаческата култура във всяка страна.

Фаза 2: Дизайн, изпълнение и адаптиране на педагогическото съдържание и на мултимедийни материали и инструменти – ориентирани към преподавателя и към студента.

Фаза 3: Експериментално провеждане на обучение за тестване на разработените материали и определяне на качеството на създадените способности.

Фаза 4: Оценяване и разпространение – изработване на съвместен доклад за пилотните обучения в различните страни (резултати, адаптация към адресантите, аспекти за подобрене). Предоставяне на разположение на учебните материали онлайн на заинтересовани организации и разпространение на проекта на европейско ниво сред хора, ориентирани към учебния процес, експерти и др.

Университетът за национално и световно стопанство като партньор по проекта разработи учебно помагало: „Управление на земеделско стопанство – управление и маркетинг”. Целта на помагалото е да осигури подходящи материали за основните принципи и инструменти в областта на агроменеджмента и агромаркетинга, които да бъдат използвани от заинтересовани организации и лица, провеждащи обучения и консултации на земеделски производители. Основните теми, разгледани в помагалото, са свързани с управление на ферма и възможностите за планиране на пазарно ориентирани земеделски стопанства, като особено внимание е отделено на маркетинговия процес и маркетинговото планиране. След това са представени теми, свързани със събиране на данни и оценка на ресурсите в стопанството, провеждане на инвестиционен анализ за вземане на решения в условията на риск и несигурност. Така разработеното помагало може да се използва и да бъде предложено на земеделски производители за по-добро разбиране на принципите на икономическата и финансовата ефективност; на процедурите за идентифициране на техническите и икономическите пречки пред фермата; на методите за анализ на производителността на отделната ферма/предприятие и за формиране на умения за планиране и управление на фермата, като се търси отговор на нови пазарни възможности.

Подходът за предоставяне на цялостни програми за обучение в гореспоменатите области целеше изграждането на капацитет от експерти, които след това ще могат да поддържат и развият понататък придобитите умения и техники след приключване на проекта. Трансферът на знания се реализира чрез серия от обучения по агроменеджмента и агромаркетинг в избран пилотен обект.

Работната програма на проекта:

Фаза 1: Анализ на контекста и определяне на идеите

Фаза 2: Дизайн, изпълнение и адаптиране на педагогическото съдържание и на мултимедиини материали и инструменти

Фаза 3: Експериментално провеждане на обучение за тестване на разработените материали и определяне на качеството на създадените способности

Фаза 4: Оценяване и разпространение

Учебно помагало:

„Управление на земеделско стопанство – управление и маркетинг”

Представя основните принципи и инструменти в областта на агромениджмънта и агромаркетинга

Практическо приложение – при обучението на земеделски стопани за по-добро разбиране на:

- принципите на икономическата и финансовата ефективност
- процедурите за определяне техническите и икономически пречки пред фермата
- методите за анализ на производителността на отделната ферма
- формиране на умения за планиране и управление на фермата като се търси отговор на нови пазарни възможности

**ПРИЛОЖЕНИЕ НА ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА
НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ.
ПРОБЛЕМЪТ ЗА АГРАРНАТА ЗАЕТОСТ
(Двустранна програма за съвместни научни изследвания
между България и Румъния)**

Ръководител: проф. д.ик.н. Пламен Мишев

Селското стопанство е неделима част от икономическия и социален живот в България и Румъния. Секторът има относително висок дял в националния БВП, износа и потока на чуждестранна валута и в същото време решава проблеми на обкръжаващата среда и подобряване на социалното благосъстояние. За да може да изпълнява добре тази си роля, селското стопанство е необходимо освен печелившо, да бъде и устойчиво. Устойчиво селско стопанство не би могло да се постигне без по-добри перспективи за работа и стабилни доходи за местното население в селските райони. В тази насока Общата селскостопанска политика на ЕС се очаква да бъде един от главните движещи фактори.

Ето защо **целта** на проекта е да *оцени влиянието от въвеждането на мерките на ОСП за устойчиво развитие на селските райони и по-специално оценка на влиянието, което тази политика ще има върху перспективите пред младите хора и жени като специфична категория в изследваните селски райони в двете страни - България и Румъния.*

Проектът е разработен в следните фази:

1. Мобилизиране на изследването - преглед на основните и съвременни научни публикации.
2. Подготовка на изследването - избор на региони и конкретни ферми за изследване.
3. Провеждане на изследването - съставяне на въпросник и провеждане на изследването.
4. Завършване на изследването - представяне на възникналите промени в заетостта в селските райони в резултат на прилагане мерките на ОСП; изготвяне на заключения и препоръки за бизнес-а за устойчиво развитие на селските райони на базата на перспективите за труд и увеличаване на доходите на местното население.
5. Разпространение на резултатите.

Избраната методология на изследване включва традиционната методология за изследване икономиката в селските райони, комбинирана с модерен подход за институционален икономикс и икономикс на транзакционните разходи с цел по-добро разбиране на проблемите и перспективите, стоящи пред селските райони.

Изследването в настоящия проект беше осъществено в особен и уникален период за българското и румънското земеделие. България и Румъния станаха страни - членки на ЕС, от 2007 г. Проблемът за аграрната заетост и влиянието на ОСП е анализиран от гледна точка на факторите: обема на аграрното производство, перспективите за нарастването му и състоянието на трудовия пазар. От една страна, е анализирана връзката на заетостта със състоянието на трудовия пазар след проведен анализ на аграрните трудови трансакции като част от общия анализ за ефективната организация на всички осъществявани във фермата трансакции. Трудовите трансакции са оценени като най-трудните, със сериозни проблеми при управлението им, като не е открита връзка между ОСП на ЕС, отделните елементи на аграрните трудови трансакции и проблемите, свързани с тях. От друга страна, е установена връзката на заетостта с обема на производството в резултат от анализ на резултатите, получени от анкетно проучване за плановете на фермерите във връзка с прилагането на механизмите на ОСП на ЕС и за техните очаквания относно въздействието ѝ върху аграрната заетост. За участниците в интервюто приемането на България за член на ЕС е породило оптимистични настроения – не очакват, а и не възнамеряват да намаляват размера на производствата си, като се наблюдава подчертано пазарно ориентирано поведение. Негативизъм има по отношение на заетостта на млади хора в сектора - младежката заетост в земеделието ще се намалява, тъй като условията на труд не са добри, доходът, който се получава, не е достатъчен, за да стимулира младите хора да се занимават с такъв бизнес, както и непрестижността на професията „фермер”. Трябва да се отбележи голямата степен на приспособимост на фермерите, проли-

чала в интервютата към изискванията на ОСП, която според интервюираните може да се провежда само с активната роля на държавата.

В този контекст е и заключението, че трябва да продължи следваната политика за предприемане на мерки за развитие на селските райони като предпоставка за устойчиво и успешно развитие и на аграрния сектор.

Приложение на Общата
селскостопанска политика на
Европейския съюз и устойчиво
развитие на селските райони в
България. Проблема за
аграрната заетост

Двустранна програма за съвместни научни
изследвания между България-Румъния,
финансирана от Фонд "Научни изследвания

Цел на проекта

*да оцени влиянието от въвеждането на
мерките на ОСП за устойчиво развитие
на селските райони и по-специално
оценка на влиянието, което тази
политика ще има върху перспективите
пред младите хора и жени, като
специфична категория в изследваните
селски райони в двете страни: България
и Румъния*

Фази на изследването:

1. Мобилизиране на изследването
2. Подготовка на изследването
3. Провеждане на изследването
4. Завършване на изследването
5. Разпространение на резултатите

Методология

комбинация от традиционна методология за изследване икономиката в селските райони и модерен подход за институционален икономикс и икономикс на транзакционните разходи

Изводи

- оптимистични настроения в земеделските производители след присъединяването на България
- увеличаване на пазарно ориентираното поведение на земеделските стопани
- оптимистични намерения за увеличение на площта на съществуващите стопанства и нарастване на смесените стопанства
- осъществяването на мерките по ОСП изискват активното ангажиране на държавата
- песимистични настроения по отношение на привличането на млади хора в сектора

Изводи

- аграрната заетост е част решаването на проблема за устойчивото развитие на селските райони
- нивото на заетост зависи от размера на бизнеса, а той е силно повлиян от трудностите при осъществяването на трудовите транзакции
- трудностите и разходите по аграрните трудови транзакции са институционално обусловени
- ОСП на ЕС няма пряко влияние върху аграрните трудови транзакции

ПАЗАРНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ПРОДУКТИТЕ ОТ УСТОЙЧИВИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ПРАКТИКИ (БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ) В БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ

Ръководител: доц. д-р Даниела Иванова

През последните години концепцията за устойчиво развитие печели все повече последователи. Като част от системата на устойчивото земеделие, *биологичното производство* се основава на методи, опазващи околната среда – поддържа и развива екосистемите, включително биологичните цикли и почвеното плодородие, използва най-изгодно местните природни ресурси.

Основна тенденция за повечето страни от Централна и Източна Европа е, че тяхната биологична продукция се развива главно за целите на износа. Това води до невъзможността на биопродуктите да се приспособят към местния пазар и цената им се оказва прекалено висока за потребителите от тези страни. Разрешението се крие в бързото развитие и разширяване на вътрешния пазар на биологични селскостопански продукти и храни.

Основавайки се на *хипотезата*, че развитието и успехът на биологичното земеделие в страните от Централна и Източна Европа зависят преди всичко от възприемането на този вид продукти от потребителите, авторите на проекта насочват вниманието си към възможностите за развитие на вътрешния пазар в две от тези страни – България и Румъния.

Оценявайки съществената роля на хранителните продукти на българския и румънския пазар, повишеният интерес към продуктите на устойчивото земеделие в света и липсата на информация за такъв пазар в тези страни, в проекта бяха:

- **анализирани пазарните възможности на продуктите от биологичното земеделие в България и Румъния** (качествен анализ по метода на “фокус групите” сред потребителите в двете страни);
- **разработени възможностите за обучение на консуматорите на продуктите от биологичното земеделие в България и Румъния** (методи и пътища за популяризиране в различни групи потребители и форми на обучение; определяне на вероятни центрове за обучение; провеждане на серия от лекции пред студенти, целяща ангажиране на младите хора с въпросите на устойчивото потребление).

ПАЗАРНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ПРОДУКТИТЕ ОТ УСТОЙЧИВИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ПРАКТИКИ (БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ) В БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ

Проект Р-6/22.06.05, Българо-румънски научни изследвания,
Министерство на образованието и науката,
Фонд "Научни изследвания" 05.2005 – 04.2008 г.

Ръководител: доц. д-р Даниела Иванова

Участници:

катедра "Стокознание", УНСС - София, БЪЛГАРИЯ

Партньори:

катедра "Мениджмънт и маркетинг", Университет Орадея, РУМЪНИЯ

Цели на проекта:

- Анализиране на пазарните възможности на продуктите от биологичното земеделие в България и Румъния
- качествен анализ по метода на "фокус групите" сред потребителите

Цели на проекта:

- Разработване на възможностите за обучение на консуматорите на продуктите от биологичното земеделие в България и Румъния
 - програми и методики за популяризиране на продуктите от биологичното земеделие, отчитайки специфичните особености в двете страни.
 - форми на обучение на потребителите и определяне на вероятни центрове за обучение

В изпълнение на работната програма

- Изготвен е литературен анализ и доклад за пазара, потребителските нагласи и възприятия за биологичните продукти по света и в България.

В изпълнение на работната програма

- Обобщени и анализирани са получените резултати от
 - проведено проучване по метода на "фокус групите" и
 - анкетно проучване сред група "Майки" за реалната нагласа на българските потребители към продуктите от биологичното земеделие.

По-важни резултати от изследването

Познания и разбиране за биологичните храни

- По-голяма част от участниците в проучването определят правилно биологичните храни, като "екологично чисти продукти", произведени "по естествен начин или като натурални храни", които не съдържат вредни за здравето съставки (нитрати, консерванти и др.).
- Почти всички анкетирани майки, асоциират биологичните продукти със специфичния метод на производство, забраняващ използването на изкуствени торове, пестициди, хербициди, генетично модифицирани продукти, хормони и антибиотици за животните.
- Интервюираните свързват биопродуктите най-вече със здравословния начин на живот

По-важни резултати от изследването

Покупки на биологични храни

- Повечето от участниците в проучването декларират желание за постоянни покупки на биологични храни.
- Майките, участници в анкетата, показват висока заинтересованост към биологичните храни, отчитайки тяхната полезност и желанието да предоставят на своите деца възможно най-добрите храни на пазара.

По-важни резултати от изследването

Готовност на потребителите да платят по-висока цена за биологичните храни

Потребителите участвали в проучването оценяват факта, че заплащат повече за продукти, които имат по-голяма добавена стойност, произтичаща от начина на производство.

По-важни резултати от изследването

Маркировка на биологичните продукти

Потребителите търсят специална маркировка (знак) върху етикета, която дава информация за хранителните биологични продукти.

Всички анкетиращи, потвърждават необходимостта от специален знак за биологичните продукти.

По-важни резултати от изследването

Информация за биологичните храни

Според участниците в изследването, няма информация за биологичните храни, за техните предимства или недостатъци.

В изпълнение на работната програма

- Сравнени и анализирани са обобщените резултатите, получени от проучванията в България и Румъния с цел да се обособят специфичните различия на пазара на продуктите от биологичното земеделие в двете страни.

Резултатите от проучванията

не показват значими разлики във възприятията и нагласите за биологичните продукти в двете страни.

Както българите, така и румънците участвали във фокус групите възприемат биологично произведените продукти като „чисти“ храни, които не съдържат вредни за здравето химични съединения, произведени „по натурален начин“.

Сравнително малка част от участниците възприемат ползите за околната среда от начина на производство на тези продукти.

В изпълнение на работната програма

- Разработени са програми за обучение на потребителите на продуктите от биологичното земеделие в България, като са определени формите и вероятните центрове на обучение.

Програми за обучение на потребителите

Разработени са два типа програми за обучение на потребителите на биологични продукти:

- **Програма А** – за деца във възрастова група от 5 до 10 г. и
- **Програма Б** -
 - за ученици от 11 до 18 г.;
 - за потребители над 18 г.

Програми за обучение на потребителите

Всяка от предложените програми съдържа необходимите за усвояване потребителски знания и умения, групирани в три модула:

- Потребителски ценности и поведение;
- Потребителите на пазара;
- Права и отговорности на потребителите.

Насоченост на резултатите

Получените резултати от разработването на представения проект бяха насочени към:

- българските и румънски производители на продукти от устойчиво (биологично) земеделие, техните асоциации и сдружения
 - напр. за България – BIOBULGARIA, BIOSELENA, ECOFARM, AGROLINK
- българските и румънски потребители, с цел да се подобрят доверието и културата им към продуктите от биологичното земеделие;

Насоченост на резултатите

- неправителствени организации, защитаващи правата на потребителите
 - напр. Федерациите на потребителите, сдружение "Активни потребители" и др.
- държавните институции
 - Министерство на земеделието и горите, Министерство на околната среда и водите, Министерство на икономиката и Комисия за защита на потребителите, Българска стопанска камара, Българска търговско-промишлена палата, Асоциации и сдружения на производители и други заинтересовани страни

Резултатите от проекта са представени

- Конференция на тема: Иновационни практики за по-добра околна среда, Регионален екологичен център - България, София, 30 юни – 1 юли 2005 г.
- Василева Е., М. Любомирова, Потребителски нагласи и възприятия за биологичните продукти, Хранителна индустрия и търговия, 5 (2006), стр. 33-35
- Обобщените резултати от анкетата сред българските майки бяха публикувани на сайта "BG-МАММА" с Интернет-адрес: www.BG-mamma.com
- Василева Е., Възприятия и нагласи към продуктите от биологичното земеделие Целева група "Майки", Хранителна индустрия и търговия, 7 (2006), стр. 34- 37
- Иванова Д., Е. Василева, Търсенето на биологични продукти в България – изборът на потребителите, Международна конференция "Партньорство в биологичното земеделие и качество на храните", София, 14 – 15 септември 2006 г.

Резултатите от проекта са представени

- Ivanova D., E. Vasileva, Consumers' perception on organic, Training on organic marketing, Bulgaria, Joint Project Foundation AVALON – AGROLINK, Sofia, 25 November – 1 December 2007
- Василева Е., Д. Иванова, Биологичното земеделие в България, Конференция "Промените в Общата селскостопанска политика и позицията на България", УНСС – гр. София, 14 май 2008 г.
- Vassileva E., D. Ivanova, E. Botezat, A. Tomescu, Comparative Study of Consumers' Perceptions and Attitudes to Organic Agricultural Products in Bulgaria and Romania, 16th IGWT Symposium, "Achieving Commodity & Service Excellence in the Age of Digital Convergence", Seoul, Korea, August 19 -23, 2008
- Ivanova D, E. Vassileva, S. Stefanov, N. Tipova, Organic Products – the Choice of Bulgarian Mothers, 16th IGWT Symposium, "Achieving Commodity & Service Excellence in the Age of Digital Convergence", Seoul, Korea, August 19 -23, 2008

INEMDIP – УВЕЛИЧАВАНЕ ПРИГОДНОСТТА ЗА ЗАЕТОСТ НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

Ръководител: доц. д-р Светлана Александрова

Проект трансфер на знания и иновации

Идеята на проекта е да подготви работодателите - теоретично и практически, да назначават на работа хора с увреждания и най-вече хора с физически увреждания.

Проектът има за цел да увеличи възможността на хора с увреждания да участват в пазара на труда, да се постигне обмен на опит на всички партньори за интегриране на хората с увреждания към пазара на труда, което ще доведе до началото на обсъждане на проблемите за трудова заетост на тези хора.

Специфичната цел на проекта е да допълни програмите за повишаване на образованието и квалификацията на работодателите – ръководители, и на студентите с новия модул, който включва наемане на хора с увреждания, нуждаещи се от специфични:

- ▶ информация;
- ▶ знания, умения и способности;
- ▶ социално-психологическо образование;
- ▶ промяна в отношението.

Дейности по проекта:

▶ преглед и анализ на политиката и законодателството за интегриране на хората с увреждания към пазара на труда на национално и международно равнище, сравнение между тях и обмен на знания и опит;

▶ проучване на практика на интегриране на хората с увреждания към пазара на труда и законодателството на Европейския съюз;

▶ проучване сред работодателите и работодателските организации за политиката им към хора с увреждания, организиране на фокус група и анкетно проучване. Проведена анкета с 62 работодатели и 22 са наетите хора с увреждания;

- ▶ разработване и предлагане на механизми предприемачите да наемат хора с увреждания;
- ▶ разработване на наръчник и методология за преподаване на хора с увреждания;
- ▶ разработване на обучителна програма за хора с увреждания;
- ▶ организиране на конференция между партньорите за обмяна на опит в прилагането на политика на интегриране на хора с увреждания и за обмен на практики при обучението на хора с увреждания.

Постигнати резултати:

▶ анализ на българското законодателство и политики за интеграция на хора с увреждания, изготвяне на доклад с конкретни препоръки за подобряване;

▶ доклад – заетост сред хората с увреждания България – проблеми, тенденции и перспективи;

▶ проведени 3 конференции (Сакарския университет, УНСС и Институт за управление на информационни системи);

▶ трансфер на материали за дистанционно обучение на езиците на страните партньори по проекта;

▶ провеждане на семинарни занятия на студентите по специалност Икономика и организация на труда, Застраховане и социално дело за проблемите на хората с увреждания;

▶ фокус групи с неправителствени организации;

▶ създаване на модул за образователна програма, използвайки съвременна методология и тестване на модула в обучителния процес;

▶ разпространяване на брошурите за проекта в следните общини: район Студентски, Триадица, Плевен, Велико Търново, Хасково, Севлиево, Перник.

Партньори по проекта

Водеща организация - Университет Сакаря (Турция)

Институт за управление на информационни системи (Латвия)

УНСС (България)

Фондация за обучение и солидарност на хората с увреждания (Турция)

Организация за развитие на индустрията в малките и средните предприятия (Турция)

Търговска и индустриална камара на Адапазаръ (Турция).

- Проектът надгражда постигнатите резултати от пилотен проект 2003-LV/03/B/F/PP-172002, „Ability not Disability in Employment“.
- развит курс за обучение на хора с увреждания
- Наръчник и методология за преподаване на хора с увреждания "Increasing Employability of Disabled People
- Обобщения на добри практики на дистанционно обучение на хора с увреждания
- (конкретни примери – Великобритания, Гърция, Люксембург, Латвия).
- Мрежа партньорска за разпространение на опит в дистанционното обучение за хора с увреждания

4

- **Цел** – да се увеличи възможността на хора с увреждания да участват в пазара на труда,
- обмен на опит на всички партньори за интегриране на хората с увреждания към пазара на труда, което ще доведе до началото на обсъждане на проблемите за трудова заетост на тези хора.
- **Специфичната цел** да допълни анализира и допълни знанията на работодателите за наемане на хора с увреждания, разработване на методология за обучение

5

Дейности

- преглед и анализ на политиката и законодателството за хората с увреждания към пазара на труда на национално ниво;
- проучване на практика на интегриране на хората с увреждания към пазара на труда и законодателството на Европейския съюз.
- преглед и анализ на практиката за работодателите и работодателските организации при наемане на хората с увреждания (фокус група и анкетно проучване);
- препоръка и предлагане на механизми предприемачите да наемат хора с увреждания;
- трансфер на методология за дистанционно обучение на хора с увреждания;
- разработване на обучителна програма за хора с увреждания в специалност Икономика и организация на труда;
- организиране на конференция между партньорите за обмяна на опит в прилагането на политика на интегриране на хора с увреждания и за обмен на практики при обучения на хора с увреждания.
- разпространяване на брошурите за проекта

6

- **Постигнати резултати (информираност)**
- проведени 3 конференции (Сакарция Университет, УНСС и Институт за управление на информационни системи - Латвия)
- разпространение на брошури на проекта- работодателски организации и следните общини Студентска, Триадица, Плевен, Велико Търново, Хасково, Севлиево, Перник
- семинарни занятия с студенти по специалност Икономика и организация на труда, Застраховане и социално дело – запознаване с проекта и проблемите с хората на увреждания;
- Информационен сайт на проекта е-майл inemdip@sakarya.edu.tr

7

WELCOME TO
INCREASING EMPLOYABILITY OF DISABLED PEOPLE
(INEMDIP)
PROJECT WEB PAGE

Please choose your preferred language

Education and Culture
Lifelong Learning Programme

Türkiye English Bulgaria Latvia

8

Резултати от анкетното проучване

62 работодатели и 22 са наети хора с увреждания

Дейности - логистика, комуникации, продажби, счетоводство, маркетинг, администрация, човешки ресурси

според образователния им статус преобладават завършилите университет – 49%, средно образование – 23%, завършилите колеж – 15%, основно образование – 8% и допълнителна квалификация – 5%.

9

■ **Постигнати резултати (доклад – заетост сред хората с увреждания
България – проблеми, тенденции и перспективи)**

- Поставяне на проблемите на индивидите, застрашени от сегрегация
- Оптимизиране на образователната система
- Насърчаване самостоятелната им мобилност в градска среда;
- Популяризиране и адаптиране на програмите за флексибилност на пазара на труда и наемането им на непълно работно време или за извършване на надомна работа;
- Извършване на законодателни реформи, насочени към „позитивна дискриминация“ към хората с увреждания и насърчаване на работодателите да разкриват нови работни места за тях;
- Развиване на системите за професионално ориентиране и мотивация,
- Организиране на специализирано транспортно обслужване с подходящи превозни средства от дома до работното място и обратно;
- Създаване и популяризиране на кабинети за психологически консултации на хора с увреждания, с което ще се преодолее социалната им изолация и ще се насърчат социалните контакти помежду им.

■ **Благодаря за вниманието!**

ИНТЕНЗИВНА ПРОГРАМА “ЕРАЗЪМ” ЛЯТНА ШКОЛА ПО ФИНАНСОВ МЕНИДЖМЪНТ НА ПУБЛИЧНИТЕ АКЦИОНЕРНИ ДРУЖЕСТВА

Ръководител: д-р Камелия Асенова

Цели:

► За студентите участници:

Подобряване на професионалната им подготовка чрез обучение по нови и интердисциплинарни курсове.

Осигуряване на възможности за по-интензивен избор на курсове в областта на финансовия мениджмънт, за да им се осигурят знания на най-високо ниво за финансовия анализ, което обещава успешна конкуренция на трудовия пазар.

► За преподавателите участници:

Развитие на курсове и материали с цел да се насърчи подобряването на преподавателския капацитет главно на младшия състав в университетите.

Насърчаване на европейското сътрудничество, трансфера на ноу-хау относно методологията на преподаване и практическите умения.

Дейности:

Подготовка на нови курсове и материали за семинари. Тази дейност бе осъществена при ползване на опита на университетите от “старите” страни – членки на ЕС.

Публикуване на анотация на новите курсове и на помагало за семинари (case – study).

Триседмична интензивна програма.

Разпространяване на резултатите от програмата в университетите партньори.

Запознаване с курсовете и материалите от интензивната програма на потребителите на кадри.

Резултати и въздействие:

Подобряване на капацитета на преподавателите чрез обмяна на опит при съвместно преподаване.

Трансфер на нова методология и техника на преподаване.

Тази интензивна програма даде възможност на студентите да се включат в курсове, които се преподават в много малко университети в Европа, а също така осигури възможност за студентите да придобият знания в нова и бързоразвиваща се област като финансовия мениджмънт на ПАД.

Публикуване на резултатите от проекта в компендиум по програмата като положителен пример.

Партньори

Координатор (име и държава)

Университет за национално и световно стопанство – София, България.

Партньори:

1. Free university – Berlin, Germany
2. University of Thessaly – Volos, Greece
3. Alexander Dubcek University in Trencin, Slovakia
4. University of Zilina, Slovakia

Лятна школа по финансов мениджмънт на публичните акционерни дружества

Summer school in Financial management of public joint stock companies

Роля на УНСС в проекта

- Координиране на дейностите по проекта с всички партньори;
- Координиране на финансовите взаимоотношения с партньорите по проекта;
- Формулиране на целите на всеки етап от развитието на проекта и разпределение на задачите;
- Контролиране периодично на извършената работа по проекта;
- Работа с вътрешния оценител;
- Работа с външния оценител;
- Организиране на работата по изготвяне на курсовете;
- Организиране на работата по изготвяне на материалите за семинари (case – study);
- Организиране на Интензивната програма по финансов мениджмънт на публичните акционерни дружества;
- Организиране на разпространение на резултатите от интензивната програма в университетите – партньори;
- Запознаване с курсовете и материалите от интензивната програма на потребителите на кадри - участниците на финансовите пазари и държавните органи, регулиращи тези пазари.

Цели на проекта:

За студентите – участници в Интензивната програма

- обучение по нови и интердисциплинарни курсове за студентите от университетите – партньори с цел подобряване на професионалната им подготовка;
- осигуряване на възможности за по – интензивен избор на курсове в областта на Финансовия мениджмънт, за да им осигури знания на най- високо ниво за финансовия анализ, което им обещава успешна конкуренция на трудовия пазар в тяхната бъдеща кариера;

За преподавателите – участници в Интензивната програма

- развитие на курсове и преподавателски материали с цел да се насърчи подобряването на преподавателския капацитет главно на младшия състав в университетите - партньори в новите страни - членки на ЕС като се използва опита на развитите страни – членки на ЕС.
- насърчаване на европейското сътрудничество, трансфера на ноу- хау, методологията на преподаване и практическите умения.

Целеви групи:

- студентите от университетите – партньори
- преподавателският състав от университетите – партньори
- професионалистите на финансовия пазар
- държавните и общински институции

Основни дейности:

- подготовка на нови курсове и материали за семинари. Тази дейност беше осъществена при ползване на опита на университетите - партньори от „старите“ страни – членки на ЕС
- публикуване на анотация на новите курсове и на помагало за семинари (case – study)
- триседмична интензивна програма
- разпространение на резултатите от програмата в университетите – партньори

Резултати от проекта:

- Развитие на нови учебни курсове за студенти, които успешно са завършили бакалавърска програма и желаят да научат повече за финансовия мениджмънт на публичните акционерни дружества;
- Подобряване на капацитета на преподавателите чрез обмяна на опит при съвместното преподаване;
- Трансфер на нова методология и техника на преподаване;
- Осигуряване на възможности за студентите да придобият знания в нова и бързоразвиваща се област като финансовия мениджмънт на ПАД;
- Дава възможност на студентите да се включат в курсове, които се преподават в много малко университети в Европа;
- Въвеждане на нова магистърска програма по Финансов мениджмънт в УНСС – София.

След приключване на Интензивната програма студентите ще придобият нови и иновативни знания и умения в областта на инвестирането и емитирането на ценни книжа на публичните акционерни дружества, а преподавателският състав - в разработването на курсове и материали, базирани на опита в развитите страни – членки на ЕС, в разработването на нова модел на курсовете и при ползване на техника и методология, съответстваща на новите изисквания във висшето образование в Европа.

Подобна интензивна програма напълно съответства на целите, които си поставят университетите – партньори, както и на целите на Програмата “ Учене през целия живот”. Основните цели са свързани :

За студентите

- повишаване на качеството и привлекателността на обучението с цел осъществяване на Лисабонската стратегия за превръщането на ЕС в най – конкурентната икономика в света, основана на знанието, с устойчиво икономическо развитие, с повече и по- добри възможности за работа и по – голяма социална кохезия;
- подкрепа на мотивацията на студентите да продължат образованието си през целия живот като им предостави съвременни и иновативни програми с цел издигане на тяхното академично ниво и в синхрон с потребностите на практиката.

За преподавателите

- подкрепа на академичния състав за разработване на нови учебни програми и курсове, на материали за семинарите, които са базирани на върховите европейски постижения на знанието, да прилага иновативни методи и образователни технологии;
- Развитие на връзките и мобилността на преподавателския състав с цел да се обменя и прилага положителния опит, да се участва и прилагат нови идеи за развитие на европейското образование.

Разпространение на резултатите от проекта:

- Разпространение на резултатите от интензивната програма в университетите – партньори
- Разпространение на новите курсове и материали за семинари в университетите – партньори
- Запознаване с курсовете и материалите от интензивната програма на потребителите на кадри - участниците на финансовите пазари и държавните органи, регулиращи тези пазари

ИКОНОМИЧЕСКАТА ИМИГРАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ И НАЦИОНАЛНАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Ръководител: проф. д.фил.н. Кръстьо Петков

Резултати в изследователската област:

1. Проведено е ЕСИ по темата на проекта;
 - Събрана и обработена е първична информация за индивидуалната и фамилна ситуация и самоидентификацията от 238 икономически имигранти в България.
 - Резултатите от изследването са анализирани и представени в доклад до МОН, фонд Научни изследвания.
2. Резултатите от изследването са ползвани в две международни и две национални конференции.
3. В ход е т.нар. Follow up - дълбочинно проучване, което ще завърши в края на 2009 г.

Резултати за управленската практика:

1. През периода 2007-2009 г. на фонд Научни изследвания са представени три доклада с оценка на имиграционната ситуация в България в европейски контекст - преди и след приемането на България в ЕС.
2. Направена е оценка на Националната миграционна стратегия на България (включена е в третия доклад до МОН).
3. Предоставени са анализи и първична информация за ползване по два проекта на МТСП за имиграцията в България, както и на Асоциацията на индустриалния капитал.

Резултати за учебната работа:

1. Анализите по проекта и информацията са включени в семинарни занятия и се коментират в лекции на преподаватели от катедра "Икономическа социология" на УНСС.
2. В ЕСИ са участвали студенти от Клуба на социолога в УНСС.
3. Темата за имиграцията и идентичността е препоръчана от катедра "Икономическа социология" за подготовка и защита на докторска дисертация.

МОН- Фонд „Научни изследвания“
**ИКОНОМИЧЕСКА ИМИГРАЦИЯ И
НАЦИОНАЛНА ИДЕНТИЧНОСТ**

Презентация по проект ТК-НИ 1606 / 2006
Автори: Проф. Д. ф. н. Кръстьо Петков,
ръководител, Гл. ас. д-р Андрей Нончев, Гл. Ас. Д-р
Милен Балтов, Ас. Михаела Мишева,
УНСС, 2009

Изпълнители

- Базова организация за изпълнение на проекта- УНСС;
- На отделни етапи от изпълнението на проекта са участвали още: Доц. Симеон Желев, Доц. Веселин Минчев, Доц. Лилия Димова;
- В ЕСИ са взели участие специалисти от Института по социология на БАН, преподаватели и студенти от УНСС;

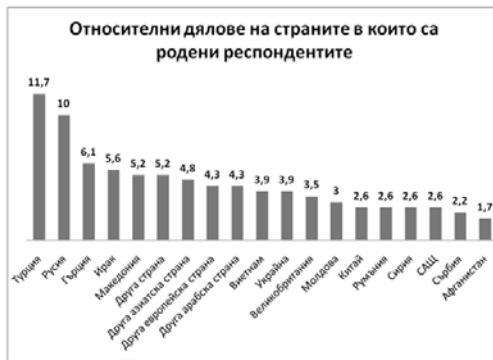
Представени доклади в МОН

- 2007: Икономическа имиграция и национална идентичност-аналитичен материал, представен във фонд Научни изследвания. Съдържа сравнителен анализ на българската имиграционна ситуация в европейски контекст;
- 2008- Анализ на информация от ЕСИ, проведено в рамките на проекта, с актуализация на сравнителния анализ за имиграционната ситуация и регулациите в България и ЕС;
- 2009-Заклучителна фаза-анализ на имиграционната ситуация след приемането на България в ЕС; провеждане на фокус групи и дълбочинни интервюта; оценка на българската национална стратегия;

Основни характеристики на ЕСИ:
 "Икономическа имиграция и национална
 идентичност"-2008/2009

- Изследването е извършено на три етапа:
- -пробно, 2008;
- -реално, 2008-2009 /квотна извадка/;
- -последващо/дълбочинно, 2009;
- **Обхват:** *типични емигрантски общности и локации; раздадени са 700 карти за интервюта; очаквана активност/възвръщаемост-около 35%;*

Резултати по основни индикатори:
 изпращащи страни

ЕСИ-индикатори:

ЕСИ-интеграция-обща картина

- Почти всеки четвърти анкетиран (23.9%) се занимава с бизнес
- Малки и фамилни етнически хомогенни фирми;
- 42% владеят отлично и много добре езика, едва 11 % владеят слабо български език;
- 27% имат българско гражданство, а 11,6% са подали искане за такова;
- Силно се идентифицират с България 60% от респондентите;
- 59% биха позволили дъщеря им или сестра им да се омъжи за българин;
- 53 % от изследваните са напълно и донякъде несъгласни с твърдението, че официалните български институции съдействат на имигрантите в Б-я и подпомагат интеграцията им.

Презентации на проекта пред международни форуми

- 1. LABOUR MIGRATION AND E U ENLARGEMENT: FROM ORGANISED CHAOS TO FREE MOVEMENT-Проф. Кръстьо Петков, Семинар на СОЛИДАР, Брюксел, 2007;
- 2. Informal Economy and EU Labour Migration, - Проф. Кръстьо Петков, МОТ, Кръгла маса, Киев, 2008;

Презентации на национални форуми

- Подход и методология на проекта "Икономическа имиграция и национална идентичност, Милен Балтов, Кръгла маса, БАРДА, 2008, София;
- ИКОНОМИЧЕСКА ИМИГРАЦИЯ И ИНТЕРГАЦИЯ, Михаела Мишева, Кръгла маса за имиграцията, София, Ноември, 2009;
- Икономическа имиграция и неформална икономика, Андрей Нончев, Кръгла маса, Ноември, 2009, София

Приложение на проектните разработки и резултати

- В други проекти-като методологическа основа и информационна база:
 - Два проекта на МТСП- посветени на интеграцията на имигрантите в България;*
 - Проект на АИК-сравнителен анализ на имиграционните режими;*
- В учебната дейност на УНСС:
 - Лекции пред студенти по темата;*
 - Подготовка на тезис за докторска дисертация;*

Предложение

- Авторският колектив предлага на ръководството на УНСС да организира конференция на тема:

ИКОНОМИЧЕСКА ИМИГРАЦИЯ, ТРУДОВИ ПАЗАРИ И НАЦИОНАЛНА ИДЕНТИЧНОСТ: БЪЛГАРСКАТА СИТУАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИ КОНТЕКСТ

Конференцията да се проведе през март, 2010, като се поканят експерти от други сходни проекти в България и от европейски институции

РАЗВИТИЕ НА ПРАКТИЧЕСКИТЕ УМЕНИЯ И КОМПЕТЕНЦИИ НА СТУДЕНТИТЕ ПОСРЕДСТВОМ ПРОВЕЖДАНЕ НА СТУДЕНТСКИ ПРАКТИКИ В РЕАЛНА РАБОТНА СРЕДА

Ръководител: проф. д.ик.н. Пламен Мишев

Университетът за национално и световно стопанство (УНСС) винаги се е стремил да отговори на потребностите на бизнеса от практически подготвени студенти. Затова и УНСС кандидатства за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”. Финансовите средства по програмата са осигурени от Европейски социален фонд. Схемата за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, към която се насочи УНСС, е BG051PO001/07/3.3.-01 „Разработване на механизми за училищни и студентски практики” Проектът “Развитие на практическите умения и компетенции на студентите посредством провеждане на студентски практики в реална работна среда” се реализира с водещото участие на УНСС и трима партньори. Партньорите бяха избрани в съответствие с научните области на двете катедри, участващи в проекта - катедра „Агробизнес” (сега „Икономика на природните ресурси”) и катедра „Човешки ресурси и социална защита”. За катедра „Агробизнес” партньор беше Националният съюз на земеделските кооперации в България с координатор по проекта Петър Николов.

За катедра „Човешки ресурси и социална защита”, специалност Икономика и организация на труда партньори бяха Министерството на финансите с координатор Таня Георгиева и Регионалната занаятчийска камара, София, с координатор Генко Генков.

Участващите студенти бяха разделени по равно за двете катедри, като общият им брой беше 56. Студентите бяха класирани по предварително разработени критерии.

По време на изпълнението водещата организация се стремеше да запази равенство между половете с цел изпълнение на ангажимента за недопускане на дискриминация по пол. По този начин проектът започна и завърши с 28 студентки и 28 студента.

Участващите студенти от катедра „Агробизнес” бяха разпределени в съответствие с техните индивидуални желания за провеждане на практически стажове в земеделски кооперации от съвременен тип. Интересите на студентите бяха насочени към областите Монтана, Бургас, Плевен, София, Пазарджик, Стара Загора, Добрич и Кюстендил.

Студентите от катедра „Човешки ресурси и социална защита” бяха разпределени в дирекция “Човешки ресурси” на Министерство на финансите. Там практически знания получиха 13 студенти. Останалите 15 студента бяха разпределени в предприятия, членове на Регионалната занаятчийска камара, София. Така студентите имаха възможност да усвоят знания, умения и компетенции за управление на човешките ресурси в малък и среден бизнес.

На всички студенти бяха осигурени много добри условия на труд от колегите и партньорите по проекта. Не може да не отбележим ангажираността на всички партньори за постигане на основната цел на проекта - практическа подготовка на студентите. Затова и всеки един от студентите имаше индивидуални задачи и цели, които се стремеше да постигне в рамките на 30-дневното практическо обучение. Безрезервна помощ и подкрепа всички студенти получиха от наставниците по места - Петър Николов, Таня Георгиева и Генко Генков.

Имаме основания да твърдим, че този проект е един от успешните проекти на УНСС, но заедно с това не можем да не направим някои препоръки във връзка с усъвършенстването на тази дейност.

На първо място, добре би било да се помисли за създаването на структурно звено в УНСС, чиято основна цел да бъде кандидатстване за и управление на проекти, финансирани със средства от Европейския социален фонд, Световната банка и други. По този начин дейността ще може по-лесно да се планира, координира и контролира.

На следващо място, добре е да се помисли за промяна на периода за изискван практически стаж от студентите. Към момента задължителния преддипломен стаж следва да се осъществява в месеците преди дипломирането на студентите, а именно - четвърти курс, месеците март-юни. Едва ли е най-удачно в периода, непосредствено преди дипломирането, когато студентите се подготвят усилено за последна изпитна сесия и едновременно с това за дипломиране да участват пълноценно в практическите стажове. Наивно е да се смята, че практическият задължителен 15 или 20-дневен

стаж ще изпълни предназначението си. В този смисъл вниманието следва да се насочи към периода юли-август на трети курс.

На трето място, може да се отправи препоръка за повече активност и ангажираност на отделните катедри в контактите с работодатели и работодателски организации. Целта е инициативата и ангажимента за намиране на организации за провеждане на практическия стаж да не е единствено на студентите. Отговорността да бъде и на катедрите, които ще осигуряват контрол по места за получаване на информация относно качеството на провежданите практически стажове.

Проведеният практически стаж за студентите по проект “Развитие на практическите умения и компетенции на студентите посредством провеждане на студентски практики в реална работна среда” допринесе както за практическата подготовка на студентите, така и за усъвършенстването на дейността на УНСС в тази област. Изпълнението на проекта беше реална инвестиция за бъдещето, насочена както към студентите, така и към изграждането на трайни партньорства с партньорските организации по проекта

УПРАВЛЕНИЕ НА РАСТЕЖА И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА В ТЕХНОЛОГИЧНО БАЗИРАНИТЕ МАЛКИ И СРЕДНИ ФИРМИ

Ръководител: проф. д.ик.н. Кирил Тодоров

Научното изследване разглежда проблемите на растежа, конкурентоспособността и управлението на българските технологично базирани малки и среди фирми (ТБМСФ). В съответствие с целите на проекта са проучени и анализирани ключовите характеристики на българските ТБМСФ, особеностите и проблемите на техния растеж, включително факторите с ключово значение за успеха на тяхното развитие и повишаването на конкурентоспособността.

Тъй като засяга цялостното развитие на бизнеса, управлението на растежа се разглежда в четири основни аспекта – финансов, стратегически, структурен и организационен, като централният фокус на изследването е насочен към стратегическото управление на растежа. В този контекст е изяснена и проучена връзката между придобиването на конкурентни предимства и растежа на бизнеса с оглед тяхното по-добро обвързване и управление. Освен това е поставен акцент върху изследването на вътрешния (органичния) растеж на фирмите, който е резултат от увеличаването на обема на продажбите. По този начин основно се засяга въпросът, доколко управлението на една фирма използва ефективно фирмените ресурси за реализиране на растеж и висока конкурентоспособност, независимо от начина на придобиване на тези ресурси.

На тази основа е разработено ръководство за управление на растежа и конкурентоспособността в българските ТБМСФ, подпомагащо и насочващо предприемачите, мениджърите и другите заинтересовани лица/страни при управлението на растежа и конкурентоспособността на ТБМСФ. В допълнение са формулирани препоръки към академичните среди, публичните и финансовите институции за стимулиране, подкрепа и последващо изучаване на развитието и растежа на българските ТБМСФ.

Научноизследователски проект, финансиран от
Фонд "Научни изследвания", МОН

Управление на растежа и конкурентоспособността в българските технологично-базирани малки и средни фирми

Годишна научна сесия – УНСС, 2009

Актуалност и значимост на изследването

- Технологично-базираните МСФ (ТБМСФ), създаващи и прилагачи иновации, играят ключова роля за повишаването на продуктивността и конкурентно-способността на икономиките
- Само малка част от ТБМСФ са бързорастящи
- Липсват теория и парадигма на растежа на МСФ
- Липсва широко приета концептуална рамка, обясняваща и интерпретираща растежа на МСФ, а отгук и на управлението на растежа на МСФ
- В нашата страна изследвания на ниво ТБМСФ относно управлението на стратегическото им развитие, растежа и конкурентоспособността, почти не са правени

Основни цели

- Да се проучат и анализират ключовите характеристики на българските ТБМСФ
- Да се проучат и анализират особеностите и проблемите на техния растеж, повишаването на конкурентноспособността им, включително критично влияещите фактори
- Да се идентифицират основните проблеми на управлението на човешките ресурси в ТБМСФ, свързани с растежа
- Да се предложат варианти на решения, подпомагащи и насочващи предприемачите и мениджърите при управлението на растежа и конкурентноспособността на ТБМСФ
- В допълнение, да се формулират препоръки със стратегически характер за подкрепата, насърчаването и бъдещите изследвания на ТБМСФ от страна на изследователи, консултанти, държавни институции

Изпълнителни

- Съвместен изследователски екип от представители на УНСС – София и ТУ – София
- Ръководител:
 - проф. д.ик.н. К. Тодоров
- Външни консултанти от Института “ОРГМАШ” - Полша
 - Проф. Ирена Хейдюк
 - Проф. Виеслав Груджевски

Изследователски въпроси

- Кои са факторите на външната среда, оказващи най-силно влияние върху създаването и развитието на МСФ, базирани на знания в България, наличната и необходимата им институционална, финансова и специализирана подкрепа?
- Кои са вътрешнофирмените фактори, оказващи критично влияние върху растежа и конкурентноспособността на ТБМСФ?
- Кои са особеностите на процеса на растеж и неговото управление в ТБМСФ, включително идентифицирането на използваните стратегии и подходи на растеж
- Кои са начините за осигуряването на достъп и придобиване на външни ресурси, допълващи знанията и компетенциите на ТБМСФ в процеса на растеж (включването на ТБМСФ в предприемачески мрежи, аутсорсинг, интернационализация и др.)
- Кои са специфичните проблеми на управлението на човешките ресурси в ТБМСФ, най-вече по отношение на висококвалифицираните специалисти във връзка с подбора, задържането, обучението и мотивирането им

Обект и предмет на изследването

- **Обекти на изследването са:**
Български растящи ТБМСФ, ориентирани към осъществяването на интензивна иновационна дейност, включително научно-изследователска и развойна дейност
- **Работно определение:**
Най-общо ТБМСФ биват определяни като бизнеси, чиято основна дейност се свързва с развитието, маркетинга или използването на нова и/или напредничава технология като основен източник на конкурентно предимство
- **Предмет на изследването са:**
Специфичните характеристики, поведението и управленските проблеми на ТБМСФ, тяхното проявление в процеса на растеж, и произтичащите от това специфични изисквания и предизвикателства към управлението на растежа

Основни проектни дейности

Първа година:

- Преглед на литературата по въпросите на управлението на растежа и конкурентноспособността на ТБМСФ
- Анализ на външната среда
- Осъществяване на контакт с респондентите на емпиричното изследване

Втора година:

- Провеждане на две анкетни проучвания и допълващи интервюта
- Обработка и анализ на събраните емпирични данни
- Провеждане на казусни проучвания на растящи ТБМСФ

Трета година:

- Изготвяне на ръководство по управление на растежа и конкурентно-способността на ТБМСФ, съдържащо обобщените резултати от проекта, включително препоръки към заинтересованите страни
- Провеждане на заключителен семинар, представящ крайните резултати от проекта пред заинтересованите страни

Методология на изследването

- Преглед на литературата и теоретично изследване
- Провеждане на анкетно проучване
 - Анкетирани са над 70 български растящи ТБМСФ
 - Основна цел: да се събере подробна количествена информация за състоянието, специфичните характеристики и поведение на растящите български ТБМСФ. На тази основа да се анализират и оценят основните фактори и проблеми на управлението на техния растеж
- Провеждане на допълнителни интервюта с предприемачите и казусни проучвания с тематична насоченост
 - 8 казусни проучвания
 - Основна цел: задълбочаване на анализа и проследяване на вътрешната динамика на процеса на растеж. Да се сравни събраната количествена и качествена информация.

Области на проучване

- Характеристиките на предприемачите и управленските екипи на ТБМСФ
- Поведението и стратегиите на ТБМСФ по отношение на: човешките ресурси; производството; и конкурентоспособността
- Влиянието на ключовите технически експерти върху растежа на ТБМСФ;
- Управлението на иновационните, научноизследователските и развойните дейности
- Ресурсните изисквания на ТБМСФ и тяхното осигуряване посредством изграждане на партньорски отношения и участие в мрежи
- Ключовите ресурси, компетенции и конкурентните предимства на ТБМСФ
- В по-обобщен вид бизнес средата за иновации и бариерите пред развитието на ТБМСФ

Резултати от емпиричното изследване: фактори на успеха и растежа в ТБМСФ

- Ясната пазарна ориентация още в ранните етапи на развитие
- Интернационализацията на ТБМСФ, особено що се отнася до страни като България с ограничен и силно отворен пазар
- Осигуряването на достъп до ресурси с критично влияние върху растежа:
 - **Капитали и финансиране.** Липсва рисков капитал, *недостатъчно* развито е дяловото финансиране; почти изцяло липсват *“Бизнес ангели”*
 - **Висококвалифицирани специалисти**
 - **Знания** (управленски компетенции и ноу-хау, информация и др.)
- **Сътрудничество и участие в мрежи**
 - Играе *стратегическа* роля за провеждането и успеха на иновационни проекти, *набавяне* на информация и управленско ноу-хау
 - Изграждането и включването в мрежи е широко разпространено, но често ТБМСФ се ограничават до партньорство с клиенти и доставчици
 - Връзките на ТБМСФ с университети и изследователски организации са слаби и неефективни

Други основни изводи

- Възможностите на българските ТБМСФ да създават и налагат на пазара продукти и услуги с високо интелектуално и технологично съдържание са ограничени
- Българските ТБМСФ осигуряват своя достъп до знания и технологии посредством сътрудничество с чужди фирми. Тези сътрудничества често прерастват в стратегически партньорства и са връзката на фирмите с по-широка мрежа от клиенти, доставчици други технологично-базирани фирми
- Фокусът на икономическите политики на европейските страни е насочен към подобряване на достъпа до ресурсите, които най-силно влияят върху развитието и растежа на ТБМСФ – капитали; висококвалифицирана работна ръка; знания
- Необходима е институционална подкрепа с акцент върху интензифицирането на връзките между изследвания, университети и фирми; формирането на мрежи и клъстери

Министерство на образованието и науката
Дирекция «Научни изследвания»

Настоящият проект е
реализиран с финансовата
подкрепа на
Фонд «Научни изследвания»
към Министерството на
образованието и науката

ГЪВКАВАТА ЗАЕТОСТ В МАЛКИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ: СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ

Ръководител: проф. д-р Катя Владимирова

Основната цел на проекта е на основата на анализ на състоянието на приложението на гъвкавата заетост в страната и в т.ч. в малките и средните предприятия (МСП) да се идентифицират проблемите, които ограничават по-широкото им използване в тях и да се формулират препоръки към управлението на микро- и макро равнище. Другите цели са: проучване на добрите чужди практики по приложението на гъвкавите форми на заетост в предприятията (МСП) от страните на ЕС и други; изследване на възможностите с разпространение на алтернативните форми на заетост да се повиши конкурентоспособността и производителността на труда, както и по-ефективното използване на човешките ресурси, изследване на възможностите за увеличаване на заетостта и намаляване на безработицата общо и в т.ч. за рисковите групи на пазара на труда с по-широкото използване на ГЗ в МСП; открояване на възможностите за подобряване управлението на човешките ресурси (УЧР) в МСП в България.

Изследването има интердисциплинарен (икономически, нормативен, социален и др.) характер и се отличава с използването на системния и комплексен подход, сравнителния анализ, методите на анкетното проучване и други. Обхваща всички сектори на икономиката, различните възрастово-полови групи от населението, откроява степента, скоростта и насоката на разпространение на ГФЗ у нас, основните препятствия, положителните и негативните последици за икономиката и хората, неизползваните възможности. На тази основа са изведени основни изводи и препоръки към социалната практика.

Променената ситуация в страната, развитието на финансовата и икономическата криза ни даде идея и възможност *да допълним и разширим първоначално предвидените дейности* с още една – възможностите на гъвкавите форми на заетост и гъвкавите политики за заетост в новите условия: за повишаване възможностите на организациите, за запазване на заетостта и особено за успешното излизане от неблагоприятната икономическа и социална ситуация.

Резултатите от изследването получиха широко разпространение и предизвикаха интереса на широк кръг потребители, изследователи, социални партньори. Бяха използвани различни форми, вкл. и такива, които не бяха първоначално предвидени. Основните резултати от изследванията в проекта, формулираните изводи и предложения, както и постигнатите резултати са представени в обобщаващ Научен отчет по проекта в МОН.

Сред по-важните от тях са: провеждането и участието в *международни и национални конференции по проекта* - специално проведена конференция (ноември 2008 г.) за резултатите от проекта; формираната специална сесия в Международната конференция (март 2009 г., София), участие на международна конференция в Лондон (юни 2009 г.), както и на проведената конференция по темата от Министерството на труда и социалната политика (май 2009 г.); *публикации за резултатите от проведените изследвания по проекта* – две **монографии** („Гъвкавост и сигурност в малките и средни предприятия в България. Резултати от изследвания за състоянието и перспективите”, колектив, ИК „Шанс”, С., 2008, с. 247; и „Гъвкавост и управление на човешките ресурси при кризи”, колектив, изд. „Сиела”, С., 2009, с. 180); **студии** на К. Владимирова и М. Атанасова в „Годишник на УНСС”, УИ „Стопанство”, С., 2008, с. 47; **статии и интервюта; теми и части от учебници и учебни помагала** по УЧР, Икономика на труда, СУЧР; *обогащаване и свързване с практиката на университетски курсове на преподавателите, участващи в проекта, и на други.*

Гъвкавите форми на заетост в малките и средни предприятия в България: Състояние и перспективи за развитие

Основни резултати от изследването

проф. д-р Катя Владимирова
ръководител на научния колектив
Университет за национално и световно стопанство

Малките и средните предприятия

Защо избрахме МСП за изследване

- **Необходимостта от гъвкавост е много повече актуална и необходима за МСП за адаптиране и успех в новите реалности**
- **Постигане на гъвкавост в управлението, в т.ч. и на труда в МСП е важно и за националната икономика, доколкото те са преобладаващият брой от фирмите в страната, в които работят над половината от официално заетите**

Основни хипотези

- Съществуват възможности за по-широко разпространение на ГФЗ и това би повишило ефективността в МСП и бързото им адаптиране към промените
- По-широкото разпространение на ГФЗ в МСП повишава заетостта и може да помогне за намаляване на безработицата, особено за някои рискови групи. Позволява да се постигне по-добро съвместяване на обучението и професионалната кариера и доходи, семейния и професионалния живот на жените и мъжете
- Разпространението на ГФЗ позволява да се постигне по-добро съчетаване на икономическата целесъобразност със социалната сигурност и мотивацията на човешките ресурси
- Познаването на ГФЗ от страна на търсещите заетост или работещите вече в МСП е *важна предпоставка за повишаването на гъвкавостта на пазара на труда и за провеждането на по-гъвкави политики за заетост в организациите и в т.ч. в МСП.*
- За реализирането на тези възможности *решаваща роля има нагласата както на работодателите, така и на наетите, познаването на тези възможности и желанието им да ги използват на практика*

Подходът за изследване и за представяне на основните резултати: ситуацията, нагласите и възможностите в МСП в България

Екип от изследователи и експерти от бизнеса и представители на малки и средни предприятия

1. Изследване на ситуацията и тенденциите в страната. Международен сравнителен анализ.
2. Анкетни проучвания сред:
 - ръководители (работодатели) в МСП - 196
 - наети, човешките ресурси в МСП - 452
3. Анкетно проучване за използването на ГФЗ при възрастните работници
4. Анализ, оценка и предложения за състоянието и възможностите за разширяване използването на ГФЗ и по-ефективно използване на човешките ресурси

I. Състояние и нагласи на наетите в МСП за използване на ГФЗ

- По отношение на вид на договора за работа
 - Преобладават традиционните форми на заетост: работа по трудов договор, в преобладаващата си част – безсрочен, на пълно работно време, постоянен
 - * 3/4 от интервюираните работят на трудов договор, 13% - на граждански договор, а 11% определят като „друг тип” отношения си с работодателя
 - * Висок е дялът на неясния тип трудови отношения в МСП (11%), за които се предполага, че няма писмен договор за извършваната работа и от тази г.т. несигурността на наетите е висока.
 - * Преобладават работещите на *безсрочен договор*. Само 10 % работят на *срочни* трудови договори (от 6 до 12 м)

- **Размерът на предприятието** (според числеността на персонала) е фактор със съществено значение за гъвкавостта на работната сила и за сигурността на работните места, в частност за наличието или липсата на т. н. „скрита заетост” – заетост без трудов договор или без деклариране на пълния размер на трудовите доходи

Размерът на предприятието

- Между 10% и 20% от заетите в микро (1-9 наети) и малки (10-49 наети) предприятия декларират, че **трудовите им отношения се уреждат на базата на други типове договорености, различни от трудов или граждански договор**
- Към 28% от наетите в микро предприятията и 30% от заетите в малки предприятия признават, че **получават доходите си «на ръка», т.е. без документ**
- Извод: остава **висок дялът на неформалната заетост** и доходи и значителна част от наетите работят при отсъствие на социално осигуряване и свързаните с това рискове – **«свръх гъвкавост»?**
- В „средните“ (50-249 наети) дялът на наетите с писмен трудов договор и съответно получаващи официално доходите си е около 95% от работещите

Две хипотези за обяснение на резултатите

Едната е, че ограничаването на възможността за по-голяма гъвкавост при наемането (политиката намерила израз в законодателството за ограничаване на срочните трудови договори) – според работодателите, при много малките и микро предприятия води до по-висок дял на неформалната заетост.

Другата хипотезата е, че това се дължи на факта, че **немалка част от работодателите на тези предприятия не познават добре възможностите на различните видове договори за труд и условията на тяхното сключване, както и че «цената» на труда на декларираната заетост за тях е по-висока**

Гъвкавата заетост за мъжете и жените

- **Значително по-голям е дялът на мъжете, които работят на друг тип трудово правоотношение, различно от трудов или граждански договор.**
- За някои от тях може да се предполага, че това не е основният им договор за работа
- Други изследвания показват, че мъжете много повече от жените работят на повече от един договор за труд
- **По-голямата част от жените** получават доходите си «на ръка», без документ
 - Липсва строга зависимост между вида на трудовия договор и начините на получаване на доходи, т. е. голяма част от заетите на основата на писмен трудов договор получават работните си заплати без съответните документи

Трудовият договор и възрастта

Разликата е съществена по отношение вида на договора (гъвкавостта) и възрастта

* При *младежите* се използват повече и по-разнообразни форми на трудови договори:

1/5 от изследваните млади хора декларират, че работят на различни от трудови или граждански договори (???)

* Преобладаващата част от работещите между 35 и 50 г работят на безсрочни трудови договори

* По висока част от работещите във високите възрасти са на срочни трудови или граждански договори.

Функционалната гъвкавост в МСП

- 16% от интервюираните лица не могат да определят длъжността, която заемат в съответното предприятие
- Липсата на длъжностни дефиниции изглежда е характерна в еднаква степен за различните бизнес сегменти (микро, малки или средни предприятия)
- Значителна част (84% от интервюираните) заети в средни предприятия заявяват, че тяхната трудова дейност е регламентирана с длъжностна характеристика, докато този дял сред заетите в микро предприятия е едва 19%
- Около ¼ твърдят, че често им се налага да извършват задълженията и на други колеги или да съвместяват работата и на други длъжности
- В по-малките предприятия в по-голяма степен съществува практиката на устни указания или текущи, ежедневни разпореждания от ръководителя, за разлика от по-големите предприятия, където числеността на персонала налага наличието на писмено оформени процедури и регламенти

Информираността на наетите в МСП

- Малка част от интервюираните оценяват, че са добре *запознати с правата и задълженията си* по Кодекса на труда (само 17% от интервюираните)
- Само 8% от най-младите (до 24 г) преценяват, че са *натълно запознати* с правата и задълженията си, докато сред по-възрастните този дял е 27%
- Основният *информационен канал за запознаване* с трудовото законодателство е неформален – близки, познати, колеги (за 53%)
- Сравнително висок е дялът на *медите* за информираността. Около 1/3 посочват, че достигат до информация чрез медите
- Липсата на добра информираност сред много за трудовото законодателство, сравнително ниското ниво на разпространеност на писани длъжностни описания е *рисков фактор за сигурността* на работещите, но и признак за не добра организация на труда, която води до *неефективно използване на РС* и влияе негативно и на общата производителност на труда

Продължителността и организацията на работното време в МСП

- За 70% продължителността на работния ден/седмица са определени: почти всички средни предприятия, в 72% от малките предприятия и в около 50% в микро предприятията
- Около 1/3 от заетите в МСП декларират, че не извършват *допълнителен труд* във фирмата
- Половината от интервюираните споделят, че работят и извън определените часови граници
- Извънредният или допълнителен труд е по-характерен за по-големите предприятия
- Над 90% от заетите в средните предприятия декларират, че им се случва да работят извън рамките на регламентираното работно време

Извън установеното работно време използваните форми на извънреден или допълнителен труд най често са:

- Работа през почивните дни - около 49% полагат труд в неработни дни. С нарастване големината на фирмата, нараства и дялът на работещите в този режим. В 80% от случаите този труд се заплаща или компенсира
- Работа в извънработно време в работната седмица са посочили 39% от всички интервюирани. Според 1/3 от анкетираните този труд нито се заплаща, нито се компенсира с почивка или отпуска
- Работата през официално празнични дни са посочили само 27% от интервюираните. Този труд се заплаща, въпреки че 20% заявяват, че той нито се заплаща, нито се компенсира при тях

ГФЗ и мобилността на работещите

- Мобилността като форма на гъвкавост зависи от нагласите за смяна на работодателя, т. е. за „миграция“ от едно работно място към друго, както и от сигурността или от страха от загуба на работното място
- Над 50% от интервюираните декларират, че работят във фирмата по-малко от година или между 1 и 2 години. Дялът на работилите при един работодател е между 1–2 години (29%). Средната продължителност на работа при един работодател е около 2,78 години
- През последната 1 година около 30% от интервюираните са сменили работното си място - 24% в рамките на същото населено място и към 7% в друго населено място
- С най-голяма нагласа и практика в това движение са младите хора - 38% са посочили, че са сменяли работното си място през последната година.
- С нарастване на възрастта готовността за такава трудова мобилност намалява

Гъвкавост и сигурност в МСП

- Изследването регистрира ниска *степен на несигурност* по отношение на заеманото работно място: 2% са сигурни за наличието на такъв риск, 40% по-скоро не могат да преценят дали са застрашени от загуба на работното си място, т. е. около 60% са уверени, че няма риск да загубят работата си
- Преобладаващата част от интервюираните са и *оптимисти по отношение на намирането на нова работа* - близо 80% са сигурни, че ако им се наложи бързо ще си намерят нова работа
- Нагласите към *трудова миграция* са свързани предимно с *търсене на работа по настоящата професия* в: друга държава – 34% и/ или друго населено място – 19%.

Гъвкавост при заплащането на труда

- Преобладаващата част от интервюираните получават предварително определената заплата
- По-малко от една трета (32%) декларират, че им се плаща според изработения обем работа и това е по-характерно главно за работещите в индустрията, но има индикация за подобна тенденция и в други сектори (търговия, услуги)
- Над 50% посочват, че получават социални придобивки за сметка на работодателя: служебен транспорт/ карта за транспорт (28%), средства за храна (20%), здравни услуги (14%)
- В 44% от случаите, заетите в МСП твърдят, че заплащането им е обвързано с периодични оценки от страна на работодателя

Познаването от наетите на гъвкавите форми на заетост

- Изследване сочи като цяло познаване във висока степен на различни форми на гъвкава заетост
- Почасова работа и работа на смени са най-популярните форми на гъвкава работа, за които наетите в МСП са чували.
- Над 50% от интервюираните знаят и за работа на половин работен ден, работа в къщи или на плаващо работно време.
- Работата от разстояние или т. н. телеработа е по-малко позната сред изследваните лица

Нагласи на наетите за използване на гъвкавите форми на заетост

- В значително *по-ниска степен* изброените форми на гъвкава работа се прилагат от предприятията.
- Там където естеството на работата позволява се прилага най-вече *работа на смени* (в 1/3 от случаите).
- В много по-ниска степен се прилагат *почасова работа*, работа на половин работен ден или работа в къщи
- *Предпочитание* се отдава на: работа на половин работен ден; работа в къщи; работа на плаващо работно време; почасова работа, работа от разстояние, но не се предпочита работата на смени.
- Една четвърт от запитаните декларират, че *не биха се възползвали* от нито една от посочените възможности за ГФЗ

II. Основни резултати за ГФЗ в МСП от проучването сред работодателите

- Работодателите в много по-голяма степен от наетите са *ориентирани към запазване на статуквото* и предпочитат да използват фиксирано работно време и трудови договори като предпочитани форми са безсрочните трудови договори и работа на пълен работен ден.
- Сравнително *по-гъвкави* са по отношение на *организацията на работното време*, т.е. работни графици – сменни режими, гъвкави графици, ако потребностите на производствената дейност го налагат
- * Работодателите от по-малките предприятия са сравнително *по-критични към възможностите* за гъвкави форми на заетост

Информираност и бариери за прилагането на ГФЗ според работодателите

- Работодателите декларират *високо ниво на познаване на формите на гъвкава заетост* - над 90% от са заявили, че познават ГФЗ и техните възможности.
- Почти толкова (93%) са посочили *позитивно отношение* към нестандартните форми на работа.
- Само 7 % са заявили, че *считат невъзможно* тяхното използване
- Остава необяснимо защо на практика използваните ГФЗ заемат *такъв нисък дял в практиката на българските организации?*
- Би могло да се предполага, че това донякъде се дължи на *ниската «цена» на труда* и възможността да имат по-дълго време на разположение наетите
- Причината за липсата на гъвкавост в мениджмънта интервюираните работодатели свързват преди всичко с *недостатъчните гаранции в законодателството по отношение защитата на работодателя*. Най-често се виждат ограниченията в КТ по отношение на използването на срочните трудови договори

Нагласи към използването на гъвкавите форми на заетост

- Според работодателите с **най-голям потенциал на развитие в МСП** са главно
 - работа на плаващо работно време – 47% имат желание да използват подобна форма на заетост
 - почасова работа – 44% са склонни да се възползват от тази форма
 - работа на смени – 42% са заявили желание да я въведат и използват
- 36% от работодателите твърдят, че сътрудниците им често са проявявали желание да работят по някоя от формите на гъвкава заетост
- Други 31% от тях заявяват, че сътрудниците им дори и рядко са проявявали интерес към подобни форми на трудова заетост

В заключение: някои изводи (1)

- *По-високи са данните за познаването и за възможностите да се прилагат различните форми на гъвкава заетост от използването им на практика, и от друга, по-висока е и декларираната нагласа за тяхното използване от наетите, участвали в изследването*
- И двете изследвани целеви групи са *позитивни в оценките си за възможностите за въвеждане на ГФЗ*

Някои изводи за предпочитаните форми на гъвкава заетост (1)

- Най-известната и сред най-предпочитаните форми на ГЗ е *почасовата работа*, която се прилага твърде ограничено. Различията за използването ѝ са значителни: *по-предпочитана от работодателите (50%) и желана едва от ¼ от наетите*
- Използването на *работата на смени и плаващо работно време*, както и работата на *половин работен ден* и работата в *къщи* са по-желани от работодателите отколкото от наетите, които желаят по-силно от работодателите само работата от *разстояние*.
- За по-малко от възможностите обективно да се използват ГФЗ са посочени по отношение на *работата на смени и работа на половин работен ден*

Необходимите промени за по-широкото използване на ГФЗ (2)

- Повече от 40% от интервюираните работодатели смятат, че КТ трябва да се промени по отношение на гъвкаво работно време и формите на заетост- към 16% считат, че трябва да се разработи изцяло нов КТ за прилагането на гъвкавите форми на заетост
- Ниското равнище на **заплащане на труда** не стимулира нито работещите, нито работодателите да използват ГФЗ
- Много ниска е **гъвкавостта в управлението и политиките** на българските организации. Липсва подчертан интерес към ефективното използване на ресурсите и в частност на най-важния от тях – човешкия потенциал.
- Силно подценени са такива **фактори на успех** като: по-добрата организация на труда и на работното време; мотивацията на работещите за развитие, за професионална и личностна реализация.

Настоящото и бъдещето

- Развитието на новата икономика и особено изострянето на конкуренцията, както и на световната финансова и икономическа криза ще съдействат за ускоряване развитието на политиките и практиките за ефективно управление на организациите и по-широкото използване на възможностите на гъвкавите форми на заетост
- Увеличаването на гъвкавостта, особено по време на кризи, увеличава несигурността

ИЗГРАЖДАНЕ НА МЕЖДУУНИВЕРСИТЕТСКИ ЦЕНТЪР ЗА СТИМУЛИРАНЕ НА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ ДЕЙНОСТИ ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТИ

Ръководител: доц. д-р Евангелий Андронов

Целта на проекта е разработване на система от научноприложни знания в областта на управлението на проекти. Те следва да осигурят основа за изграждане на Междууниверситетски център за стимулиране на научноизследователските дейности по управление на проекти с участието на водещи университети. По този начин чрез обвързването на научноизследователската дейност с управленската практика се осигурява конкурентоспособно обучение по тази приоритетна за българските организации област. Реализацията на тази цел е постигната чрез следните проектни дейности: (1) емпирично проучване на състоянието и развитието на управлението на проекти в България като съвременна управленска практика; (2) идентификация и систематизиране на проблемите в съществуващите практики на обучение по управление на проекти и пътищата за тяхното разрешаване в българските висши училища; (3) разработване на система от учебни материали и казуси, отразяващи „добри практики” в проектното управление и осигуряващи висок професионализъм в университетското обучение по управление на проекти; (4) разработване на система за интерактивно обучение по проектно управление и управление на екипи, основано на казусноориентиран подход. Резултатите от проекта са ориентирани към следните целеви групи: проектно-ориентираните организации в България; консултантските фирми, чиято дейност е насочена към усъвършенстване управлението на проекти и проектни екипи; професионални институции и сдружения - най-вече Българската асоциация по управление на проекти; научноизследователската общност, занимаваща се с проблемите на проектното управление.

ПРОЕКТНОТО УПРАВЛЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ: СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

НАУЧНО-ПРИЛОЖНА РАЗРАБОТКА
ПО ДОГОВОР ВУ-ОХН-6/2005 ГОД.
ФИНАНСИРАНА ОТ ФОНД
“НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ”
НА МОМН

Ръководител на научния колектив:
Доц.д-р Евангелий Андронов

Актуалност на проблема

- Развитието на съвременните организации е силно повлияно от необходимостта от адекватна реакция на осъществяващите се промени в резултат на растящата изменчивост и комплексност на средата.
- Това изисква от ръководителите специални умения за управление на промяната чрез проекти.
- Под натиска на усложняващата се природа на управляваните проекти и съвременните ИКТ динамично нараства приложението на проектното управление като съвременна управленска практика.

Актуалност на проблема

- Възможности за финансиране на бизнес проекти чрез Европейските фондове в условия на “затягане” на кредитирането от страна на банките.
- Българските бизнес-организации могат да получат между 30% и 65% от стойността на направените инвестиции под формата на безвъзмездна субсидия.
- Необходимост от приложението на проектното управление като съвременна управленска практика и утвърдените международни стандарти в тази насока с цел **постигане на по-високо качество** на реализираните проекти и изпълнение на критериите на Европейската комисия.

Цел на проекта

- **Основната цел** на проекта е разработване на **система от научно-приложни знания** в областта на управлението на проекти.
- Те следва да осигурят основа за стимулиране на научно-изследователските дейности по управление на проекти в българските университети.
- По този начин – чрез обвързването на научно-изследователската дейност с управленската практика – може да се осигури **конкурентно-способно обучение** по тази приоритетна за българските организации област.

Основни проектни дейности

- 1) Емпирично проучване на състоянието и развитието на управлението на проекти в България като съвременна управленска практика
- 2) Идентификация и систематизиране на проблемите в съществуващите практики на обучение по управление на проекти и пътищата за тяхното разрешаване в българските висши училища
- 3) Разработване на система от учебни материали и казуси, отразяващи «добри практики» в проектното управление и осигуряващи висок професионализъм в университетското обучение по управление на проекти
- 4) Разработване на система за интерактивно обучение по проектно управление, основан на казусно-ориентиран подходна проекти.

Взаимовръзка между методологията на проектното управление с други управленски области

Области на проектното управление

- Интеграция на проекта (Project Integration Management)
- Обхват на проекта /съдържание и граници/ (Project Scope Management)
- Времеви параметри (Project Time Management)
- Стойностни параметри (Project Cost Management)
- Управление на качеството (Project Quality Management)
- Управление на комуникациите (Project Communications Management);
- Управление на доставките и външните договори (Project Procurement And Contracts Management)
- Управление на човешките ресурси (Project Human Resources Management)
- Управление на риска (Project Risk Management)

Професионалното проектно управление в България

Професионалното проектно управление в България изминава пътя от прилагане на **отделни елементи** на проектното управление в **отделни проекти** до създаването на **интегрирани системи за управление** на проектно-ориентирани организации.

Резултати от проучване сред 65 представители на проектно-ориентирани организации в България

- Проектното управление се явява важна съставна част на общото управление на организацията, осигурявайки част от **конкурентните ѝ предимства**.
- В българските бизнес организации се наблюдава нарастващ интерес както към усъвършенстване на процесите за управление на проекти, така и към проектиране на цялостни съвременни и ефективни **интегрирани системи** за управление на портфейл от проекти в организацията.

Резултати от проучване сред 65 представители на проектно-ориентирани организации в България

- Почти половината от респондентите знаят за възможностите за финансиране на проектни идеи от Европейските фондове, но не са разработвали проектни предложения по тях.
- Около 15% нямат информация за наличието на възможности за безвъзмездно финансиране.
- Една трета от анкетираните организации са подавали проектни предложения като водеща организация или партньор.
- Едва 5% от организациите работят по проекти, финансирани от Европейски фондове.

Идентифицирани проблеми

- Липса на **традиции и управленска култура** за проектно управление, за управление на промените, за фазите на проекта, за управление на съпротивата при осъществяване на промени
- Липса на **компетентност** в областта на проектното управление, на умения и знания за операционните системи и бази данни (PM, CRM, ERP, ...)
- Липса на **национални стандарти** в областта на проектното управление

Идентифицирани проблеми

- **Недостатъчна информация** за и достъп до средства за инвестиции за развитие на бизнеса, за внедряване на нови идеи, умения и технологии
- Неэффективен **процес на комуникация** между администрацията и фирмите – потенциални бенефициенти
- Намесата на посредници при усвояването на средствата по проектите.

Идентифицирани проблеми

- Само около 30% от проектите в българските проектно-ориентирани организации се вписват точно в определените им времеви и финансови рамки.
- Над 20% са неуспешните проекти дори в организации, имащи опит в проектното управление.
- Ключов фактор за успеха се оказва способността за **адекватна промяна** в начина на работа по отделния проект и **координацията** при управлението на проектното портфолио.

Роля на проектните комуникации в проектно-ориентирани организации в България

- В българските бизнес организации се наблюдава нарастващ интерес към **усъвършенстване на информационните системи** за управление на проекти, явяващи се ключово средство за осигуряване на ефективност на проектните комуникации.
- Програмното осигуряване дава възможност за обмен на проектна информация и **подобряване на ефективността** на проектните комуникации между участниците в проекта.

Роля на проектните комуникации в проектно-ориентирани организации в България

- Използването на информационни системи за проектно управление, насочени към осигуряване и повишаване на ефективността на процесите по управление на проектните комуникации, е **честа практика** в изследваните организации (в над 80%).
- По-често се използват системи с **ограничен достъп** и сравнително по-рядко - системи с колективен достъп (интегрирани или неинтегрирани).

Перспективи пред проектното управление в България

- Трансформацията от система за управление на отделни проекти в организацията към **проектно-ориентиран тип организация** с присъщото ѝ взаимодействие между различните проекти
- Утвърждаването на *управленското мислене чрез проекти* в **конкурентно предимство** за индивида и проектно-ориентираната организация като цяло

Заклучение

- Проектното управление в нашата страна все още не е съизмеримо с най-добрите практики в тази сфера, съществуващи в страните с развита икономика.
- Това е факт, независимо от примерите за ефективното му използване в отделни проектно-ориентирани организации или наличието на работещи професионални консултанти в тази област.
- Стремелът към усъвършенстване на практиката по проектно управление поражда необходимост от повишаване на изискванията към компетентността на мениджърите.

Заклучение

- Изучаването на методологията и инструментариума на проектното управление трябва да започне **още във висшето училище** с цел оптимална подготовка за тази специфична дейност.
- Това е особено важно от гл.т. на задълбочаване на връзката между **управленската теория и практика** при преследването на глобалната цел – осигуряването на съвременна и надеждна подготовка на специалисти по управление на проекти.

Заклучение

Резултатите от проекта са ориентирани към следните **целеви групи**:

- проектно-ориентираните организации в България;
- консултантските фирми, чиято дейност е насочена към усъвършенстване управлението на проекти и проектни екипи;
- професионални институции и сдружения, най-вече БАУП;
- научно-изследователската общност, занимаваща се с проблемите на проектното управление.

Благодаря за вниманието!

ПАРТНЬОРСТВОТО "УНИВЕРСИТЕТ – БИЗНЕС" – БЪЛГАРСКИ И ЕВРОПЕЙСКИ ИЗМЕРЕНИЯ

Ръководител: доц. д-р Иван Стойчев

Основната цел на проекта е да изследва партньорството между университетите, които предлагат икономически знания, и бизнеса в условията на изграждането на общество, базирано на знанието, както и на членството на България в ЕС и да се предложат мерки за ефективно публично-частното партньорство в създаване, обмен и реализиране на икономически знания в националното стопанство.

На основата на кабинетни проучвания и анализ на данни от фокус групи и анкети сред представители на академичната общност, бизнеса и публичната администрация е направена оценка на взаимодействието университет – бизнес. Обобщени са добри практики и тенденции в развитието на партньорството между заинтересованите страни. Изследвани са икономическите, информационно-управленските, административните и правните регулаторни мерки на държавата за осигуряване на подходяща среда и за насърчаване взаимодействието университет – бизнес.

Формулирани са изводи и предложения за въздействието на партньорството университет – бизнес и трансфера на знания върху интернационалната конкурентоспособност на българските фирми. Изследвано е влиянието на публично-частното партньорство и академичното предприемачество върху качеството на обучението и изследователската дейност на университетите и бизнеса.

Проучени са опитът и възможностите за създаване на центрове за съвършенство по моделите, утвърдени в Европейския съюз, и използването им за ефективно позициониране на висшето икономическо образование чрез подобряване на учебната, преподавателската и консултантската дейност. Формулирани са препоръки за провеждане на политика за насърчаване на академичното предприемачество и разнообразните форми на партньорство между университетите и бизнеса.

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

ПАРТНЬОРСТВО УНИВЕРСИТЕТ – БИЗНЕС: БЪЛГАРСКИ И ЕВРОПЕЙСКИ ИЗМЕРЕНИЯ

доц.д-р Иван Стойчев
УНСС, катедра "МИО и бизнес"

София
11.12.2009

Изследователски колектив

Ръководител: доц. д-р Иван Стойчев

Членове на колектива:

проф. д. ик. н. Бистра Боева
доц. д-р Антоанета Василева
доц. д-р Миланка Славова
доц. д-р Светлана Александрова
гл.ас. д-р Светла Бонева
гл.ас. д-р Цветомир Цанов
гл.ас. Благодатка Маркова
гл.ас. д-р Антоанета Дънешка
гл.ас. д-р Доброслав Моллов
ас. Стефан Петров
докторант Незабравка Колева

За какво ще стане дума?

- Новата среда за университетите
- Проблеми на партньорството университет – бизнес
- Развитие на предприемачески университети в отговор на новата среда
- Съвременен разбиране на предприемачеството и неговите проявления в академичната общност

Натиск за промяна във висшето образование

- Доскоро университетите се въздържаха от комерсиализиране на своите изследвания
- Обществен натиск университетите да съдействат за :
 - Икономическото развитие
 - Подобряване на личното благосъстояние

Университетът – спонсиран от правителството бизнес шампион

- Фокусиране на университетите върху конкурентните предимства
- Подкрепа от правителството за сътрудничеството университет – бизнес
- Бизнесът да се научи да използва иновативните идеи на университетите

Университетите и създаване на икономика на знанието

Ефективно споделяне на знания между университетите и бизнеса ще доведе до:

- Повишаване качеството на живота
- Карриерата в бизнеса и създаване на собствена фирма - реалистичен избор, решаваш за икономическото благоденствие

Новите изисквания към университетите

- Конкурентоспособност на бизнеса чрез комерсиализация на резултатите от изследванията
- Съдействие за икономическото и социално развитие
- Подготовка на студентите за сложния и несигурен свят

Предизвикателства пред университетите

- Да бъдат по-предприемчиви
- Да обучават студентите как да бъдат по-предприемчиви
- Да подобрят взаимодействието университет – бизнес
- “Трета вълна” в еволюцията на ролята на университетите в обществото

Разширение на университетската мисия

1. Обучение 2. Изследвания 3. Предприемачество

Съхранение и разпространение на знания

Изследванията допълват обучението

Икономическо и обществено развитие

Концепция за “предприемачески университет”

- **Защото хората в него са предприемачи**
- **Не се страхуват да максимизират потенциала за комерсиализация на своите идеи и за създаване на изгоди за обществото**
- **Не считат това за съществена заплаха за академичните ценности**

Академичното предприемачество

- Комерсиализация на технологиите, създадени на основата на университетски изследвания
- Създаване на среда за активно съдействие при използването на знания и насърчаване на предприемаческото поведение сред всички членове и институционални структури в академичната общност

Характерни черти

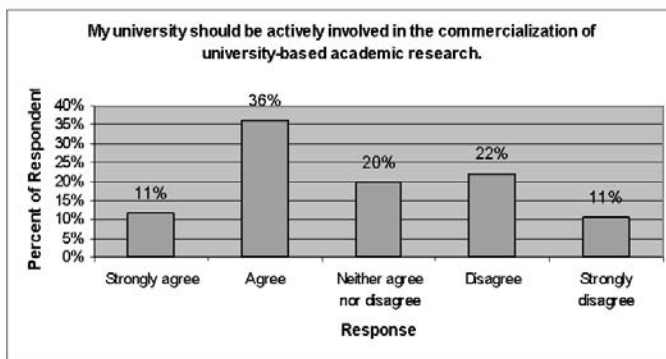
- Силно управляващо ядро
- Структури за разширяване на границите и механизми за взаимодействие с бизнеса, обществото и публичната администрация
- Диверсифицирано финансиране
- Интердисциплинарни изследвания
- Интегрирана предприемаческа култура

Дебат за предприемаческата култура в университетите

- Деформация на традиционната роля на университета
- Закономерен резултат от еволюцията на университетите

Съгласни ли сте с твърдението?

Представата за “предприемачеството”

- Повечето хора го считат за делови проблем и го откъждествяват само със стартиращи фирми (Start-ups)
- Необходимост от холистична интерпретация и възприемане на по-широк обществен модел на предприемачеството
- Не само създаване на материално богатство, но и процес на културна иновация

Защо някои университети са по-добри от другите?

- Наличие на рискови капитали в региона
- Предприемаческа ориентация на университета
- Репутация и престиж
- Политика на университета

Фактори за развитието на академичното предприемачество

- Стимулиране на предприемаческо поведение (учебни програми)
- Използване на знания и опит (патенти и лицензи, “спин-офф” и стартиращи компании)
- Създаване и участие в среда за насърчаване на академичното предприемачество (академичен инкубатор, технологичен парк, достъп до фондове)

Университетски “спин-офф” компании

Страна	Период	Брой
САЩ	1980-2003	4543
Канада	1962-2003	1100
Франция	1984-2005	1230
Нидерландия	1980-1990-те	300
Австралия	1984-1999	97
Великобритания	1981-2003	1650
Белгия	1980-2005	320
Швеция	До 1990-те	3000-5000
Германия	1997-1999 2001	470-4000 900-8000

Подкрепа на всички етапи на комерсиализация на технологията/иновацията

Политика за насърчаване на академичното предприемачество

- Развитие на съвместими предприемачески екипи с разнообразни бизнес умения. Водеща роля на Бизнес училището.
- “Спин-офф” компаниите не са хомогенна група. Политиката на насърчаване следва да отчита различните бизнес модели и да не се концентрира само върху тези, които са най-разпознаваеми
- Подкрепата трябва да е съобразена с етапа от развитието на фирмата

Политика за насърчаване на академичното предприемачество (2)

- Задачите и ролята на Офисите за технологичен трансфер трябва да отговарят на техните компетенции
- Ясна политика по отношение на правата на интелектуална собственост на равнище университет, департамент и изследовател
- Регионална мрежа от релевантни заинтересовани страни
- Капацитет за “прехвърляне на мостове” и разширяване на границите на сътрудничество

Политика за насърчаване на академичното предприемачество (3)

- Критична маса в изследователските звена
- Университетска стратегия, съвместима с поставените цели
- Преразглеждане на схемите за финансиране

Баланс при определяне на дневния ред на академичното предприемачество:

Повечето представители на академичната общност не постъпват в университета, за да станат бизнесмени, въпреки, че някои променят намеренията си, но по-скоро, за да бъдат по-добри изследователи и преподаватели.

Благодаря за вниманието!

Доц. д-р ИВАН СТОЙЧЕВ
Катедра "МНО и бизнес"
УНСС
София
Студентски град
0888 000 242
i_stoytchev@yahoo.com

УСТОЙЧИВИ НАГЛАСИ И ПОВЕДЕНИЕ ПО ВЕРИГАТА НА ДОСТАВКИТЕ НА БИОЛОГИЧНИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ

Ръководител: проф. д.ик.н. Пламен Мишев

Благоприятните възможности за развитие на биологичното земеделие в България са в тясна връзка с устойчивите нагласи и поведение на всички участници по веригата на доставки на биологичните продукти и храни - преработка, производство на храни, транспорт, разпространение и търговия. Това налага и нуждата от мултидисциплинарно изследване на взаимовръзката между биологичните производствени практики и крайните потребители по цялата верига на доставки.

Представеният проект е насочен към *качеството и безопасността на българските биологични продукти по цялата верига на доставките*, като се използва подходът “от фермата до вилцата”. При неговата разработка бяха поставени следните *цели*:

1. Изследване на факторите, влияещи на цената, качеството и безопасността по веригата на доставките на биологични продукти и храни в България.

За тази цел бяха: *определени и анализирани проблемите*, свързани с цената, качеството и безопасността на биологичните храни по цялата верига на доставките в България, в контекста на задоволяване на консуматорските търсения; *идентифицирани вероятните решения*, свързани със структурирането, управлението и функционирането на веригата за доставки в България и запазване качеството и безопасността на биологични храни (Делфи метод).

2. Изучаване на мотивацията на българските потребители за покупки на биологични продукти и храни.

Тук бяха: определени потребителските възприятия, очаквания и нагласи за качеството и безопасността на биологичните храни (*анализ на потребителските проучвания и анкети през последните години, свързани с качеството и безопасността на биологично произведените храни в европейските страни; идентификация на характеристиките/параметрите за “качество и безопасност”, разпознати от потенциалните потребители на биологични храни във “фокус групи”*); разработени актуални и потенциални оценки на потребителското поведение при покупката на биологични храни (*определяне на актуални модели на потребителско поведение при покупка на биологични продукти; определяне на потенциални тенденции в потребителското поведение при покупката и др.*).

3. Оценяване на ефекта на конвенционалните и биологични производствени практики върху качеството (сензорно, хранително, химично, микробиологично и др.) на продуктите от растителен произход.

В рамките на това първо за страната изследване бяха извършени сравнителни анализи на конвенционални и биологични продукти от растителен и животински произход - 5 вида билки, представители на етерично-маслените култури, българско кисело мляко и бяло саламурено сирене (определяне на адекватни методики за провеждане на анализите на качествени показатели на избраните продукти: *физико-химични, микробиологични, сравнителни сензорни изпитвания* сред предварително подбрани оценители и др.).

4. Представяне на резултатите и анализите от изследването под формата на наръчник за качество и безопасност на биологичните продукти и храни по веригата на доставките.

Наръчникът има за цел да подпомогне в практически план реалните и бъдещите *потребители на биологични храни в страната*, както и на *заинтересованите страни по веригата на доставките* (производители, фирми доставчици, преработватели, търговци на едро, дистрибутори, търговци на дребно и др.). Информацията и анализите в изданието ще дадат възможност на всички заинтересовани страни от развитието на биологичното производство в страната да насочат своите усилия върху консуматорските търсения.

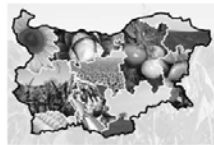
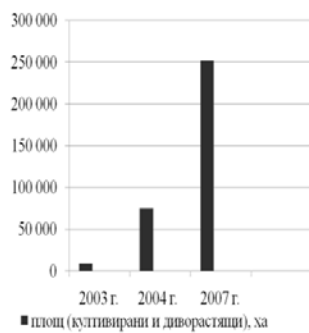
**УСТОЙЧИВИ НАГЛАСИ И ПОВЕДЕНИЕ ПО
ВЕРИГАТА НА ДОСТАВКИТЕ НА БИОЛОГИЧНИ
ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ**

Проект № ВУ-ОХН 12/2005

Министерство на образованието и науката, Фонд
"Научни изследвания"

06.2005 – 07.2009 г.

**Благоприятни възможности за развитие
на биологичното земеделие в България**

- мултидисциплинарно изследване на взаимовръзката между биологичните производствени практики и крайните потребители по цялата верига на доставки

проектът е насочен към:

качеството и безопасността на българските биологични продукти по цялата верига на доставките, като се използва подхода "от фермата до вилницата"

Първи етап

- **Изследване на факторите, влияещи на цената, качеството и безопасността по веригата на доставките на биологични продукти и храни в България**
 - определени и анализирани са проблемите, свързани с цената, качеството и безопасността на биологичните храни по цялата верига на доставките в България
 - в контекста на удовлетворение на консуматорските търсения

Първи етап

- **идентифицирани са вероятните решения, свързани със структурирането, управлението и функционирането на веригата за доставки в България и запазване качеството и безопасността на биологични храни**
- **Делфи-метод**
 - през есента на 2006 г.
 - включени 26 български експерти
 - един етап – пълно съгласие

Табл. 1 Групи участници, в зависимост от позицията им по веригата на доставки

№	Група	Брой
1	Производители и/или преработватели	10
2	Дистрибутори и/или търговци	5
3	Експерти от държавни институции	4
4	Експерти от неправителствени организации и консултанти	3
5	Сертифициращи органи и органи за контрол	2
6	Потребители	2
	ОБЩО	26

Доклад - Делфи

- ВЕРИГА НА ДОСТАВКИТЕ НА БИОЛОГИЧНИ ПРОДУКТИ
- КАЧЕСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ПО ВЕРИГАТА НА ДОСТАВКИТЕ
- БЪДЕЩЕ НА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ

Повече информация:

Lubomirova M., E. Vassileva, D. Ivanova, P. Mishev, The Quality and Safety Through Organic Foods Supply Chain in Bulgaria, 22nd National of Congress of Commodity Science, Rome, March 2 – 4, 2006

Втори етап

- **Изучаване на мотивацията на българските потребители за покупки на биологични продукти и храни**
 - определени са потребителските възприятия, очаквания и нагласи за качеството и безопасността на биологичните храни

Идентификация на характеристиките/параметрите за **“качество и безопасност”** на биокисело мляко

Метод “фокус групи”

- 5 фокус групи в гр. София и гр. Пловдив с над 40 участника
- май – юни 2007 г.
- “твърди” и “потенциални” потребители на биологични продукти в страната, установен в предишни наши изследвания

Доклад – “фокус групи”

- Автентичност
- Функционалност
- Биологичност
- Хранителност
- Сензорни характеристики
- Етични характеристики

Повече информация:

Vasileva E., D. Ivanova, N. Tipova, S. Stefanov, Quality and Safety Attributes of Organic Yoghurt: Consumers' Perceptions in Bulgaria, *3rd International Congress on Food and Nutrition*, April 22 and 25, 2009, Antalya, Turkey, Book of Abstracts, pp. 190 – 191

Втори етап

- **Изучаване на мотивацията на българските потребители за покупки на биологични продукти и храни**
 - разработени актуални и потенциални оценки на потребителското поведение при покупката на биологични храни

Актуални модели на потребителско поведение при покупка на биологичните продукти

Модел за тотално качество на храните (Grunert, K., 2005)

- **метод „Средство-краен резултат” и „Семантичен диференциал”**
- гр. София в периода април - май 2009 г.
- 84 детайлни полу-структурирани интервюта в търговски вериги на територията на гр. София

Формулиране и потвърждаване на
конкретен модел на потребителско
поведение

- йерархични карти на ценностите, значими фактори за поведението и ценностните ориентации на участниците и др.
- моделът за тотално качество на храните, приложен за българското биокисело мляко (*хоризонтално и вертикално измерение*)

Ролята на качеството – мостова конструкция между формирането на впечатления за продукта и житейските ценности на потребителя

Трети етап

- **Оценяване на ефекта на конвенционалните и биологични производствени практики върху качеството (сензорно, хранително, химично, микробиологично и др.) на продуктите от растителен произход**

Сравнителни анализи на конвенционални и биологични продукти

Първо за страната изследване на *биологични продукти от растителен произход*: 5 вида билки, представители на етерично-маслените култури

Сравнителни анализи на конвенционални и биологични продукти

Първо за страната изследване на *биологични продукти от животински произход*: българско кисело мляко и бяло саламурено сирене

-определяне на адекватни методики за провеждане на анализите на качествени показатели на избраните продукти: *физико-химични, микробиологични, сравнителни сензорни изпитвания сред предварително подбрани оценители и др.*

Четвърти етап

- ***Представяне на резултатите и анализите от изследването под формата на НАРЪЧНИК за качество и безопасност на биологичните продукти и храни по веригата на доставките***

Наръчникът има за цел

да подпомогне в практически план

•реалните и бъдещите *потребители на биологични храни в страната,*

•*заинтересованите страни по веригата на доставките (производители, фирми-доставчици, преработватели, търговци на едро, дистрибутори, търговци на дребно и др.)*

Информацията и анализите в изданието ще дадат възможност на заинтересованите страни да насочат ефективно своите усилия върху *консуматорските търсения*

Благодарности

за финансирането на Проект № ВУ-ОХН 12/2005 в периода 06.2005 – 07.2009 г. на Министерство на образованието и науката, Фонд “Научни изследвания”

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!

Катедра “Икономика на природните ресурси”
УНСС
Студентски град “Хр. Ботев”
1700 София

БАЛКАНСКИТЕ НАЦИОНАЛИЗМИ В ПРОЦЕСИТЕ НА ЕВРОИНТЕГРАЦИЯ И РАЗШИРЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРОБЛЕМИ ЗА ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Ръководител: проф. д-р Антон Първанов

Проектът е финансиран от Фонд “Научни изследвания” към Министерство на образованието и се реализира в периода 2005 - 2009 година. Основната цел на проекта е да изследва и анализира влиянието на евроинтеграционните процеси върху развитието и проявленията на балканските национализми след края на Студената война. За постигането на тази цел екипът по проекта работи в следните направления:

1. **Преглед на налична и достъпна научна литература** (база от източници от над 10 000 страници, за обработка на която бе създадена специална таблица). Това даде възможност за **детайлно концептуализиране** на балканските национализми като политически динамично развиващи се феномени, за извеждане на основни аспекти на евроинтеграционните процеси и за очертаване на областите на пресичане и взаимодействие между евроинтеграционната политика и свързаните с национализма процеси в региона. След преглед на различните разбирания национализмът е дефиниран като „конкретни политически практики, действия и поведение за защита и прокарване на колективни духовни и материални интереси на индивидите, които се възприемат като обединени от обща националност, принадлежащи към една нация”. Като субекти на национализъм са разгледани държавите и държавните институции от Югоизточна Европа, както и недържавни „актьори” вътре в самите държави - политически обединения на мнозинството, на малцинство под формата на партии или други релевантни политически субекти.

През последните двадесет години се обособяват три начина на въздействие на Европейския съюз върху феномените и процесите на национализъм в ЮИЕ. Първата включва намеса в регулирането и уреждането на етнически конфликти на Балканите – вътрешнодържавни и междудържавни. Във втората спадат условията за присъединяване, по-специално политическите условия от Копенхаген за защита и респект към националните малцинства и поставяните на всяка държава кандидатка след 2007 г. базови условия за започване на преговорния процес. Трети начин на влияние, макар и непряко, следва от протичащият дебат в рамките на ЕС за национално и наднационално. В началото на 90-те години преобладава първият подход на (опити за) сдържане и управление на етническите конфликти. Спрямо държавите, напреднали по пътя на членство в ЕС, се прилага подходът на поставяне на условия, докато държави - членки на ЕС, като Гърция, България и Румъния в по-голяма степен са зависими от дебатите и реформите вътре в Общността.

2. **Натрупването от база данни** (с фокус върху Македония, Хърватия и Сърбия), свързани национализмите и евроинтеграционните процеси, бе другият важен аспект от дейността по проекта. Изведените от прегледа на литературата постановки за балканските национализми и евроинтеграционни процеси бяха съотнесени и приложени към значителен по обем емпиричен материал. Бяха изработени т.нар. **“времеви карти” на балканските национализми**, които разкриват събитийността в развитието на балканските национализми посредством представянето на отделни събития във времето, като същевременно представят „външните”, „европейски” влияния, стимули и опити за въздействия по свързани с национализма въпроси (за Балканите като цяло или за отделните страни). За представянето на набраната база данни бе разработена софтуерна програма, която позволява паралелното представяне за времеви период и съответна страна както на външното, идващо от Европа влияние по въпроси от изследваната проблематика, така и развитието на тази проблематика на Балканите. Програмата цели да представя по организиран начин наличната фактология, за да позволи проследяването на процеси (*process-tracing*), което прави възможно извеждането на причинно-следствени връзки и зависимости между събития и процеси.

Като цяло, въпреки наличието на корелация или връзка между „външните” въздействия и процесите в Балканските страни, трудно защитимо е твърдението за едностранна каузална предопределеност на национализмите на Балканите от евроинтеграционните процеси. Европейското влия-

ние – когато и в каквата степен се установи – е по-скоро непряко и опосредствано от вътрешнополитическата конюнктура.

3. Основен аспект в работата по проекта бе **провеждането и обработката на дълбочинни интервюта с целеви групи респонденти**. Прегледът на научната литература очертава различни гледни точки към изследвания въпрос със съответната им аргументация. Интервютата очертават другата една по-скоро политическа гледна точка към изследваните проблеми. Резултатите от подобни дълбочинни интервюта задават друг ракурс към връзката национализъм-евроинтеграционни процеси на Балканите и поставят научните постановки и дефиниции в различна светлина.

За целите на провеждането на дълбочинни интервюта бе разработен примерен въпросник, съдържащ 14 отворени въпроса, оформени в три раздела: а) отношение и възприемане на национализма като феномен и на национализма в съответната балканска страна; б) отношение и възприемане на национализма като феномен на Балканите; в) разбиране за връзката между евроинтеграционните процеси и съответните национализми на Балканите. Фокусът беше върху три групи респонденти: 1) представители на академична и експертната общност; 2) дипломати, както и експерти в международни структури и организации на Балканите; 3) политически лидери, депутати, представители на централната и местната власт.

Бяха проведени над 40 интервюта и тематични разговори в 6 балкански страни: Хърватия, Босна и Херцеговина, Сърбия, Македония, Гърция и Кипър. Отчитайки резултатите от пилотните интервюта през първия етап, екипът разработи няколко варианта на въпросника, като ги разшири и адаптира към конкретната страна и конкретната гео- и етнополитическа ситуация в хода на проучването. Конкретизацията и разширяването на интервютата бяха свързани с актуалните измерения и измененията в проявленията на национализмите на Балканите и в отделните балкански страни.

4. Развитието и актуализирането на **интернет страница**, където се качва информация за проекта и постигнатите резултати (на адрес <http://dir.unwe.acad.bg/?lang=bg&p=nacionalizmi>).

5. Провеждане на международна кръгла маса за балканските национализми в процесите на Евроинтеграция с участието на експерти и академични работници от България, Македония, Сърбия и Гърция. Форумът се осъществи по проект за НИД на УНСС. Предстои публикация на докладите и дискусиите.

Общи изводи от наблюденията на взаимовръзката между балканските национализми и процесите на евроинтеграция

Като цяло се потвърждава първоначалната хипотеза, че процесите на евроинтеграция оказват не еднозначно въздействие върху балканските национализми, като стимулират и предпоставят едни техни форми и трансформират и тушират други. Цялостният анализ позволява да се направят няколко общи заключения:

1. За голяма част от населението и политическите елити в страните от ЮИЕ националната идея все още има по-голяма значимост от наднационални проекти. В този смисъл положителните икономически и политически стимули, свързани с европейската интеграция, нямат притегателна сила за държави с нерешени национални въпроси. В такива страни национализмът доминира и пречи на европейската интеграция.

2. Национализмите в балканските страни се възприемат като защитни и реактивни – както тези на държавите и правителствата, така и тези на малцинствените общности. Същевременно национализмът на държавата или общността, от която произлиза заплахата, се възприема като агресивен.

3. Темповете на напредване по пътя на европейската интеграция влияят силно върху степента на подтискане на националистически прояви. Колкото по-близо е една страна до пълноценно членство, толкова по-малко е склонна да рискува да провали постигнатото чрез действия, които се възприемат като неприемливи в ЕС.

4. Европейската подкрепа се възприема като средства за постигане на националистически цели в определени случаи.

5. Наличието на европейски натиск по отделни въпроси (като името на Македония, кипърския проблем или независимостта на Косово) води до мобилизиране на общественото мнение и засилване на националистическия дискурс в политическите дебати. Така при наличието на външен натиск и крайни обществени настроения става изключително трудно намирането на приемливи компромиси.

Конвенционално разбиране на
двупосочната връзка:

- ⌘ Национализмът - препятствие пред
Евроинтеграционни усилия.
- ⌘ Евроинтеграционните процеси
подтискат и неутрализират
национализма.

ОСНОВНА (ХИПО)ТЕЗА:

Процесите на евроинтеграция в
ЮИЕ оказват съществено, но
противоречиво въздействие върху
балканските национализми, като
едновременно стимулират и
предпоставят едни техни форми и
проявления, и трансформират и
тушират други.

Изследователски подход

- ⌘ Преглед на налична и достъпна
документация и научна литература
(изработване на библиография по темата)
- ⌘ Преглед и анализ на нормативни документи
- ⌘ Натрупване и обработка на база-данни по
определени критерии за каузални
зависимости – фокус върху Хърватия,
Македония и Сърбия
- ⌘ Дълбочинни интервюта със специфични
групи респонденти в различни балкански
страни

Конкретни дейности и резултати (I)

- ≈ Дълбочинни интервюта
- интервюирани – основни групи и списък
<http://dir.unwe.acad.bg/lang=bg&p=interviewed>
- въпросници
- ограничения на резултатите
- ≈ Интернет страница на проекта -
<http://dir.unwe.acad.bg/?lang=bg&p=nacionalizmi>
- ≈ Разширена библиография по проблематиката и придобитата литература

Конкретни дейности и резултати (II)

- ≈ Таблица за обработка на събрания библиографски материал -
http://dir.unwe.acad.bg/?lang=bg&p=table_literature
- ≈ Времеви карти на евроинтеграционните процеси и на проявленията на балканските национализми:
- набиране на систематизирана база-данни
- софтуерна програма за представяне на фактология - <http://dir.unwe.acad.bg/events/>

Конкретни дейности и резултати (III)

- ≈ Международна/балканска научна конференция (финансирана по НИД)
- ≈ Наблюдения и изводи за отношенията национализъм-евроинтеграция – обобщени за Балканите и по отделни страни
- ≈ Политико-практически препоръки
- ≈ Използване на резултатите в учебно преподавателския процес (research-into-teaching) и последваща научно-изследователска дейност

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА И ИНОВАТИВНИ ПРАКТИКИ ЗА УСТАНОВЯВАНЕ НА НУЖДТЕ ОТ ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ

Ръководител: доц. д-р Симеон Желев

Целта на проекта беше да се изследват дълбочинно процесите на пазара на труда в България и да се докажат (или отхвърлят) съществуващите хипотези за "дуален" пазар на труда. Паралелно с това проектът потърси и даде адекватен инструмент в ръцете на собствениците на МСП за бърз анализ на естеството работна ръка и нейната квалификация, от която се нуждаят, и насочващи стъпки при открити несъответствия.

Целите бяха изпълнени чрез национално представително изследване сред МСП – с извадка от 1200 фирми годишно, в продължение на 3 години и чрез разработка и тестване за първата година и реално поддържане на тест и препоръчителни насоки за бърза самооценка на нуждите от професионално обучение на МСП.

Така се постигна едновременно фундаменталност - разглеждане в един относително дълъг период от 3 години на явлениято, с голяма извадка и широкообхватно и задълбочено интервю и анкета; и иновативност – инструмент, базиран на интернет: лесен за работа и достъп и напълно безплатен. Резултатите се допълват от годишни издания с анализ на данните и изводи и препоръки към държавните институции и представителните за МСП организации и конкретна обратна връзка – в съкратен вариант към участвалите в изследването и в тестването МСП. В наличност е и апробирана методология за дълбочинно изследване на тези проблеми.

Постигнаха се следните основни резултати:

- актуализирана информация за капацитета на българските МСП;
- анализ на състоянието и проблемите на човешките ресурси в компаниите;
- разработен беше тест за самооценка на нуждите от професионално обучение сред българските МСП;
- разпространена версия на теста след организациите, свързани с МСП;
- изведена беше ключова информация за търсенето на работна сила;
- предоставиха се препоръки към държавните институции.

Национален фонд "Научни изследвания" при
Министерството на образованието, младежта и науката

Изследване на пазара на труда и иновативни практики за уставяване на нуждите от професионално обучение на малките и средни предприятия в България

Екип с ръководител: доц. д-р Симеон Желев, УНСС,
доц. д-р Лина Анастасова (БСУ), доц. д-р Милен Балтов (БСУ),
Деян Пушкаргов (НАПОО), Теодор Дечев (ССИ)

Предназначение на емпиричното изследване

- ◆ Изследването е пилотно по своя характер:
 - от една страна, тества методологията инструментариума, който се прилага и
 - от друга, установи началното състояние на интересуващите ни променливи, отнасящи се до предмета на изследването.
- ◆ Изследването бе осъществено върху извадка от 1400 малки и средни фирми

2

Изследователски хипотези

- МСП страдат от липса на висококвалифицираните и минаващи формалния път на реализация специалисти;
- Поради изолацията на мнозинството МСП и неформалните канали за наемане на служители при тях
 - те имат достъп главно до "трудните", с по-ниска квалификация и/или млади, постъпващи неформално, немотивирани за голяма и продължителна кариера кадри;
- При развитието на кадрите в МСП
 - се налага както приоритетна държавна политика с по-голям дял и допускане на по-гъвкави форми на финансиране
 - така прилагането на адаптирани към нуждите и възможностите на МСП подходи и експертиза на звената и специалистите работещи с тях.

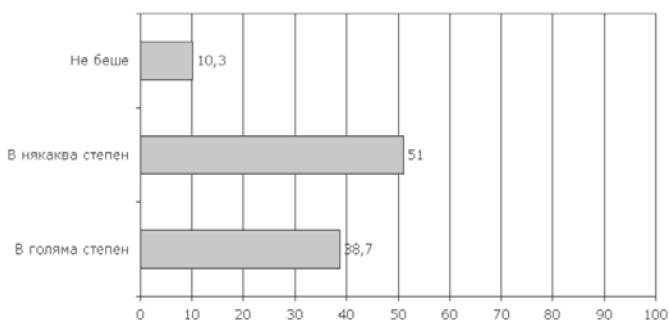
3

Практически ефекти

- ♦ Резултатите бяха предмет както на публикации на изследователи по сходна тематика
 - така и основа за изводи и препоръки към държавните институции и представителните за МСП организации и конкретна обратна връзка – в съкратен вариант към участниците в изследването и в тестването МСП
- ♦ Апробирана беше методологията за дълбочинно изследване на тези проблеми.
- ♦ В паралел с коментираната проблематика се тръгна и към изработката на един иновативен за практиката на българските МСП продукт
 - тест за бърза самооценка на нуждите от професионално обучение

4

През последните 1-2 години беше ли растежът сред главните цели на Вашата фирма?

5

Как бихте описали стратегиите, към които понастоящем се придържа Вашата фирма?

Да се изобретяват, произвеждат и пускат на пазара нови продукти, които СА значително по-различни от тези на конкурентите 67,3%	ИЛИ	Да се произвеждат и пускат на пазара продукти, които НЕ са значително по-различни от тези на конкурентите. 32,7%
Да се работи основно за ВЪТРЕШНИ пазари и клиенти. 92,3%	ИЛИ	Да се работи основно за ВЪНШНИ пазари и клиенти. 7,7%
Да се различа главно на ВЪТРЕШНО РАЗРАСТВАНЕ чрез сливания с други компании, поглъщания на други компании или наемане на нови хора. 72%	ИЛИ	Да се различа основно на ВЪНШНО РАЗРАСТВАНЕ, т.е. да се създават отношения, връзки, съюзи с други компании. 28%
Да се различа главно на ПОВИШАВАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВЕНИТЕ РАЗХОДИ, а не толкова на увеличаването на продажбите и оборотите. 71,1%	ИЛИ	Да се различа основно на ПОВИШАВАНЕ НА ПРОДАЖБИТЕ И ОБОРОТИТЕ, а не толкова на понижаване на производствените разходи. 28,9%

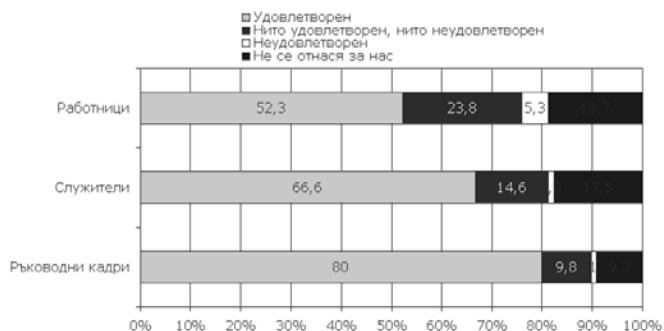
6

През последните 1-2 години по какви от следните начини се е случвало да наемате хора за Вашата фирма?

7

Като цяло доколко сте удовлетворен от професионалните способности на тези групи работещи във Вашата фирма?

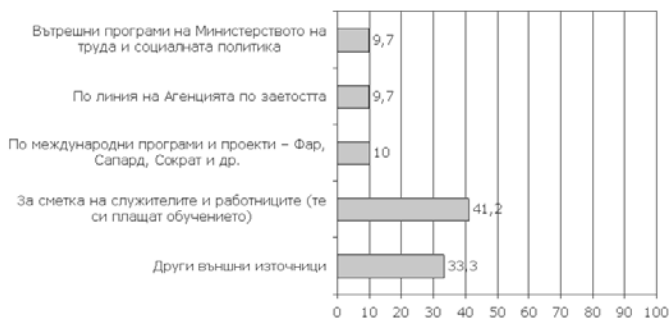

8

Кои 2-3 от тези начини за повишаване на квалификацията смятате за най-подходящи за Вашата фирма?

Ако през последните 1-2 години Вашата фирма е ползвала външни източници на финансиране за обучение и повишаване на квалификацията, от кои от следните източници е станало това?

10

База: Отговорили 27% от запитаните

Нужда от обучение по управленски умения и способности според големината на фирмата

Q12.GR * За кое от следните управленски умения и способности имате най-голяма нужда от обучение във вашата фирма?
Crosstabulation

% within Q12.GR

Q12.GR	Total	За кое от следните управленски умения и способности имате най-голяма нужда от обучение във вашата фирма?						Total	Total
		Да се поставят правилно целите на фирмата	Да се следи изпълнението на целите на фирмата	Да се поставят ясно трудовите задачи на всеки	Да се определят и съблюдават сроковете	Да се предвидят и посрещат правилно промените	Да се възползват от неочаквани възможности		
1,00	17,2%	19,4%	18,9%	6,7%	21,1%	14,4%	2,2%	100,0%	
2,00	17,6%	21,2%	17,6%	10,6%	21,2%	9,4%	2,4%	100,0%	
3,00	14,8%	60,3%	21,9%	13,5%	12,9%	6,5%	100,0%		
Total	17,0%	21,3%	18,9%	8,6%	20,1%	12,0%	2,0%	100,0%	

1. Фирми до 10 души
2. Фирми 11 до 50 души
3. Фирми над 50 души

11

Нужда от обучение по трудови умения и способности според големината на фирмата

Q12.GR * За кое от следните трудови умения и способности имате най-голяма нужда от обучение във вашата фирма?
Crosstabulation

% within Q12.GR

Q12.GR	Total	За кое от следните трудови умения и способности имате най-голяма нужда от обучение във вашата фирма?					Total	Total
		Всеки да познава добре работата, която върши	Да се работи отговорно и сериозно	Постоянно усъвършенстване в работата	Да се помага на другите за навлизане в работата	Да се следят за новостите в работата		
1,00	25,9%	27,5%	18,5%	3,7%	23,3%	1,1%	100,0%	
2,00	19,8%	25,6%	23,3%	7,0%	20,9%	3,5%	100,0%	
3,00	16,8%	28,4%	68,7%	16,1%	16,1%	100,0%		
Total	23,1%	27,1%	22,2%	4,1%	21,8%	1,6%	100,0%	

1. Фирми до 10 души
2. Фирми 11 до 50 души
3. Фирми над 50 души

12

Нужда от обучение по аналитични умения и способности според големината на фирмата

Q12.GR * За кое от следните аналитични умения и способности имате най-голяма нужда от обучение във вашата фирма? Crosstabulation

% within Q12.GR		За кое от следните аналитични умения и способности имате най-голяма нужда от обучение във вашата фирма?						Total
		За разбиране и използване на данни, доклади, баланси	Да се генерират алтернативни решения на проблеми	Да се вижда цялостната картина на нещата във фирмата	Да се избират подходящите техники за анализ	Да се използват компютърни програми за анализ	Друго	
Q12.GR	1.00	9,6%	27,1%	42,9%	5,6%	12,4%	2,3%	100,0%
	2.00	5,7%	31,0%	42,5%	6,9%	9,2%	4,6%	100,0%
	3.00	11,4%	36,9%	31,5%	3,4%	16,8%		100,0%
Total		8,7%	29,5%	41,4%	5,7%	12,0%	2,7%	100,0%

1. Фирми до 10 души
2. Фирми 11 до 50 души
3. Фирми над 50 души

13

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- Изведените емпирично в резултат на нашето изследване три кластера от МСП с различни практики в обучението и квалификацията на персонала, ни дават основание да предложим на специализираните държавните звена и групата на експертите и доставчици на обучителни услуги следните подходи за работа:
 - Към група едно – на по-интензивно развиващите кадрите си и използващи и различните външни форми на обучение (преобладаващо средни предприятия): помощ за развитието на целия комплекс от умения (не само техническите) за кадрите им и постигане на вътрешна специализация. Като основни генератори на заетост и на по-висока добавена стойност те ще се нуждаят от максимално гъвкави и достъпни форми на съфинансиране, при които сами да могат да прецизират и планират обучителните мероприятия;
 - Към група две – на почти неизползващите обучения: мотивационни кампании за осъзнаване на новите реалности след членството ни в ЕС и неутрален подход при финансирането, което да се получава само срещу доказателства и за собствено участие и по-нататъшни усилия за развитие на кадрите и фирмата;

14

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- За група три – на използващите наставничество и вътрешно предаване на опит и форми свързани и с текущата делова дейност (главно в категорията на микро и малките предприятия):
 - предлагане на иновативни инструменти – например за самооценка на нуждите им;
 - формиране на ролята на майстора-наставник като човека събиращ и предаващ опита и знанието (с надграждане на често липсващите му педагогически, комуникативни и административни качества);
 - стимулиране на работата и обучението в мрежа между тях (известните сред МСП и особено занаятчийските бизнеси в Швейцария "ерфа-групен" – групи за обмен на знания).

15

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- ♦ Съотнасяйки получените резултати на нашето изследване към изследователските хипотези, се получиха следните резултати:
 - Изненадващо изследваните МСП оценяват сравнително високо ръководителите и служителите си, но същевременно са критични към нивото на работниците. Така хипотезата частично се отхвърля за този етап от развитието в България и може да се приеме нова хипотеза във вида:
 - На този етап, представителите на МСП демонстрират липса главно на високомотивирани, с комплексни качества и минаващи формалния път на реализация изпълнителски кадри.
 - При всички категории – ръководители, специалисти и работници се демонстрират трудности при наемането на нови кадри, често това се изразява и в склонност към отнемане на «готови» служители на други сходни фирми, съчетано с ползване на неформалните канали на наемане. Самите предприемачи, поради икономически фактори или етноцентризма си, стесняват блендата на възможните и достъпни за наемане кадри. Така хипотезата се приема в коригиран вид

16

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- Поради изолацията си и неформалните канали за наемане на служители, продиктувани и от икономически фактори, но често и от етноцентризма на собствениците си, мнозинството МСП имат достъп главно до "трудните", с по-ниска квалификация и мотивация, постъпващи неформално и възприемани от предприемачите като «вътрешни или свои» кадри.
 - Оказа се, че групата на МСП не е хомогенна по отношение на склонността към обучение и квалификация на кадрите – бяха изведени 3 кълстера фирми, от които вече достигналите критична маса и с висока добавена стойност на един заети – главно средни предприятия са бюджетират и реално ползват в максимална степен не само вътрешните, но и външните форми на обучителни мероприятия. Така хипотезата се приема в един коригиран вид:
- Развитието на кадрите в МСП, се налага извеждането и адаптирането на приоритети в държавната политика с по-голям дял и допускане на по-гъвкави форми на финансиране, особено внимание към групата на растящите и развиващи потенциали си фирми и търсенето на иновативни инструменти и стимули изискващи съучастие в групите на «пасивните» и на неориентираните към ползване на външни форми на обучение МСП.

17

НАПРАВЛЕНИЯ ЗА ПРЕПОРЪКИ

- ♦ Към представителите както на държавните институции и обучителните организации, така и на малките и средни предприятия
 - Нов – задълбочен и осмислен за реалностите на нашата икономика прочит на Лисабонската стратегия и произтичащите документи и мерки, за по-пълноценно и активно преминаване от експлоатация на ресурсите към икономическа базирана на знанията
 - За постигане на горното – активна информационна кампания както на концептуално ниво, така и по инструментните и ползите, които конкретно могат да се приложат
- ♦ Към представителите на МСП
 - Осъзнаване на важноста и приоритета на инвестирането в човешки ресурси в изпреварваща степен, спрямо инвестициите в технологични и др. материални активи
- ♦ Към представителите на обществените органи отговорни за политиките на пазара на труда, обучението и преквалификацията:
 - Разнообразяване на политиките по заетостта, както като структура и достъп, така и във финансов план (с по-либерална, но изискваща съучастие схема)
- ♦ Към обучителните организации и експерти:
 - Обогатяване на обучителните инструментите и подходи с иновативни (и лесни за адаптиране), по-малко ресурсоемки за фирмите и отчитащи характеристиките и капацитета на МСП

18

СКРИТАТА ИКОНОМИКА В БЪЛГАРИЯ: АКТУАЛНИ ОЦЕНКИ В ПЕРИОДА НА ЕВРОПЕЙСКАТА ИНТЕГРАЦИЯ

Ръководител: доц. д-р Валентин Гоев

Целта на научноизследователския проект бе провеждането на системно статистическо изследване на скритата икономика в България през периода на присъединяване към ЕС (2002 - 2007 г.). Основните задачи по неговата реализация са: (1) проучване на теоретико-методологичните подходи и методи за статистическо изследване на скритата икономика; (2) получаване на актуални оценки за размера на скритата икономика чрез косвен и пряк метод (анкетно проучване сред бизнеса); (3) оценяване динамиката на скритата икономика през периода 2002 - 2007 г.; (4) обобщаване на резултатите и извеждане на предложения за адекватни мерки за нейното ограничаване.

В изпълнение на тези задачи през периода ноември 2007 г. – януари 2008 г. бе проведено извадково статистическо изследване от Центъра за статистически изследвания към УНСС. То бе осъществено чрез инструментариума на анкетното проучване, като са анкетирани 384 представители на бизнеса в България. По данни от проучването са оценени емпирично различни характерни особености и ефекти, свързани с наличието и проявите на скритата икономика в различните браншове. Получени бяха резултати относно: (1) степента на разпространение на скритата икономика; (2) формите на нейното проявление в работата на фирмите от съответния бранш; (3) главните причини и негативни последици от наличието на скрита икономика; (4) основните пътища за нейното ограничаване.

Степента на разпространение на скритата икономика в България се оценява от представителите на бизнеса в един широк диапазон – от над 10% до около 40% от БВП – като най-висока е средната оценка за страната като цяло (42%). Динамиката на дела на скритата икономика показва тенденция към известно понижение през периода 2002 - 2007 г., като прогнозата за 2008 г. е също за минималното му намаление. Най-важните посочени от бизнеса причини за нейното съществуване са: корупцията (59% от анкетираните); ненаказуемостта на незаконните действия (42%) и неефективната съдебна система (30%). Грите най-важни негативни последствия за бизнеса от съществуването на скрита икономика са: нелоялната конкуренция (66%); завладяването на пазара от отделни фирми (39%), както и загубата на клиенти и спадът на продажбите (33%).

**СКРИТАТА ИКОНОМИКА В БЪЛГАРИЯ:
АКТУАЛНИ ОЦЕНКИ В ПЕРИОДА НА ЕВРОПЕЙСКАТА
ИНТЕГРАЦИЯ**

Изследователски проект по Договор № НИД 21.03-5/2006 г.

ЗАКЛЮЧИТЕЛЕН ЕТАП

Научен колектив

Ръководител:

доц.д-р Валентин Гоев,
Катедра «Статистика и иконометрия»

Членове:

гл.ас.д-р Венелин Бошнаков,
Катедра «Статистика и иконометрия»
гл.ас.д-р Атанас Атанасов, Катедра «Икономикс»
гл.ас. Петкан Илиев, Катедра «Икономикс»
д-р Богдан Богданов, НСИ

Цели и задачи на проекта

- **Цел:** провеждане на системно статистическо изследване на скритата икономика /СИ/ в България през периода на присъединяване към ЕС (2002-2007г.)
- **Задачи:**
 1. Дефиниране на съдържанието и обхвата на СИ от гл.т. на нейното **статистическо изучаване** (Част I)
 2. Оценяване **размера на СИ** като цяло, на отделни нейни елементи и форми на проявление
 - чрез **косвени методи** (Част II)
 - чрез **преки методи**, по данни от собствено анкетно проучване (Част III)
 3. Оценяване **динамиката на СИ** през периода 2002-2007 г. и получаване на прогнози за 2008 г. (Част IV)
 4. Предложения за **мерки за ограничаване на СИ** (Част V)

2

Общ концептуален модел на обхвата на СИ

3

Компоненти на модела

- **Сива /сенчеста, подземна/ икономика** - законно регистрирани икономически дейности, но частично неотчетени поради някакви причини, най-често с цел спестяване на данъци.
- **Черна икономика** - икономически дейности забранени от закона, като напр. производство и търговия с наркотици, нелегален трафик на хора, проституция, организиране на хазартни игри без лиценз, нелегално производство и търговия с филмови копия, звукозаписи, компютърен софтуер и др. под. без заплатени авторски права.
- **Неформална икономика** - незабранени от закона, но нерегистрирани и неотчетени икономически дейности най-често в рамките на сектор "Домакинства"

4

Релация между ненаблюдавана, скрита, сива, черна и неформална икономика

5

Класификационна схема T1-T7 на EUROSTAT за дооценяване на БВП, породено от ненаблюдаваната икономика

- T1 - липса на отговор на статистическото изследване
- T2 - неактуални регистрационни данни за регистрирани единици на наблюдение в статистическия регистър
- T3 - липса на регистрация на съществуващи статистически единици
- T4 - неверни отговори (занижени / завишени отчети)
(има отчет, подаден пред статистическите органи, но с оглед намаляване на данъчните задължения производствените единици укриват част от приходите си или завишават разходи)
- T5 - липса на регистрация на определени дейности
- T6 и T8 - липса на информация за некорпорирани дейности на домакинствата
(напр. производство на селскостопански продукти /храни и др./ за собствено потребление; строителство на жилища; предоставяне на услуги за индивидуално потребление / производство / поправка на облекла; отглеждане и обучение на деца; чистене, текущ ремонт на жилища и домакински уреди и т.н.)
- T7 - липса на информация поради нелегален характер на дейността

6

Актуализирана класификационна схема на EUROSTAT
/ Таблична рамка N1-N7 /

- Необходимост от прецизиране на модела T1-T8 – след идентификация на 7 източника на неизчерпателност в националните сметки.
 - да се осигури още по-висока степен на систематизация
 - да се обхванат всички потенциални области на СИ
 - да се избегнат възможности за повторно броене
 - придържането към единна методологична рамка във всички страни-членки (сравнимост на резултатите!)
- Основно концептуално различие между T1-T8 и N1-N7 - по отношение на обектите на класификация.
- Моделът T1-T8 поставя акцент върху категоризацията на **видовете дейности**, докато моделът N1-N7 е ориентиран към класификация на **производствените единици** според индивидуалния им потенциал за "генериране на неизчерпателност".
- Новата схема за категоризация предвижда **4 общи типа единици**:
(1) нерегистрирани /not registered/ (3) неточно отчитащи /misreporting/
(2) неизследвани /not surveyed/ (4) други /other deficiencies/.

7

Актуализирана класификационна схема на EUROSTAT
/ Таблична рамка N1-N7 /

Категория 1. Нерегистрирани производители

- N1. Единици, които умишлено не се регистрират (underground).
- N2. Единици, които не се регистрират поради незаконност на дейността (illegal).
- N3. Единици, които не се регистрират поради липса на законово задължение за това (informal).

Категория 2. Неизследвани регистрирани производители (non-surveyed)

- N4. Съществуващи ЮЛ, които са извън обхвата на статистическото наблюдение
- N5. Регистрирани предприемачи, които не са наблюдавани

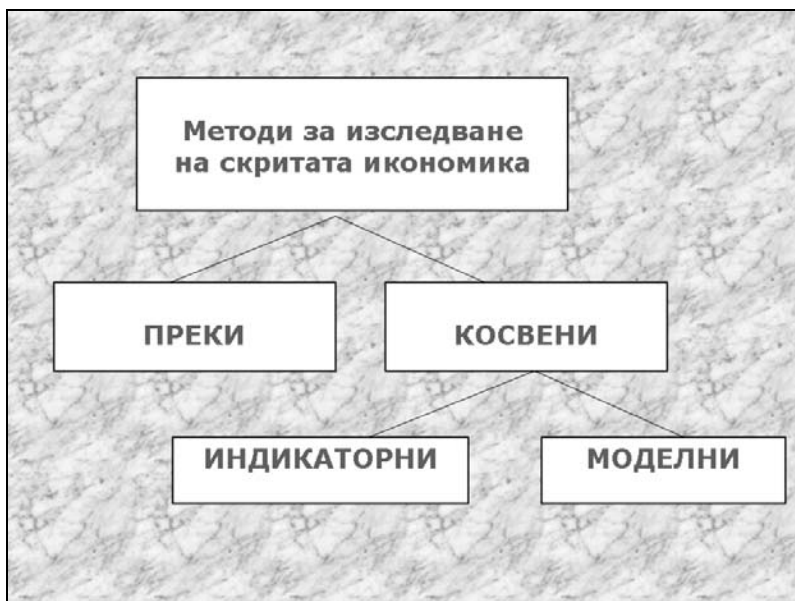
Категория 3. Производители, подаващи подправени отчети (misreporting)

- N6. Производители, които преднамерено подправят данните за своята дейност

Категория 4. Други видове производители

- N7a. Производители, чиито данни са непълни, изобщо не са събрани, или пряко ненаблюдаеми по статистически път.
- N7b. Производители, за които има практически трудности за статистическите офиси относно тяхната регистрация и прецизната обработка на данните им.

8

Косвени методи за оценяване на СИ

- **Макроикономически** по своя характер методи – анализ на **агрегатни (макро) данни** за икономиката като цяло или отделни нейни институционални сектори.

Те могат да бъдат групирани в няколко групи:

- 1) Методи, оценяващи различията между декларирания и предполагаемия доход, отразяващ **нивото на търсене на пари (monetary methods)**.
- 2) Методи, оценяващи различията между **свкупните разходи** и декларирания доход (**income-expenditure discrepancy methods**).

10

Косвени методи за оценяване на СИ

- 3) Методи, оценяващи различията между **търсенето и предлагането на труд (labor supply-demand discrepancy methods)**.
- 4) Методи, оценяващи различията между **вложените производствени ресурси и официалния продукт (physical input methods)**.
- 5) Методи, базирани на приложението на **многочестен анализ на взаимовръзките** между множество променливи, считани за косвени индикатори за размера на СИ (**multiple indicators – multiple causes**).

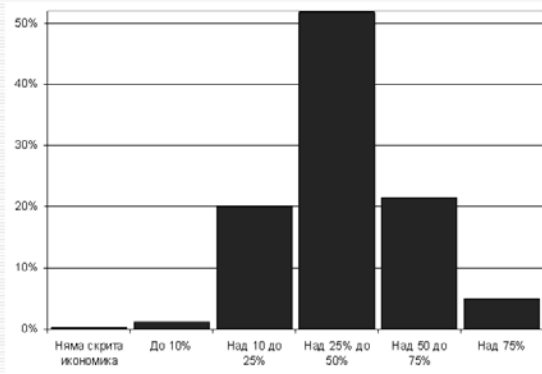
11

ПРЯКО ИЗСЛЕДВАНЕ - АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА ОТНОСНО РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА СКРИТАТА ИКОНОМИКА В БЪЛГАРИЯ, 2007 Г.

- **Цел:** да осигури детайлизирани емпирични данни за характерните особености и различни ефекти, свързани с наличието и проявите на СИ в дейността на предприятията от различните браншове.
- Представители на стопанската сфера (345 собственици, мениджъри и експерти) бяха анкетирани чрез въпросник. Потърсено бе тяхното мнение по редица важни въпроси, като:
 - 1) как оценяват **условието** за развиване на стопанска дейност в нашата страна и **как те влияят** върху степента на разпространение на СИ;
 - 2) какви са **формите на проявление на СИ** в работата на фирмите от съответния бранш, и как оценяват степента на разпространение на СИ в бранша и в страната като цяло;
 - 3) какви са **главните причини и негативни последици от** наличието на СИ и кои са основните пътища за нейното ограничаване.

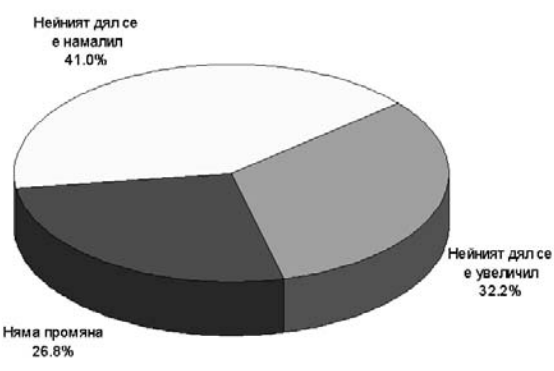
12

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
 Оценка за дела на СИ в България, като дял от БВП
 /разпределение на фирмите, %/
за икономиката като цяло Средна оценка **42%**

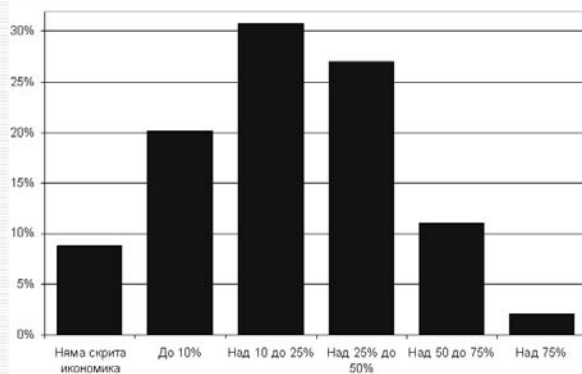
13

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
 Сравнение на размера на СИ сега със ситуацията преди 5 години
 /разпределение на фирмите, %/
за икономиката като цяло

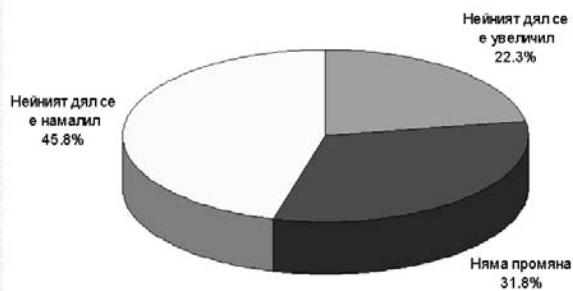
14

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
 Оценки на анкетираните за размера на СИ в **техния бранш**
 /разпределение на фирмите, %/
 Средна оценка **26%**

15

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
Сравнение на размера на СИ сега със ситуацията преди 5 години
/разпределение на фирмите, %/ **в техния бранш**

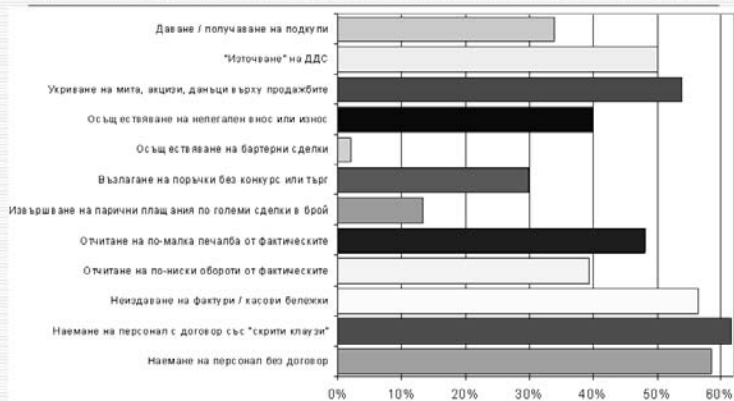
16

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
Средни оценки на анкетираните за дела на СИ, %
(по отрасли на фирмите-респонденти)

	В техния бранш	В икономиката като цяло
Селско стопанство	35,8	36,3
Производство на стоки	24,5	42,0
Строителство	42,4	43,6
Транспорт	23,8	41,3
Търговия на едро	25,9	42,3
Търговия на дребно	27,8	41,8
Хотелиерство, ресторантьорство, туризъм	29,4	38,0
Други бизнес услуги	14,9	40,4

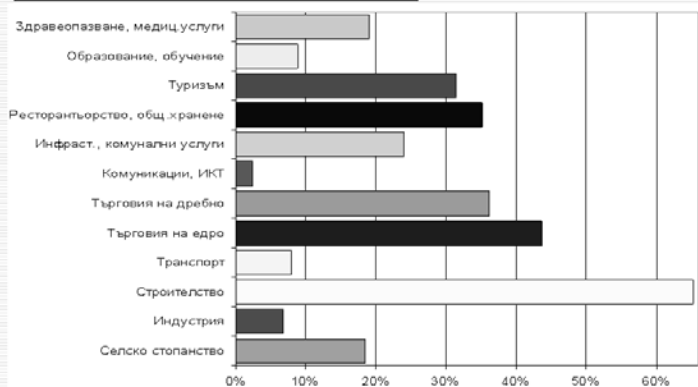
17

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
Разпознаване на проявите на СИ
/дял на респондентите, посочили конкретна проява на СИ (макс.до 5), %/

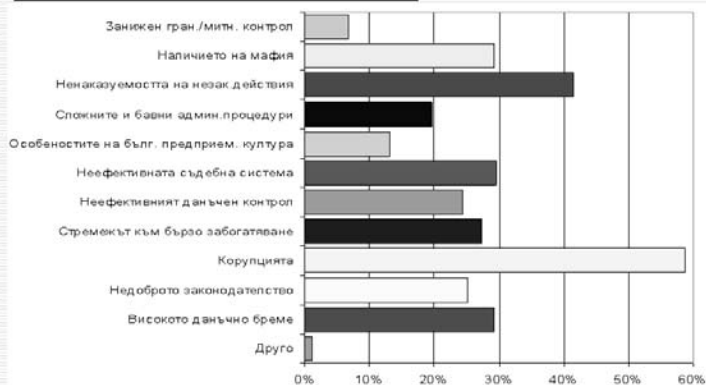
18

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
Сектори с най-висок дял на скрита на СИ
 /дял на респондентите, посочили даден сектор като сектор с особено висока степен на разпространение на СИ (макс.до 3), %/

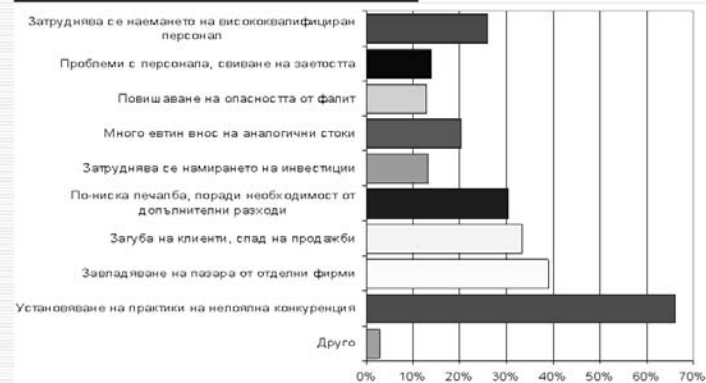
19

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
Причини за съществуване на СИ
 /дял на респондентите, посочили дадена причина (макс.до 3), %/

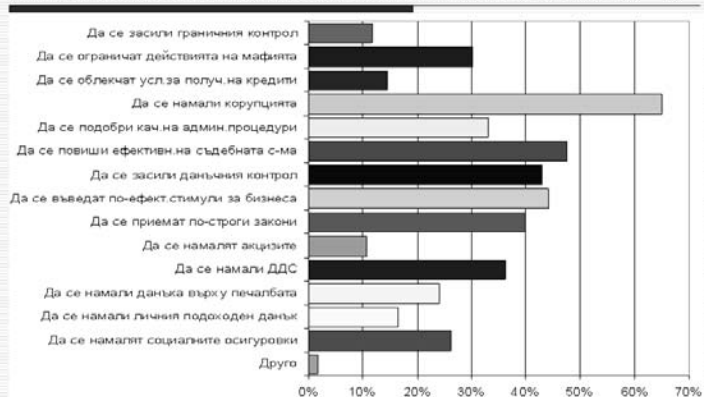
20

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
Негативни последици от съществуване на СИ
 /дял на респондентите, посочили даден ефект (макс.до 3), %/

21

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
Препоръчвани мерки за ограничаване на СИ
 /дял на респондентите, посочили дадена мярка (макс.до 5), %/

22

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2007 Г.
Прояви на СИ: Наемане на персонал
 (средни оценки на респондентите за дела (%) на зетите лица)

Отрасъл	Наемане без договор	Наемане със скрити клаузи
Селско стопанство	22,8	31,9
Производство на стоки	5,4	33,7
Строителство	23,5	37,4
Транспорт	6,0	30,4
Търговия на едро	7,1	30,8
Търговия на дребно	11,9	35,1
Хотелство, ресторантьорство, туризъм	17,5	34,2
Други бизнес услуги	5,8	27,6

23

Дооценки на БВП от НСИ

	млн. лева, текущи цени		% от БВП		Усреднена прогноза 2008г.
	2002	2007	2002	2007	
ОБЩО - дооценки БДС	3766,6	6312,5	11,6	11,2	11,0
Неформални дейности /неформална икономика/	1015,3	1131,5	3,1	2,0	1,9
Икономически скрити дейности /сива икономика/	2751,2	5181,0	8,5	9,2	9,1

24

СЪПОСТАВКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ С АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ НА
«ВИТОША РИСЪРЧ» СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БИЗНЕСА, 2002 Г.
/по основни индикатори/

Средни оценки на бизнеса за относителния дял:	2002 г.	2007 г.
на скритата икономика за страната като цяло, %	46	42
на скритата икономика в своя бранш, %	29	26
на работещите без трудов договор, %	25	10
на работещите по договор със скрити клаузи, %	34	32
на фирмите, укриващи данъци, %	36	40

25

Някои по-важни изводи

- СИ в България се оценява в един широк диапазон от над 10% до около 40% от БВП.
- Най-ниски са официалните оценки на НСИ – дооценки на БВП по СНС, свързани със СИ.
- Най-висока е оценката на бизнеса за СИ за страната като цяло - 42% от икономиката е оценена като скрита. Тази оценка е получена чрез извадково изследване сред бизнеса в края на 2007г., осъществено от ЦСИ към УНСС.
- Изследването на динамиката на СИ показва тенденция на намаляване, макар и незначително, през периода 2002-2007 г. Този извод се потвърждава от анализа на различни данни – както от официалните на НСИ, така и от данните на ЦИД и ЦСИ.
- Прогнозата за 2008 г. е също за намаление дела на СИ, макар и минимално.

26

Някои по-важни изводи

- В общата оценка от 11.2% за СИ на НСИ за 2007 г. преобладава дела на сивата икономика (9.2% от БВП) и 2% е неформална.
- НСИ не прави официално дооценка в БВП на черната икономика, но по косвени оценки тя е около 1.3% от БВП. Така за общата оценка за СИ се получава 12.5%.
- Относителните дялове на трите компонента в общата оценка на СИ са:
 - сива икономика – 74% - т.е. *приблизително ¾ от скритата икономика е сива,*
 - неформална – 16%
 - черна - 10%.

27

Някои по-важни изводи

- Най-важните **причини** за съществуването на СИ, посочени от бизнеса:
 - корупцията (посочена от 59% от анкетираните)
 - ненаказуемостта на незаконните действия (42%)
 - неефективната съдебна система (30%)
 - високото данъчно бреме (29%)
 - наличието на мафия (29%)
- Трите най-важни **негативни последици** за бизнеса от съществуването на СИ са:
 - нелоялна конкуренция (66%)
 - завладяване на пазара от отделни фирми (39%)
 - загуба на клиенти, спад на продажбите (33%)

28

Някои по-важни изводи

- Проведеното през 2007 г. от нас изследване за СИ идентифицира **най-важните мерки** за нейното ограничаване (подредени по честота на посочване от представителите на бизнеса):
 - намаляване на корупцията – 65%,
 - повишаване ефективността на съдебната система – 48%,
 - въвеждане на по-ефективни стимули за бизнеса – 44%,
 - засилен данъчен контрол – 43%.

29

БЛАГОДАРЯ ЗА ВАШЕТО
ВНИМАНИЕ !

30

УПРАВЛЕНИЕ НА СВЪРЗАНИ СЪС СИГУРНОСТТА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ В ПОДКРЕПА НА ПРОМЯНАТА В ОТБРАНИТЕЛНАТА ПРОМИШЛЕНОСТ

Ръководител: проф. д-р Тилчо Иванов

На 11.12.2009 г. УНСС ще бъде домакин на заключителната конференция по финансираня от научната програма на НАТО „Наука за мир и сигурност”, международен проект SfP-982063 на тема „Management of Security Related R&D in Support of Defence Industrial Transformation”.

В тригодишния проект взеха участие катедра „Национална и регионална сигурност” на УНСС, Институтът за паралелна обработка на информацията при БАН, Колежът по отбраната към Националния военен университет, Букурещ, Румъния и Европейският университет, Скопие, Македония.

Главната цел на проекта бе да бъдат изследвани практиките в развитите страни и страните - членки на НАТО, и да бъдат дадени препоръки за трансформацията на управлението на научните изследвания и развойна дейност (НИРД) в отбранителната индустрия.

В изпълнение на проекта въз основа на проведените изследвания беше разработена концепция и модел за управление на НИРД.

Разработването на политическата рамка за управление на НИРД бе представено под формата на казусни изследвания на практиката на НАТО, ЕС и Европейската агенция по отбраната (EDA).

Основавайки се на проекта за концепция и модел за управление на НИРД, бе създадена логическата и физическата архитектура на база данни за състоянието на НИРД в отбраната и сигурността. Разработен и инсталиран бе вариант на базата данни на сървъра на проекта. Събирането и попълването на информацията в базата данни бе осъществено чрез използването на създадената информационна мрежа, включваща сайта, софтуера за работа в група и пощенските списъци на проекта.

На базата на изследване на съществуващите практики бяха направени предварителни стъпки по разработването на процедурите и правилата за работа на Центъра по съвършенство за управление на НИРД в отбраната и бе изготвен правилник. През пролетта на 2008 г. стартира и работата по разработването на програмите за обучение в центъра, които бяха завършени в началото на 2009 г. В същия период бе оборудвана и тествана зала за видеоконферентна връзка и компютърна зала. Официалното обучение по проекта бе проведено в периода 10 - 12 юни 2009 г. В него взеха участие представители на бизнеса и науката, а също докторанти и студенти бакалаври и магистри от УНСС.

В рамките на проекта бяха осъществени посещения на водещи научни и бизнес организации в САЩ и Германия, а също и в Главната квартира на НАТО и седалището на Европейската агенция по отбрана в Брюксел. Обучението и резултатите от срещите бяха използвани в научната дейност на проектния екип. Бяха организирани и проведени пет международни конференции, материалите от които бяха публикувани в отделни сборници.

В проекта участваха петима докторанти към катедра „Национална и регионална сигурност” и повече от двадесет студенти бакалаври и магистри от специалност Икономика на отбраната и сигурността.

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
КАТЕДРА "НАЦИОНАЛНА И РЕГИОНАЛНА СИГУРНОСТ"

SfP-982063
**Management of Security Related R&D in Support
of Defence Industrial Transformation**

ПРОФ. Д-Р ТИЛЧО ИВАНОВ

РЪКОВОДИТЕЛ НА ПРОЕКТА
КАТЕДРА "НАЦИОНАЛНА И РЕГИОНАЛНА СИГУРНОСТ"

НАЧАЛО НА ПРОЕКТА

16 октомври 2006 г.
София

УЧАСТНИЦИ

Катедра "Национална и регионална сигурност", УНСС

Институт за паралелна обработка на информацията, БАН

Институт за интелигентни информационни системи,
Университет на Будесвера, Мюнхен, Германия

Колеж по отбраната, Национален военен университет,
Букурещ, Румъния

Европейски университет, Скопие, Македония

ЦЕЛ НА ПРОЕКТА

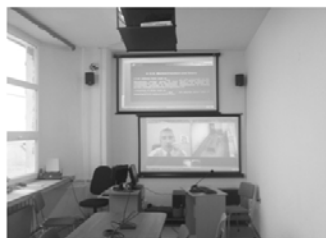
Изследване практиките в развитите страни и страните-членки на НАТО и даване на препоръки за трансформацията на управлението на научните изследвания и развойна дейност /НИРД/ в отбранителната индустрия.

ЗАДАЧИ НА ПРОЕКТА

- **Задача 1** – Разработване на Концепция и Модел за управление на НИРД в отбраната и сигурността;
- **Задача 2** – Разработване на политическа рамка за Управление на НИРД в отбраната и сигурността;
- **Задача 3** – Създаване на логическа и физическа архитектура на База данни за състоянието на НИРД в отбраната и сигурността в държавите партньори;
- **Задача 4** – Създаване на Център за съвършенство и провеждане на обучение на представители от заинтересовани организации и запознаване с резултатите по проекта.

ИЗГРАЖДАНЕ НА ЦЕНТЪР ЗА СЪВЪРШЕНСТВО

януари – май 2009

**ОТКРИВАНЕ
НА ЦЕНТЪРА ЗА СЪВЪРШЕНСТВО
14 май 2009 г.**

**ОБУЧЕНИЕ ПО ПРОЕКТА
10 -12 юни 2009 г.**

МЕЖДУНАРОДНИ КОНФЕРЕНЦИИ

- Policy and Models for R&D Management in Support of Defence Industrial Transformation , 28-29 June 2007, Sofia;
- International conference on Research and Development Strategies: Support of Dual Industrial Transformation, 01-03 November 2007, Bucharest;
- International Sfp-982063 Conference on Security and Defence R&D management: Policy, Concepts and Models, 29-31 May 2008, Varna.

МЕЖДУНАРОДНИ КОНФЕРЕНЦИИ

International Conference
“Business and Science for Security and Defence Industrial R&D”
14-15 May 2009, Sofia

СТУДЕНТСКИ КОНФЕРЕНЦИИ

“Концепции, модели и политики за управление на изследователската дейност в подкрепа на отбраната”,
28 март 2008 г.

РАБОТНИ ПЪТУВАНИЯ

- НАТО, Европейска агенция за отбрана и др.
- KMW, SIEMENS, IABG и др.
- Университет на Бундесвера, Европейски университет и др.

ПУБЛИКАЦИИ

Security and Defence
R&D Management:
**POLICY, CONCEPT
AND MODELS**

International Conference

Policy and Models for
R&D Management in Support of
Defence Industrial Transformation

International Conference

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!

ИЗСЛЕДВАНЕ И ПРОЕКТИРАНЕ НА СИСТЕМА ЗА ИМПАКТ ФАКТОР НА ИЗДАНИЯТА НА УНСС И ПО ИНФОРМАТИКА НА БЪЛГАРСКИ

Ръководител: доц. д.ик.н. Валентин Кисимов

Описание на научния продукт

Резултатите от проекта НИД 21.04-2/2008 се състоят от две части:

а) Проектиране и програмиране на импакт фактор сървър, съставящи хардуерно-софтуерната част на проекта;

б) Проектна отчетна документация, съдържаща 7-те части, дефинирани в договора и посочени в раздела „Очаквани резултати и възможности за реализация”.

Практическото реализиране на импакт фактор сървър представлява част от проектирането и изграждането на ИКТ инфраструктурата, създавана към катедра „Информационни технологии и комуникации” на УНСС. Тези хардуерни и софтуерни компоненти, заедно с компонентите по проектите НИД 21.03-2/2008 и НИД 21.03-3/2008, са интегрирани в цялостна ИКТ инфраструктура, инсталирана и работеща в зала 5038 на УНСС. Тази ИКТ инфраструктура представлява единен интегриран комплекс от сървъри, комуникационно ориентирана инфраструктура и инсталирано съдържание на сървърите, организирани в два компютърни шкафа. Цялата ИКТ инфраструктура е организирана в две области – DMZ област и вътрешна мрежова област, с които се представя начинът за изграждане на уеб базирани информационни системи, както и направленията за уеб базирани комуникации. В създадената ИКТ инфраструктура са проектирани и инсталирани множество виртуални локални врежи – VLANs, които представлява основа на корпоративната комуникация. Конкретният за проекта сървър – импакт фактор сървърът, е създаден като уеб сървър и е инсталиран в DMZ областта на ИКТ инфраструктурата.

Проектната отчетна документация се състои от 7 документа, свързани с описание на научно-изследователския процес и с крайния резултата от проектирането на импакт фактор сървър. В тези документи е описан процесът на изследване, довел до проектиране на системата за импакт фактор, програмирането ѝ и цялостното инсталиране като работоспособна система.

Приложението на разработката е за следене нивото на научни цитирания и импакт фактор на научните издания на УНСС и в областта на информатиката на български автори.

Отчет за изпълнението на проект:

ИЗСЛЕДВАНЕ И ПРОЕКТИРАНЕ НА СИСТЕМА ЗА ИМПАКТ ФАКТОР НА ИЗДАНИЯТА НА УНСС И ПО ИНФОРМАТИКА НА БЪЛГАРСКИ УЧЕНИ

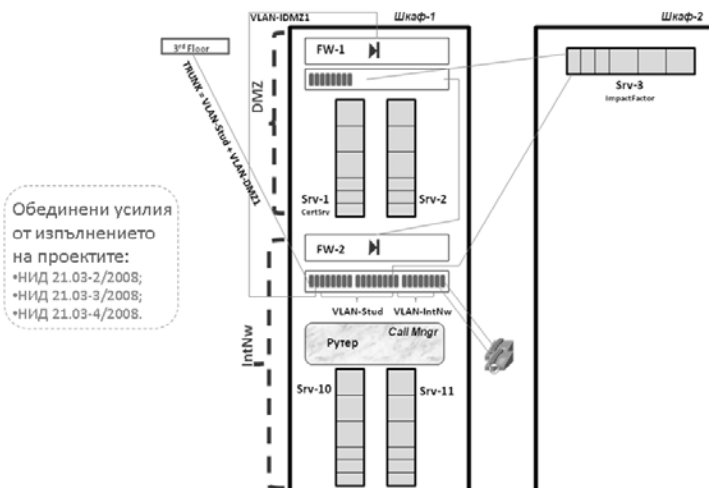
НИД 21.03-4/2008

Проектът по договора трябва да създаде следните крайни резултати:

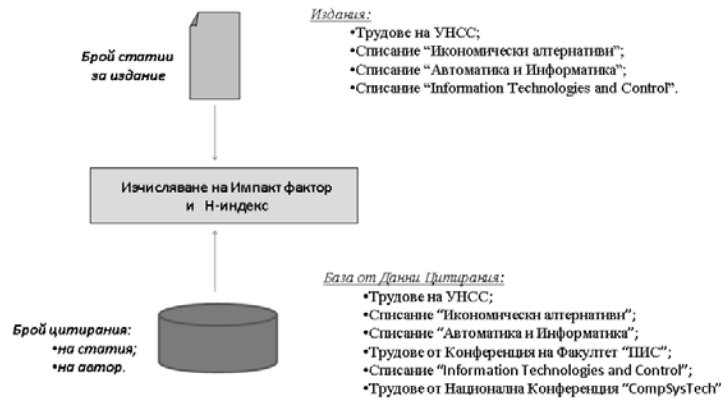
- Проектиране на информационна система за Импакт фактор и цитирания.
- Инсталиране и тестване на информационната система.
- Преобразуване на данните от публикациите на трудовете на УНСС и списание Алтернативи за последните 5 години и зареждането им в базата от данни на системата.
- Изготвяне на УЕБ справки.
- Изготвяне на сертифициращи справки.
- Проектиране, тестване и инсталиране на интерфейси за въвеждане и извеждане на информация от системата.
- Създаване на инструмент за изграждане на мета данни във формат BibTeX за интегриране с други подобни системи за цитирания и Импакт фактори.

Това са документи свързани с проектирането на Системата

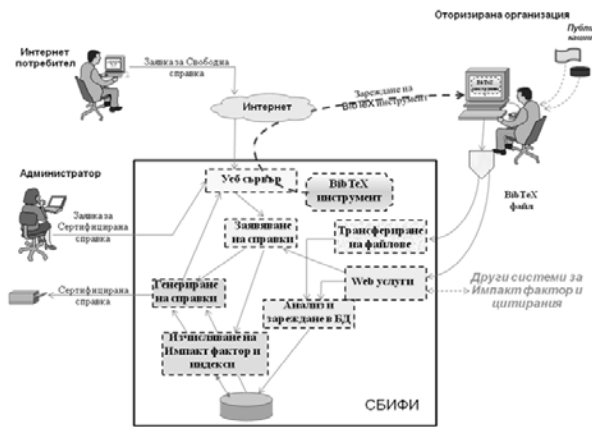
В допълнение към представените 7 документа е създадена „ИКТ лабораторна инфраструктура“

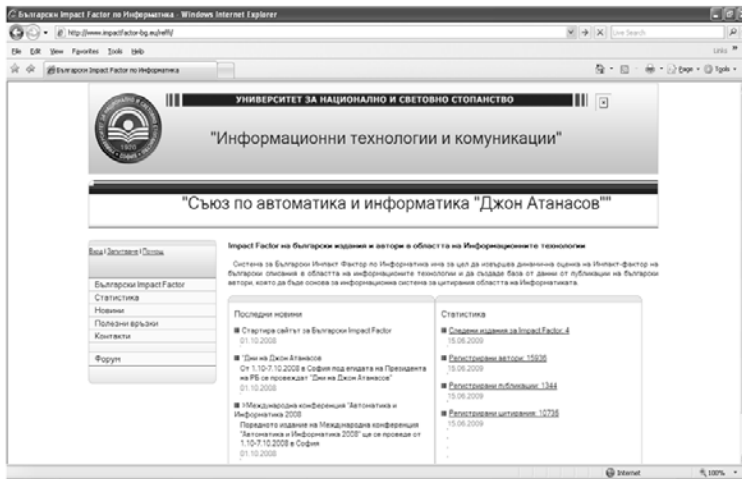
Основни принципи на изчисления

Концептуална архитектура на Системата

Системата за Импакт фактор е разработена като Уеб сайт

Обобщени резултати от работа на Системата

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
"Информационни технологии и комуникации"
"Съюз по автоматика и информатика "Джон Атанасов""

В системата за следене на български Impact Factor са регистрирани:

- Следени издания за Impact Factor: 4
- Регистрирани автори: 18936
- Регистрирани публикации: 1344
- Регистрирани цитирания: 10738

Created by UNINE - Sofia

Справка за цитирания

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
"Информационни технологии и комуникации"
"Търсене за публикации в REFF"

Общо 4 публикации съдържат в полето си за автор "Валентин Кисимов"

Автори	Описание	Тип	Година	Действие
Валентин Кисимов Румели Николов	Бизнес интелигентни инфраструктури-основа за бизнес интелигентни системи в реално време	доклад	2007	Прегледай
Валентин Кисимов	Протоколи за Защита Цифрова Комуникация	патент		Прегледай
Валентин Кисимов	Избираемо касковно кодиране за комуникации и транспортни	патент		Прегледай
К. Стефанова В. Кисимов М. Цанева В. Лазарова А.М. Мураджова Д. Велес Ем. Денчев Д. Кабащанова	Проектиране на център за компетентност по Бизнес интелигентност	доклад	2007	Прегледай

Продължи Рестарт

Търсене на Импакт фактор на издание

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
"Информационни технологии и комуникации"
"Съюз по автоматика и информатика "Джон Атанасов""

Импакт фактор

за година: [] за период: []

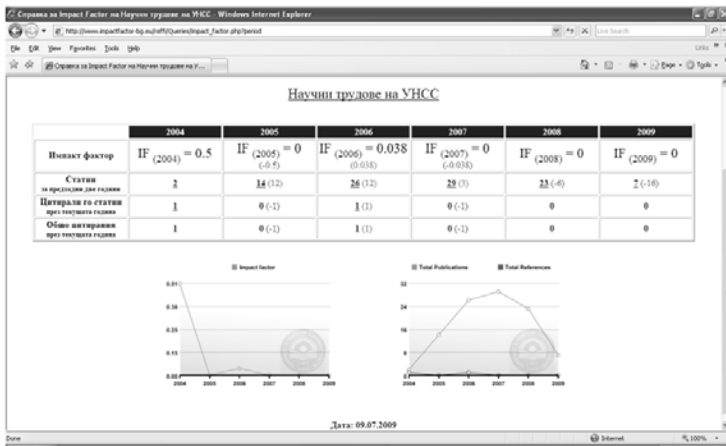
Издаване: [] Година: []

Научни трудове на УНСС [] Пресметни

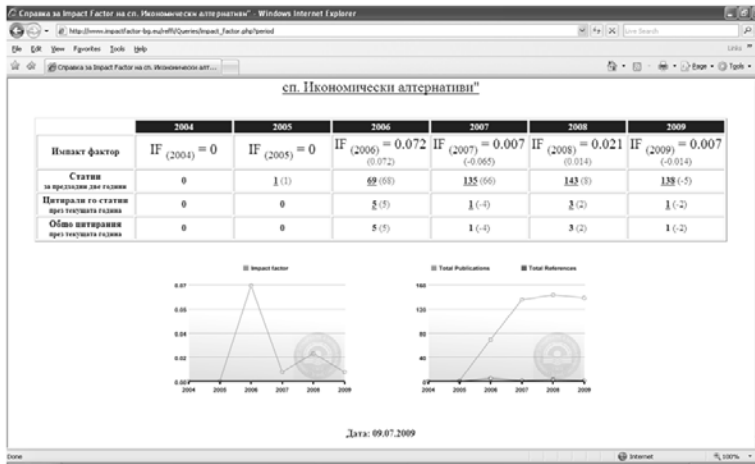
Задължено търсене Ново търсене

Все още нямате задължено търсене

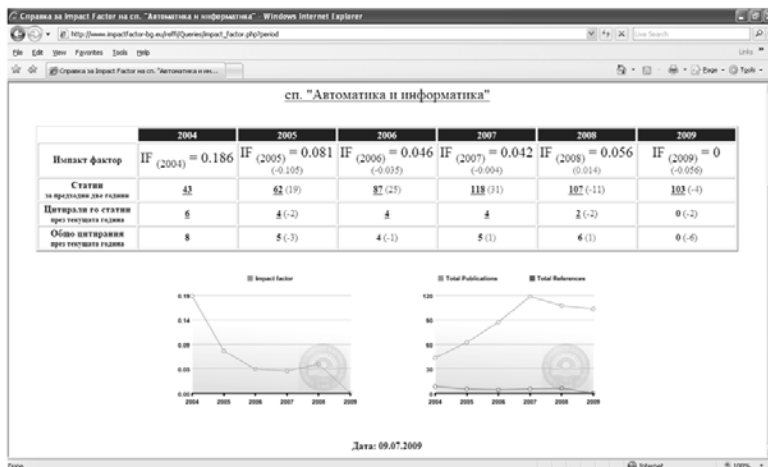
Импакт фактор на Научните трудове на УНСС

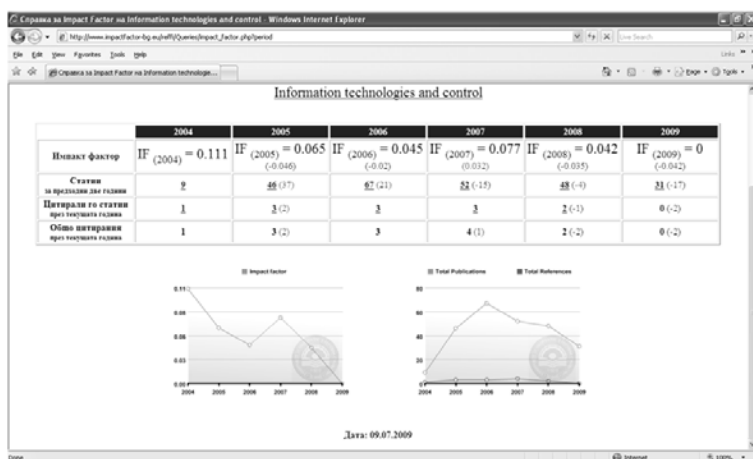
Импакт фактор на списание "Икономически алтернативи"

Импакт фактор на списание "Автоматика и Информатика"

Импакт фактор на списание "Information Technologies and Control"

Благодаря!

Въпроси и Отговори

КОНКУРЕНТНОСТ И КАЧЕСТВО НА ОБУЧЕНИЕТО В ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ В УНСС

Ръководител: доц. д-р Атанас Гочев

Извършена дейност и резултати в изпълнение на план-програмата по договора:

I. Модул: “Анализ на мотивацията, потребностите, възприятията и очакванията на студентите за обучението в специалности Международни отношения и Политология.

Разработен е въпросник за стандартизирано интервю, което да се попълва лично от студентите, като е отчетен опитът на европейски и американски университети в проучването и оценката на мотивацията, потребностите, нагласите и възприятията на студентите за предлаганото обучение. На базата на резултатите от проведено пилотно социологическо изследване **въпросникът е допълнен и усъвършенстван.**

Проведено е **емпирично социологическо проучване** сред студенти от специалности Международни отношения и Политология в края на две поредни учебни години.

Осъществена е **статистическа обработка на данните**, която да послужи за основа на анализа.

Създадено **цялостно, завършено и подробно научно изследване** на тема: “Анализ на мотивацията, потребностите, възприятията и очакванията на студентите за обучението в специалности Международни отношения и Политология.

От ръководството на двете катедри са направени предложения изследването да се публикува, да се приложи към документите по акредитацията на двете катедри и самото изследване да продължи, за да може да се създаде регулярна база данни, която да позволява по-динамичен и всеобхватен анализ. **Към момента изследването продължава в рамките на нов проект по НИД на УНСС.**

II. Модул “Интерактивно обучение”

В рамките на този модул са **създадени мултимедийни приложения за три дисциплини** от учебния план на специалности Международни отношения и Политология:

- **Външна политика на САЩ** (III курс на специалност Международни отношения).
- **Политически кризи** (III курс на специалност Международни отношения).
- **Политически маркетинг** (III курс на специалност Политология).

III. Модул “Електронни учебни помагала”

Този модул включва **създаването на електронни помагала по две дисциплини** от учебния план на специалност Международни отношения:

- **Външна политика на САЩ** (III курс на специалност Международни отношения).
- **Политически кризи** (III курс на специалност Международни отношения).

Изводи от изследването 1

- Висока мотивация на студентите от обучението – мотивиращи фактори;
- Сравнително висока удовлетвореност на студентите от обучението;
- Формулираните проблеми и причини за неудовлетвореност са разрешими в рамките на съществуващия потенциал на направление “Политически науки” в УНСС.

08.12.2009 г.

4

Изводи от изследването 2

- По-високата мотивираност означава в същото време и по-висока удовлетвореност от обучението;
- Израз на потребност от по-активна изява от страна на студентите;
- Студентите са едновременно недоволни от превеса на теоретичните дисциплини и липсата на практически ориентирани дисциплини:
 - Липсата на практически дисциплини се дължи само донякъде на превеса на теоретични дисциплини.

08.12.2009 г.

5

Резултати от изследването

- Аналитични резултати:
 - Повишена конкурентност на преподаватели и на възпитаници на спец. “Международни отношения”.
- Приложни резултати:
 - Вътрешни системи за оценка - престиж на УНСС - интегриране със сходни университети в ЕС.

08.12.2009 г.

6

Втори модул – съдържание и резултати

■ Мултимедийни приложения:

- Външна политика на САЩ.
- Политически кризи.
- Политически маркетинг.

08.12.2009 г.

7

Трети модул – съдържание и резултати

■ Електронни помагала:

- Външна политика на САЩ.
- Политически кризи.

08.12.2009 г.

8

**Благодаря за
вниманието!**

08.12.2009 г.

9

ТРАНСФОРМАЦИЯТА И АДАПТАЦИЯТА НА БЪЛГАРСКИЯ БИЗНЕС В ПРОЦЕСА НА ИНТЕГРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО КЪМ ЕС (КУЛТУРАЛНИ АДАПТАЦИИ НА БЪЛГАРСКИЯ БИЗНЕС В ПРОЦЕСА НА ЕВРОИНТЕГРАЦИЯ)

Ръководител: доц. д-р Теменуга Ракаджийска

Целта на изследователския екип е да насочи вниманието към икономическите фактори, които имат съществено влияние върху икономическата конюнктура. Един аспект сравнително малко изследван от авторите, които съсредоточават своето внимание върху икономическите параметри. Това бе постигнато чрез анализ на бизнес ситуацията в България и социална оценка на конкурентоспособността на българския бизнес в процеса на евроинтеграция. *Целеше се да се покаже, че икономическата система не бива да се разглежда самоцелно извън нейното вграждане в социалната. Да се покаже доколко и как в българското бизнес пространство се използват конвертируеми трансформационни и адаптационни механизми. Механизми, които в условията на свободна конкуренция със западноевропейския бизнес и в условията на задълбочаваща се експанзия на мултинационалните корпорации могат да се превърнат в достатъчно условие за стабилизацията и адаптацията на българския бизнес към европейското бизнес пространство.*

Нашата теза е, че необходимо условие за оцеляването на българския бизнес в рамките на мощния европейски пазар е потребността да запази за себе си “ролята на потребител на световното знание” (З. Бауман) и с това все пак да успее да се впише в рамките на световния стоков пазар. *Достатъчното условие обаче е свързано с възможността на представителите на българския бизнес да прилагат ефективно управление. Управление, което изисква висока степен на мениджърска култура и модерни ефективни мениджърски практики, отнасящи се до приложение на новите информационни технологии – практики, които според нас в голяма степен отсъстват от българското бизнес пространство.*

Предпоставки за реформирането на бизнеса в България са, от една страна, последствията от разширяващата се и задълбочаваща се тенденция на глобализация на бизнес пространството, а от друга, произтичащата от това необходимост на европейския бизнес да развива перманентно своята конкурентоспособност, за да е равнопоставен с бизнеса на САЩ и Япония. При това трябва да се отчита както влиянието на експанзията на информационните технологии в бизнес всекидневие, така и влиянието, което мултинационалните корпорации, настанили се у нас, оказват върху бизнес културата.

Основните параметри на процеса на трансформация и адаптация на българския бизнес в процеса на евроинтеграцията са търсени по посока на:

- информираността на бизнеса за конкретните договорености с ЕС и възможностите за овладяване на еврофондовете;
- предприетите практики за позициониране в условията на повишената конкуренция;
- отношението на бизнесмените към проблема, свързан с повишаване нивото на мениджърската култура, иновативното използване на информационните технологии;
- социалния капитал като ресурс за повишаване на ефективността на бизнеса и конкурентоспособността;
- трансформациите на бизнес средата.

Българският бизнес като цяло вече е започнал процеса на адаптация, но все още не е готов да се впише пълноправно в европейското пазарно пространство. Поради ниската степен на икономическа и мениджърска култура и слабото използване на информационните технологии (по-специално е-бизнеса), процесът на трансформацията и адаптацията на българския бизнес към европейското пазарно стопанство ще бъде забавен, а вероятно ще доведе и до прекратяване на дейността на голям процент от българските бизнес субекти. Все още в българското бизнес пространство действат повече разпределителните коалиции вместо реални бизнес клъстери, които да изиграят съществена роля при обезпечаването на бизнес субектите с научни иновации – няма реални стимули малките и средни предприятия да осъществяват иновационна дейност.

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО
СТОПАНСТВО

ОБЩЕКОНОМИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра "Икономическа социология и психология"

Лаборатория за социологически изследвания

Проект № 10 по НИД от 21. 03. 2005 г.

ТРАНСФОРМАЦИЯ И АДАПТАЦИЯ

НА БЪЛГАРСКИЯ БИЗНЕС

В ПЕРИОДА НА ЕВРОИНТЕГРАЦИЯ

Авторски колектив:

Доц. д-р Теменуга Ракаджийска – научен ръководител

Проф. д-р Благой Колев

Доц. д-р Мария Стоянова

Доц. д-р Саша Тодорова

София, 2008

ОСНОВНА ЦЕЛ НА ПРОЕКТА

Анализ на:

- бизнес ситуацията в България
- социална оценка на конкурентоспособността на българския бизнес
- влияние на неикономическите фактори върху икономическата конюнктура

За да се докаже, че *икономическата система не бива да се разглежда самоцелно извън нейното вграждане в социалната.*

Основни задачи

- Снемане на "анамнеза" на ситуацията за българския бизнес, чрез провеждане на емпирично социологическо изследване в година преди приемането (2006 г.) и в годината на приемането (2007г.) на България, проучване на предходни изследвания по проблема, анализ на литературни източници и мониторинг на материали, публикувани в пресата;
- Експертна оценка на конкурентоспособността на българския бизнес чрез foresight methodology по-специално чрез използване на метода „Делфи“;
- Очертаване на нюансите в тенденциите на развитие на мениджърската култура на българските бизнесмени чрез провеждане на дълбочинни интервюта с представители на българските бизнес среди и с представители на бизнес асоциациите, както и блиц анкети (проведени от студентите)

Хипотеза първа

- Българският бизнес като цяло вече е започнал процеса на адаптация, но все още е готов да се впише пълноправно в европейското пазарно пространство.
- Разчита на остарели образци на фирмени структури и култура и е необходимо да преоткрие и реформира както своето отношение към тези основни компоненти на бизнес дейността.
- Все още не отговаря на основното изискване за членство, а именно "способност за справяне с конкурентния натиск и пазарните сили, действащи в ЕС

Хипотеза втора

- Малките и средни предприятия (МСП) не успяват да разгърнат своя потенциал за генериране на растеж и заетост, защото в публичното пространство няма разбиране, че само добре функциониращият голям бизнес може да създаде ниша за малкия и средния бизнес.
- Те са потърпевши на най-лошите страни на отчуждението в бизнес-климата, включително лицензиране, корупция, липса на финансиране, информационни и мениджърски умения.
- Те са най-потърпевши и на непрозрачността на действията на държавните институции и това ги прави неспособни да се адаптират към високите стандарти на европейското пазарно пространство.

Хипотеза трета

- Поради слабото използване на информационните технологии и е-бизнесът, процесът на трансформацията и адаптацията му към европейското пазарно стопанство ще бъде забавен, а вероятно ще доведе и до прекратяване на дейността на голям процент от българските бизнес-субекти

Хипотеза четвърта

- Все още в българското бизнес пространство действат повече разпределителните коалиции вместо реални бизнес кълъстери, които да изиграят съществена роля при обезпечаването на бизнес субектите с научни иновации.

НЯКОИ ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

- Данните от проведеното изследване потвърдиха първата хипотеза и показаха, че макар дифузията между културите да е вече факт, повлияна от интервенцията на западните мениджъри на родна територия, все още се разчита на *остарели образци на фирмени структури и култура* и в *много голяма степен на социалния капитал*, което, от една страна, има своите преимущества в ситуация на дефицит на административна инфраструктура, но от друга, не позволява пълно адаптиране към новите изисквания и възможност за реална конкурентоспособност

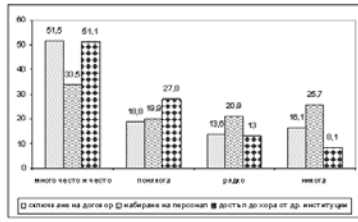
НЯКОИ ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

- Неефективното взаимодействие на частния бизнес с държавната администрация сега ще бъде заменено от още по-неефективното взаимодействие на частния бизнес с местната общинска власт, където периметърът на действието на социалните мрежи е още по-голям и влиянието им още по-силно.

НЯКОИ ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

- Българските предприемачи имат слаба информираност за изискванията на външните пазари. Високите разходи, които трябва да се направят за покриване на международните стандарти и други условия, свързани с интернационализацията на дейността не са по-силите на много от българските бизнесмени.

Честота на ползване на информационните технологии (2007 г.)

Трудно и бавно върви пренастройването на бизнеса на «вълната» на е-съществуването му.

Честота на ползване на информационните технологии (2007 г.)

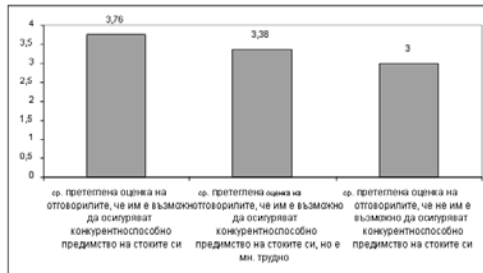

НЯКОИ ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

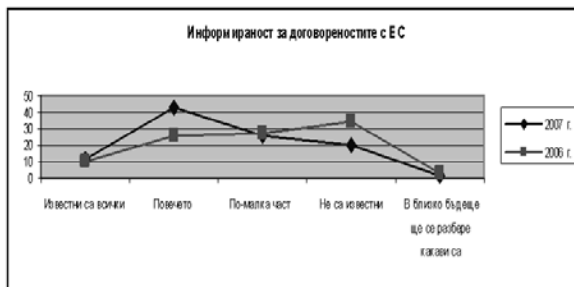
- Езиковите бариери, ниската мениджърска култура, незнанието на специфични съвременни управленски практики са фактори, които също затрудняват постигането на конкурентоспособност на европейското пазарно пространство

НЯКОИ ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

- Възможно ли е за Вас да осигурите конкурентноспособно предимство за Вашите стоки и оценка на въздействието на променената икономическа среда в резултат на хармонизацията на българското с европейското законодателство

НЯКОИ ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

НЯКОИ ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

- Тенденцията към **рационализиране на бизнес практиките** в България се очертава и при отчитане на рязкото повишаване на ориентацията на представителите на българския бизнес към разширяване на формалните бизнес мрежи (3 пъти по-голям относителен дял през 2007 г. спрямо 2006 г.).
- В унисон с изискването на ЕК, което вероятно е известно на почти една трета от бизнес представителите, да се финансират предимно бизнес кълъстери и почерпили опит от трудностите при намирането на капитал,
- 29,6% (7,1% за 2006 г.) са предприели конкретни действия за разширяване на формалните бизнес мрежи,
- 30,8% (при 9,3% за 2006 г.) декларират, че им предстоят такива действия.

НЯКОИ ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Българската бизнес култура се трансформира, поради което тя няма ясно изразени еднотипни очертания.

НЯКОИ ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

- Голяма е вероятността значителна част от малките и средни предприятия да не издържат на конкурентния натиск, което ще доведе до нова вълна на миграция на работна сила към другите страни от Европейския съюз. За да може българският бизнес успешно да се впише в европейското бизнес пространство с всички благоприятни за обществото последици от този процес е необходима висока мобилизация не само на бизнес субектите, но и на представителите на държавната администрация

БЛАГОДАРНОСТИ

- на Ректорското ръководство на УНСС – за оказаното доверие
 - на председателя на Програмния съвет и зам. Ректор по научната дейност проф. д.и.н. Пламен Мишев – за разбирането и пълната подкрепа
 - на д-р Стефка Георгиева, за оказаната административна помощ
 - на проф. д.с.н. Георги Найденов – рецензент на проекта
 - на ст.н.с. I ст. д.с.н. Светлана Съикова –рецензент на проекта
 - на всички колеги, които ни помогнаха по един или друг начин при реализацията на проект
-

МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Ръководител: проф. д.ик.н. Румен Гечев

Изследването е фокусирано върху алтернативните модели на макроикономическа политика на България, които биха позволили изпълнението на критериите на лисабонската стратегия на ЕС за устойчиво икономическо развитие. Предмет на сравнителен анализ са екофискалната и външно-търговската политика на страната, качествената и количествената оценка на регулаторното въздействие за достигане на заложените показатели, избора на адекватен механизъм за търговия с емисионни разрешителни и механизмите, чрез които би могло да се постигне подобрене на социалните и икономическите ефекти от преразпределението на доходите.

Оценката за състоянието на българската икономика и възможните пътища за нейното развитие са съобразени с програмите, критериите и показателите, приети от ЕС, ООН, както и тези, заложенни в двустранни и/или регионални споразумения. Търсени са възможности за хармонизация на нашите политики с тези на водещите страни от ЕС, но съобразени с българските условия и ограничените ни възможности за сериозна бюджетна ангажираност за финансиране на проекти и програми, водещи до подобряване на екологичните и социалните параметри на производството. Отчетени са потенциалните възможности на финансирането от следприсъединителните програми на ЕС, както и чрез икономическо стимулиране на частния бизнес, респективно по-бързото развитие на публично-частното партньорство.

Направените препоръки за формирането на фискална и монетарна политика от нов тип са съобразени с опита да се съчетаят принципите на екологичното производство и потребление с повишаване на конкурентоспособността на вътрешния и международните пазари. Направен е опит да се докаже на основата на международен и национален опит, че е напълно възможно да се постигне по-висока конкурентоспособност, в т.ч. на основата на използването на екологично чисти технологии и продукти и съответно чрез постепенно увеличение на дела на използваните възобновяеми ресурси.

**МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА ЗА
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ**

Проф.д.ик.н. Румен Гечев
Доц. д-р Лилия Йотова
Доц.д-р Ваня Иванова
Гл.ас.д-р Екатерина Сотирова
Гл.ас.д-р Атанас Атанасов
Ст.ас. Ивайло Беев – докторант УНСС
Цветомир Пенев – докторант, УНСС
Щерьо Нождаров – докторант, УНСС

**МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА ЗА
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ**

ПРЕДГОВОР

- I. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА КЪМ БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
- II. УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
- III. СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ПОКАЗАТЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО
РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ И ДРУГИТЕ СТРАНИ ОТ ЕС
- IV. ОЦЕНЯВАНЕ РЕГУЛАТОРНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ:
БЪЛГАРСКИТЕ СЪПКИ В КОНТЕКСТА НА ПРАКТИКАТА
НА ЕС
- V. ОПТИМИЗИРАНЕ НА ВЪНШНОТЪРГОВСКИЯ СТКООБМЕН
И ИНВЕСТИЦИОННИЯ КЛИМАТ

**МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА ЗА
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ**

- VI. МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
- VII. ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ЕКОФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА КАТО
ИНСТРУМЕНТ НА ПОЛИТИКАТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
- VIII. УСЪВЪРШЕНСТВУВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ УСЛОВИЯ
ЗА ДОБЛИЖАВАНЕ ДО ЕКОЛОГИЧНИТЕ СТАНДАРТИ НА ЕС
- IX. АЛТЕРНАТИВНИ МЕХАНИЗМИ НА ТЪРГОВИЯТА С ЕМИСИОННИ
РАЗРЕШИТЕЛНИ
- X. РЕГУЛАТИВНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА
ОБЩЕСТВЕНОТО БЛАГОСЪСТОЯНИЕ

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Лисабонската стратегия на ЕС, както и всички документи на Общността, свързани с нейната стратегия за развитие, са съобразени с критериите за устойчивост и цели "постигането на висок растеж и висока заетост, чрез създаването на просперираща, екологично чиста и социално справедлива Европа." Договорът за членство в ЕС изисква интегрирането на концепцията за устойчиво развитие във всички европейски политики.

МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Интердисциплинарният характер на проблем предполага и интердисциплинарен подход на разработката. Затова тук сме си поставили за изследователска задача *да изследваме равнището и тенденциите в развитието на България, оценени според принципите и критериите за устойчивост, от гледна точка на приложните макро и микроикономика.*

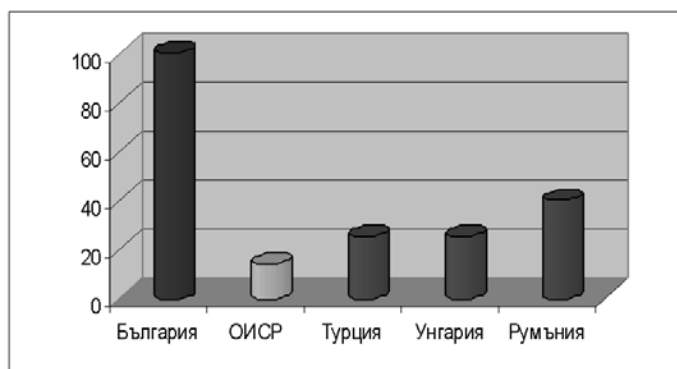
МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

На основата на сравнителният качествен и количествен анализ сме направили опит:
А/ да покажем степента и причините за изоставането ни от средните показатели за ЕС-25 и
Б/ механизмите и икономическите инструменти, чрез които може да се навакса изоставането в средносрочен период.

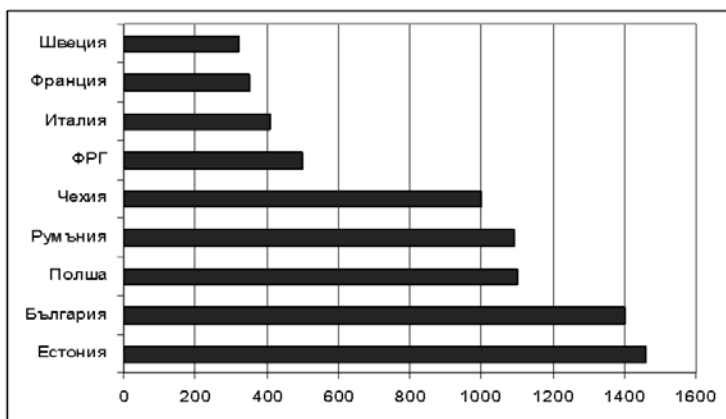
Основни цели на Стратегията на ЕС за Устойчиво развитие (юни 2006г)

- Защита на околната среда, в т.ч. – запазване на природния капацитет от невъзпроизводими и възпроизводими ресурси, на биологичното разнообразие, промяна в сегашния модел на производство и потребление, така че да се постигне намаляване на екологичните замърсявания при растящ БВП.
- Социално равенство- създаване на демократично, социално справедливо общество, гарантиращо основните права и културно разнообразие на страните-членки.
- Икономически просперитет- основан на еко-ефективна икономика на знанието, осигуряваща пълна заетост
- Изпълнение на международните задължения на ЕС – неговите вътрешна и външна политика да са в хармония с глобалното устойчиво развитие;

Разходи на електроенергия за производство на единица БВП през 2007 г , България = 100

Парникови газове от единица БВП през 2005г в избрани страни от ЕС (в тонове еквивалент на въглероден двуокис, за един милион "СПС" БВП от 2002г)

ЕС: конкретни цели за УР

- **(а)** ограничаване ефекта от промяната на климата: до 2012г емисията на парниковите газове да се намали с 8 % спрямо 1990г (за България 1988г);
- **(б)** до 2012г 12% от общата енергия и 21 % от електричеството, да се произвеждат от възобновими източници. Делът на възобновимите енергийни източници да се увеличи до 15 % през 2015г.
- **(в)** делът на биогоривото в транспорта да достигне съответно 5.75 % през 2010г и 8 % през 2015г.
- **(г)** Намаление на крайното енергийно потребление с 9 % до 2017г.

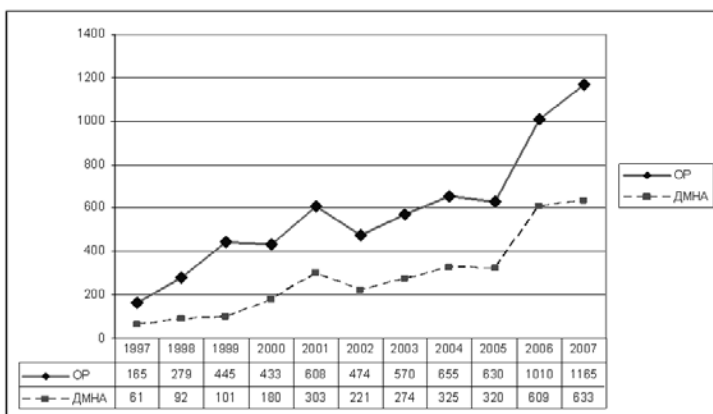
Еко-данъци: конкурентоспособност

Европейската Комисия (2004) публикува изследване за икономическите и екологичните ефекти от използването на еко-данъци. Изследването прави извода, че прилагането на по-високи данъци върху използването на енергия, азотни окиси, вододобив, пилеене на вода, използване на пестициди, на изкуствени торове, опаковки, батерии (акумулатори) и др., ще има пренебрежимо малък или дори нулев ефект върху конкурентността в ЕС.

Еко-данъци: конкурентоспособност

- Предлагаме вариант при който, всяка страна вносител да получи правото да налага целеви екологичен данък върху внасяната продукция в размер на евентуалната разлика между аналогичният данък в страната вносител и съответно в страната износител. Има достатъчно надеждни разчети, които показват степента на изменението на продуктите от различните сектори на производството на стоки и услуги в резултат на единица изменение в цената на петрола или на другите природни ресурси.
- Hoernig (1999) нарича този изравнителен ценови механизъм "гранично изравняване на еко-данъците".

Бюджетни разходи за опазване на околната среда в България в периода 1997-2007г (в милиони лева)

Фискална политика за устойчиво развитие

- Фискалната политика за устойчиво развитие в Източна Европа, и в частност в България, следва да се разглежда като изпълнение на "Софийската инициатива" за широко прилагане на икономически инструменти за устойчиво развитие в страните в преход. Klager и други (1999) от Регионалният екологичен център за Централна и Източна Европа, определят използването на тези инструменти за целите на устойчивото развитие като задължително условие в процеса на прехода към развито пазарно стопанство и пълноправно членство в ЕС.
- Името "Софийска инициатива" за прилагане на икономически инструменти е дадено от Международната конференция по опазване на околната среда, проведена в София през 1995г. Тя бе с участието на министри на околната среда от ЕС, САЩ, Канада, Източноевропейските страни в преход (вкл. ОНД).

България : ЕС

- БВП/човек по ППС
- Разпределение на НД
- Заетост
- Образование
- Енергийна интензивност и дял на възобновими енергийни източници
- Дял на биогорива и биодвигатели
- Степен на финансиране на УР

Оценяване на регулаторното въздействие

- Сравнителен анализ на въздействие от регулативните практики в ЕС, отделни страни (Прибалтика, Полша и Унгария) и специфичният случай с България, където водеща роля в тези оценки изпълняват неправителствените бизнес организации.

Оценяване на регулаторното въздействие

Ключовите реформи, върху които фокусират тези мерки, включват:

- по-добро изпълнение на оценяването на регулаторното въздействие;
- създаване на метод и процес за анализ на нормативната уредба;
- подобряване на качеството на регулирането на местно ниво;
- подобряване на диалога със заинтересованите групи;
- засилване на прозрачността в действията на правителството.

Оптимизиране на външнотърговският обмен и инвестиционният климат

- В обсъжданата *Стратегия за устойчиво развитие на България* (2007 г.) се посочва, че показател и направление на работа в сферата на икономиката е постигането на експортно ориентиран икономически растеж.
- Необходимост от прилагане на критериите за УР при моделиране структурата на националното стопанство главно чрез пазарни средства, а чрез него постигане на адекватно реструктуриране на вноса и износа.
- Влиянието на "отвореността" на българската икономика върху степента на устойчивост.
- Динамика на конкурентоспособността.
- Необходимост от реструктуриране на инвестиционното портфолио (наши и чужди инвестиции)

Монетарна политика за УР

- Финансова стабилизация.
- Показатели за устойчивост на монетарната система.
- Състояние и тенденции в изменениата на платежният ни баланс.
- Оценка на преките и портфейлни инвестиции от позициите на УР.

Еко-фискалната политика като инструмент за УР (български опит)

- Ефекти от данъци върху емисии, продукти, такси.
- Необходимост от хармонизация с европейското законодателство и секторен анализ за очакваните ефекти (например, енергетика и транспорт).
- Корелативни връзки между данъчни равнища и енергийно потребление и обем на вредните емисии.
- Необходими инвестиции за възстановяване на екологичното равновесие.

Усъвършенствуване на институционалните условия за доближаване до екологичните стандарти на ЕС

1. Дефиниране на стратегически цели.
2. Висока институционална отговорност и ангажираност.
3. Хоризонтално и вертикално институционално взаимодействие.
4. Механизъм и капацитет на изпълнение.
5. Мониторинг, оценка и обновяване на стратегията.
6. Оценка на ролята на отделните държавни институции.

Алтернативни механизми за търговията с емисионни разрешителни

- Ефективност на Националният ни план за разпределение на квоти (НПРК).
- Измерване и оценка на различните видове врезни емисии (парникови газове).
- Анализ на факторите определящи цената на една квота за емисии на парникови газове в рамките на ЕСТЕ.
- Участието на България в реализацията на целите от Протокола от Киото – социално-икономически и политически ефекти.
- Стратегия на страната в периода след 2012г.

Регулативни механизми за подобряване на общественото благосъстояние в България

- Оценка на равнището и тенденциите в доходите, разходите и потреблението на населението.
- Бедност и социална изолация.
- Регулативни механизми за намаляване на доходното неравенство и бедността.
- Подоходни данъци и данъчна политика.
- Политика по социална закрила и социално включване.
- Демографски стратегии.
- Политика на заетостта.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА БИЗНЕС СРЕДАТА В БЪЛГАРИЯ (НА ОСНОВАТА НА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОЦЕНКИТЕ И ОЧАКВАНИЯТА НА БЪЛГАРСКИ КОМПАНИИ)

Ръководител: доц. д-р Георги Мишев

Изследването има мониторингов характер. Първото изследване на бизнес средата в България, реализирано от екип на УНСС като задача от изследователския план по НИД на УНСС, е осъществено през ноември 2003 г. Интересът, с който научната общност и бизнес средите посрещнаха резултатите, аргументираха необходимостта подобно изследване да се провежда ежегодно.

Последният договор по проекта е три годишен – 2006 – 2008 г. Междинните етапи са отчетени през 2006 и 2007 г.

Изследването е извадково. Реално наблюдаваната извадка през отделните години е от 600 компании.

На основата на ежегодно провежданите анкетни проучвания са построени динамични редове по всички наблюдавани показатели, характеризиращи различни аспекти на бизнес средата.

Характеризирането на бизнес средата се реализира на основата на три вида оценки – несравнителни оценки за текущата година, ретроспективни сравнителни оценки спрямо предходната година и проективни сравнителни оценки, които дават очакванията за следващата година.

За целите на анализа са наблюдавани и определени характеристики на фирмите. По отношение на тях също са използвани несравнителни, ретроспективни и проективни оценки.

Настъпващите изменения в отделните показатели по години се характеризират на основата на изчисляването на нормирана обобщена бална оценка. Нормираната обобщена бална оценка е характеристика, която се използва както за измерване на равнището на отделните елементи на бизнес средата, така и за измерване на равнището на бизнес средата като цяло по години на периода 2003 – 2008 г. Нормираната бална оценка има по-ниска стойност, когато преобладава дялът на негативните отговори, и по-висока стойност, когато преобладава дялът на позитивните отговори.

Нормираните обобщени бални оценки за бизнес средата като цяло са изчислени на основата на аритметично осредняване на нормираните обобщени бални оценки за отделните елементи на бизнес средата.

Бизнес средата през всяка една календарна година на разглеждания период се анализира по въпроси, отнасящи се до: търсенето на пазара; цените на пазара; конкуренцията на пазара; възможности за износ; данъчната тежест; възможностите за вземане на кредити; качеството на работната сила.

Състоянието на собствената фирма по години на разглеждания период се анализира по въпроси, отнасящи се до: производственото и технологично оборудване; работната сила; работната заплата; организационната структура; контрола и отчетността; планирането на дейностите; конкурентоспособността на продуктите; равнището на производствените разходи; финансовото състояние на фирмата.

В изследването е отделено и внимание на оценките на мениджърите по отношение на правителствената политика. Мнозинството от анкетираните мениджъри оценява провежданата от правителството икономическа политика като пасивна, насочена към съхраняване на статуквото.

Критичната оценка на правителствената политика е в унисон с традиционното скептично отношение към официалните данни, представяни от държавните институции. Бизнесът се отнася с известно недоверие към основните макропоказатели.

Изясняването на причините за по-ниските стойности на показателя за доверие към икономическата политика се търси в непосредствена връзка с проблемите пред българския бизнес.

Разглежданият период се характеризира с подготовката и приемането на България в ЕС.

Затова наблюдаваните фирми са анкетираны и по отношение на членството на България в ЕС. По отношение на възможностите за развитие на бизнеса очакванията на преобладаващата част от анкетираните мениджъри са оптимистични.

На основата на богатия емпиричен материал са формулирани констатации и изводи, които са адресирани към отделните субекти, участващи в икономическия процес.

Основни резултати от емпиричното изследване на бизнес средата 2003 - 2008 година

Цели на проекта

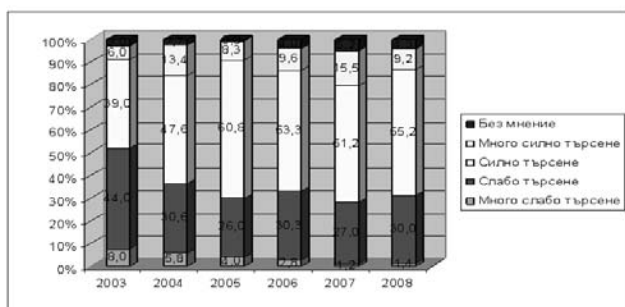
- Оценка на бизнес средата през погледа на стопанските ръководни кадри
- Прогнозиране на евентуални бъдещи развития въз основа на субективните оценки
- Верификация на управленските действия на правителството и други институции

Обект и предмет на изследването

- Обект на изследване – ръководни стопански кадри (изпълнителни директори, управители, заместници на CEO)
- Предмет на изследване: Субективната преценка относно бизнес средата:
 - Големина (емкост) на пазарите;
 - Пазарни цени;
 - Равнище на конкуренцията;
 - Възможности за износ на продуктите и услуги (експортните възможности на българските компании);
 - Данъчна тежест;
 - Осигурителна тежест;
 - Възможности за получаване на кредити;
 - Качество на работната сила.

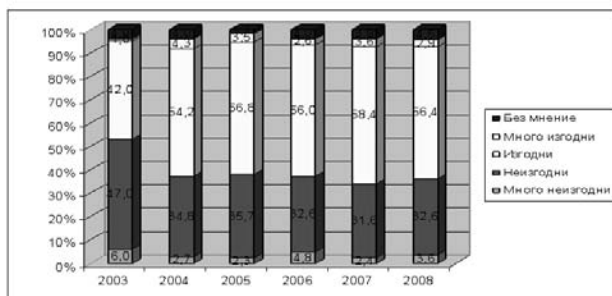
Оценки за бизнес средата

Как преценявате обема на търсене на пазара, за който работи Вашата фирма?

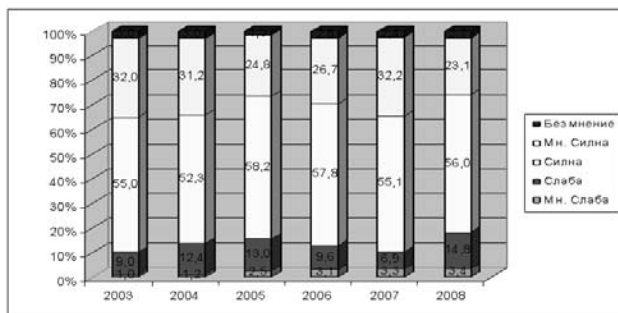
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,5925	0,6585	0,6790	0,6543	0,6770	0,6595

Как преценявате цените на пазара, за който работи Вашата фирма?

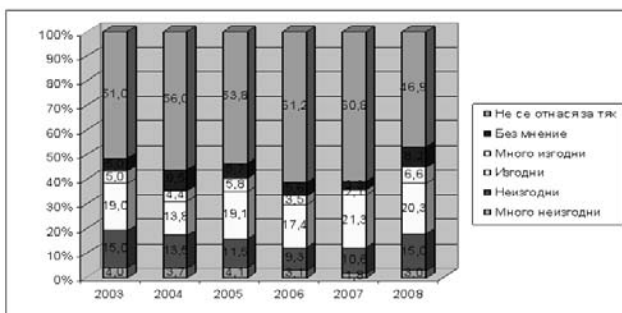
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,5750	0,6303	0,6453	0,6210	0,6380	0,6240

Как преценявате конкуренцията на пазара, за който работи Вашата фирма?

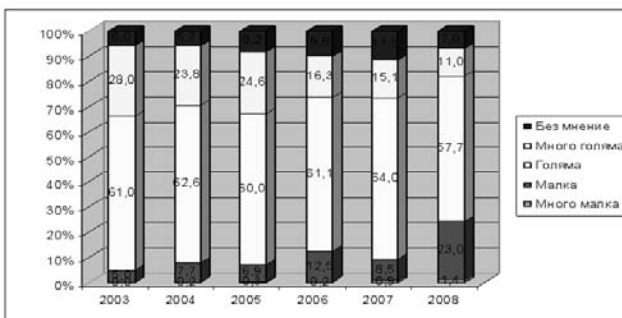
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,7800	0,7693	0,7558	0,7563	0,7780	0,7335

Как преценявате възможностите за износ?

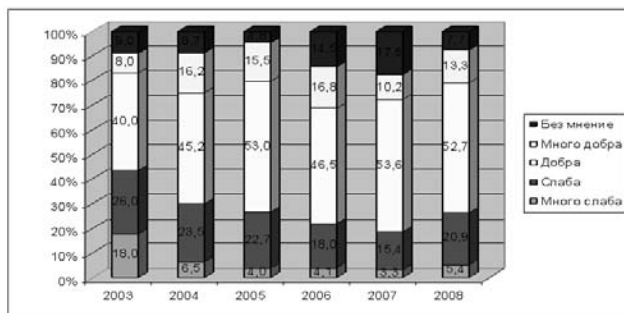
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,2775	0,2243	0,2690	0,2198	0,2383	0,3008

Как преценявате данъчната тежест?

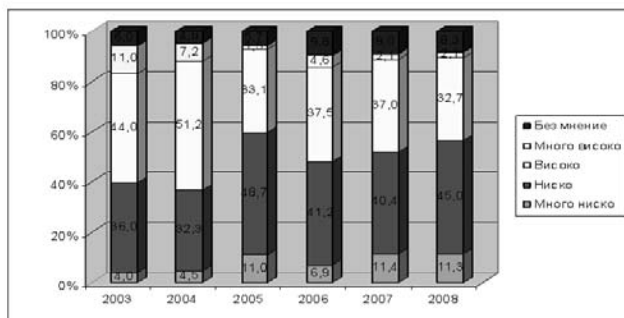
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,7625	0,7465	0,7313	0,6843	0,6758	0,6613

Как преценявате възможностите за вземане на кредити?

2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,5550	0,6348	0,6760	0,6170	0,5893	0,6463

Как преценявате качеството на работната сила?

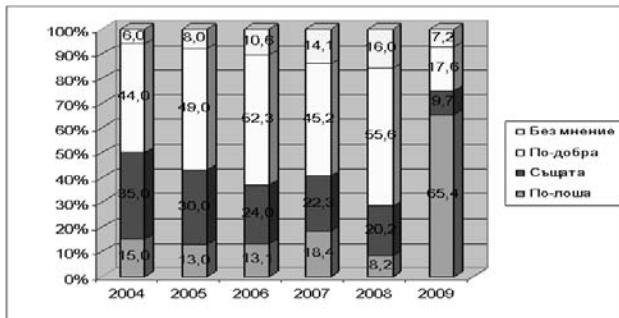

2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,6300	0,6288	0,5343	0,5505	0,5290	0,5195

Обобщена нормирана бална оценка за бизнес средата

Показател	Нормирани бални оценки по години					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Търсене на пазара	0,5925	0,6585	0,6790	0,6543	0,6770	0,6593
Цени на пазара	0,5750	0,6303	0,6453	0,6210	0,6380	0,6240
Конкуренция	0,7800	0,7693	0,7558	0,7563	0,7780	0,7333
Възможности за износ	0,2775	0,2243	0,2690	0,2198	0,2383	0,3008
Данъчна тежест	0,7625	0,7465	0,7313	0,6843	0,6738	0,6613
Възможност за кредити	0,5550	0,6348	0,6760	0,6170	0,5893	0,6463
Работна сила	0,6300	0,6288	0,5343	0,5505	0,5290	0,5195
Обобщена	0,4411	0,4658	0,4738	0,4603	0,4597	0,4793

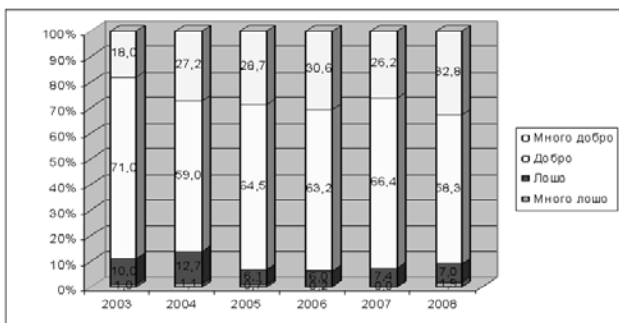
Обобщена нормирана бална оценка за очакванията по отношение на бизнес средата

2004	2005	2006	2007	2008	2009
0,7233	0,7333	0,7267	0,6620	0,7180	0,4587

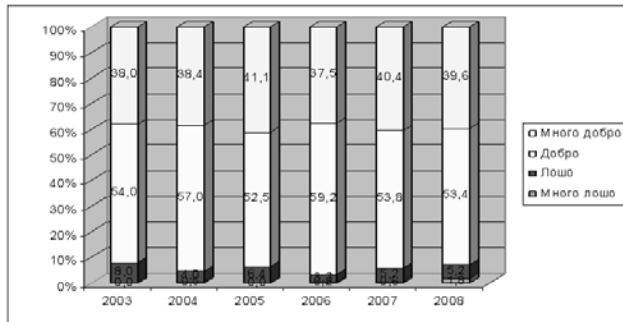
Състояние на фирмата

Как преценявате настоящето състояние на Вашата фирма по отношение на производственото и технологично оборудване?

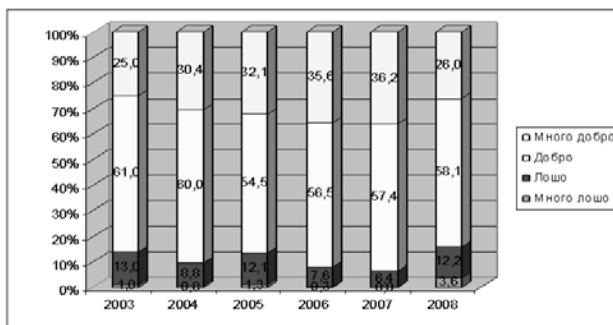
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,7650	0,7808	0,8030	0,8105	0,7970	0,8050

Как преценявате настоящето състояние на Вашата фирма по отношение на контрола и отчетността?

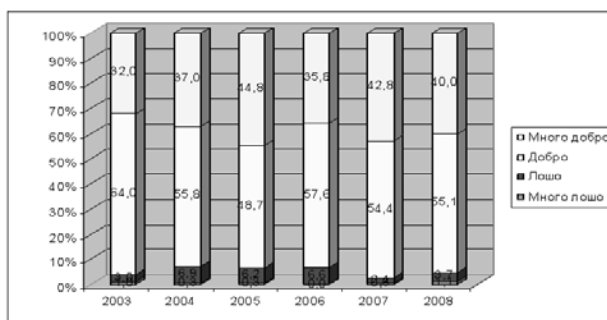
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,8250	0,8328	0,8368	0,8355	0,8350	0,8270

Как преценявате настоящето състояние на Вашата фирма по отношение на планирането на дейностите?

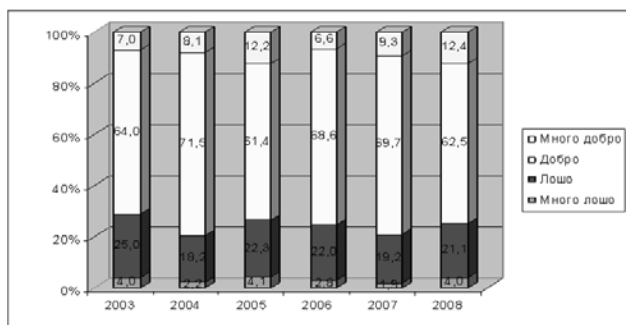
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,7750	0,8000	0,7935	0,8185	0,8245	0,7658

Как преценявате настоящето състояние на Вашата фирма по отношение на конкурентоспособността на продуктите?

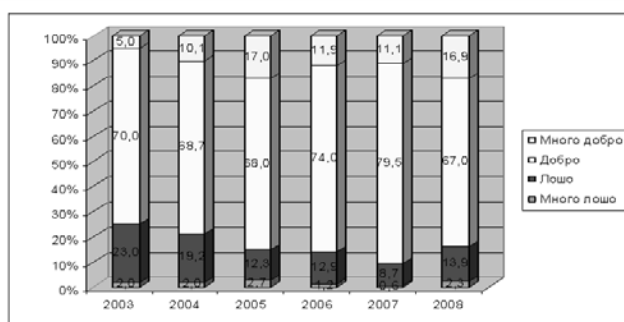
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,8175	0,8238	0,8450	0,8230	0,8488	0,8345

Как преценявате настоящето състояние на Вашата фирма по отношение на равнището на производствените разходи?

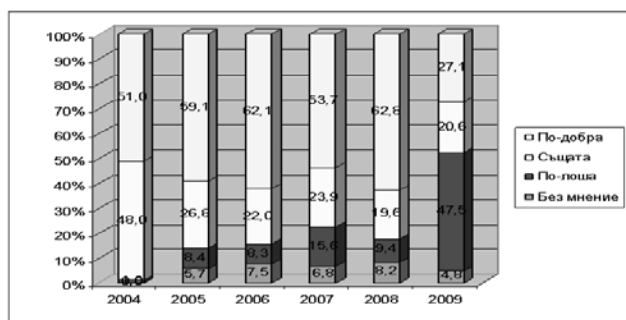
2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,6850	0,7138	0,7043	0,6975	0,7165	0,7083

Как преценявате настоящето състояние на Вашата фирма по отношение на финансовото състояние?

2003	2004	2005	2006	2007	2008
0,6950	0,7173	0,7483	0,7415	0,7523	0,7468

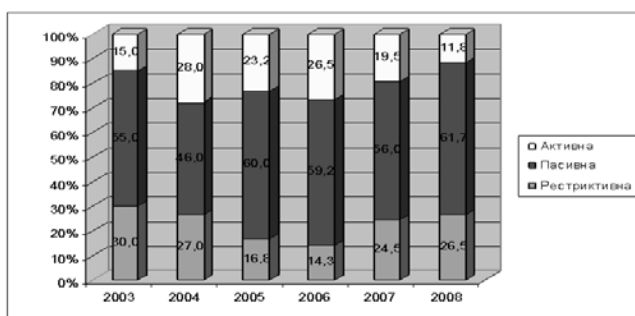
Каква се очертава да бъде следващата спрямо настоящата година за Вашата фирма, като цяло?

2004	2005	2006	2007	2008	2009
0,8750	0,8340	0,8275	0,7943	0,8220	0,6630

Оценка на икономическата политика на страната

Как бихте преценили провежданата от правителството икономическа политика ?

Година	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Доверие	0,6167	0,6767	0,6880	0,7073	0,6500	0,6177

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРОЕКЦИИ В СЧЕТОВОДСТВОТО НА КРЕДИТНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕ НА КАПИТАЛОВИТЕ СТАНДАРТИ – БАЗЕЛ II ЗА СТРАНИТЕ ОТ ЕС

Ръководител: доц. д-р Стоян Стоянов

Разработката е осъществена от колектив в състав: доц. д-р Огнян Симеонов, доц. д-р Снежана Башева, доц. д-р Даниела Фесчиян, доц. д-р Веселка Павлова, докторант Ангел Донеv, докторант Нина Кирилова, Георги Георгиев – студент, Евгени Емилов Миланов – студент.

Целта на научния проект е разкриването на новите изисквания пред счетоводството във връзка с управлението на капиталовата адекватност на банките в условията на Базел II, както и проектирането на пътищата и начините на адаптирането на счетоводството в банките към капиталовите изисквания на Базел II.

Постигнатите резултати от изпълнението на проекта са:

Проучена е и критично е анализирана нормативната база, регламентираща новите капиталови изисквания.

Проучен е чуждестранният опит от прилагането на Базел II.

На база изследване в банковата практика са разкрити основните практически проблеми и трудности при организацията на счетоводството в банките във връзка с прилагането на Новата капиталова рамка.

Направени са конкретни предложения за процедури по адаптиране на счетоводството в банките към новите капиталови изисквания.

Представени са конкретни модели за адаптиране на счетоводството в банките с цел получаване на необходимата и достатъчна информация за изграждането на вътрешнорейтингови системи за определяне на капиталовите рискове в банките.

Представени са начините за използване на счетоводната информация при изграждането на вътрешнорейтингова система за управление на кредитния риск в банките.

Посочени са способите за използването на адаптираната към новите капиталови изисквания счетоводна информация при надзорния преглед на капиталовата адекватност на банките.

Направен е статистически анализ на резултатите, получени от анкетното проучване на предизвикателствата и проекциите в счетоводството на кредитните институции при въвеждането на капиталовите стандарти Базел II.

За реализация на целта на изследването авторите набелязват решаването на следните основни задачи:

1. да се анализира подходът на трите стълба при определяне на капиталовата адекватност в условията на Базел II;
2. да се изследва прилагането на процеса на надзорен преглед;
3. да се разкрийт основните практически проблеми и трудности при измерването и управлението на лихвения риск в банковия портфейл;
4. да се анализира естеството и методологията на стрес – тестването в рамките на процеса за надзорен преглед;
5. да се представят възможностите за управление на риска от концентрации в рамките на процеса за надзорен преглед;
6. да се представят възможностите за използване на счетоводна информация при надзорния преглед на капиталовата адекватност на банките.

На първия етап на проекта основното внимание беше насочено към проучване на нормативната база, регламентираща новите капиталови изисквания, и проучване на опита на страните - членки на Европейския съюз, при прилагането на Базел II. Бяха събрани нормативни актове и публикации, официални документи и материали на Базелския комитет за банков надзор и Банката за международни разплащания. За едногодишния период на първия етап от изследването бяха издирени и събрани около 450 информационни единици, различни по големина и значение, но признати за потенциално

необходими за изследването, с общ обем около 5000 страници. Подборът, систематизирането и анализът на информацията бяха осъществени от изследователския колектив, отчитайки целите и задачите, залегнали в анотацията на план – програмата.

Внимание беше отделено на следните въпроси:

1. Назрялата необходимост от създаването на детайлизирана рамка за надзор на управлението на риска в банковата дейност, което погледнато през призмата на интернационализирането на този сектор и нарастващата динамика на финансовите пазари, може да се окаже като истинско предизвикателство.

2. Проследяване дейността на Базелския комитет за банков надзор от неговото създаване през 1974 година до настоящия момент. Бяха проучени издадените от него документи във връзка с надзора и управлението на риска. Научният колектив установи, че три от тези общо 245 документи са с най-голямо значение. Това са:

- Базелското споразумение от 1988 година (Изисквания за платежоспособност за кредитен риск).

- Директивата за капиталовата адекватност от 1998 година (Изисквания за платежоспособност за пазарен риск – Базел I).

- Новата капиталова рамка Базел II от 2004 година (Изисквания за платежоспособност за кредитен и операционен риск). В основата на тази директива Базелският комитет изгражда нова капиталова рамка, като определя три взаимно подкрепящи се стълба – минимални капиталови изисквания, надзорен преглед на капиталовата адекватност и пазарна дисциплина. Научният колектив стигна до заключението, че въпреки дефинираната си самостоятелност трите стълба се намират в пряка връзка помежду си и са в състояние да осигурят по-добра защита на стабилността на банковия сектор.

3. Степента на готовност на банките да се адаптират към изискванията на новата капиталова рамка. Това изследване е стартирано и то е основата за по-нататъшната ни работа по проекта, която е свързана с разкриването на практически проблеми и трудности при организацията на счетоводството в банките във връзка с прилагането на новата капиталова рамка и извеждането на конкретни предложения за процедури по адаптирането на счетоводството в банковия сектор към новите капиталови изисквания.

При изследванията по този въпрос научният колектив проучи националния и международния опит (главно на страните от Европейския съюз) за съществуващи проблеми при прилагането на Новата капиталова рамка. Стигна се до заключението, че в нашата страна и в страните от ЕС основното предизвикателство и главните проблеми са свързани с постигането на ефективно управление на риска. Търси се ефективно управление на риска не единствено на база завишени капиталови изисквания, а по-скоро чрез изграждане на нови съвременни системи за управление на риска в банковата дейност на равнище банка и на равнище институционална намеса от надзорните органи. В тази връзка основните усилия бяха насочени към изследване на риска в банковата дейност. При проучванията риска се интерпретира от счетоводна гледна точка - хипотетичната вероятност от претърпяване на загуби и определяне на негативното им влияние върху финансовия резултат. Дефиниран по този начин, рискът в банковата дейност става обект на отчитане при прилагането на един от основните счетоводни принципи – принципа на предпазливостта. В различните източници – нормативна литература, доклади от банкови форуми, международни счетоводни стандарти и др. беше открито различно класифициране на рисковете в банковата дейност, засягащи адекватността на банковия капитал. Колективът се обедини около становището, че е погрешно да не се разсъждава върху вероятността от риска, а само върху последствията от него (защото само те могат да се прогнозира и наблюдават). Научният колектив се насочи към проучването на възможността за изграждането на системи за ранно предупреждение за наличието на риск, към проучването на рисков базирани управленски, счетоводни, аналитични и контролни подходи за постигане на ранното идентифициране на риска. Това е философията на Новата капиталова директива (Базел II). Идеята е чрез рисков базирани подходи при банковия мениджмънт да се идентифицира и оцени рискът на по-ранен етап. При изследването на рисковете, влияещи върху капиталовата адекватност на банките, най-голямо внимание беше отделено на кредитния риск. Причината за това е, че кредитният риск е присъщ не само за кредитната експозиция на банките, но и на други балансови и задбалансови експозиции (гаранции, ценни книжа, акцепти, инвестиции и др.), т.е. той е определящ за качеството на активите, а от тук и за необходимото равнище на капитала. Научният колектив счи-

та, че кредитният риск може да се определи като елемент на счетоводната политика в банковия сектор, тъй като отговаря на следните критерии:

- Съществува достатъчна вероятност банката да придобие или да се лиши от икономическа изгода под неговото въздействие.

- Като счетоводен обект кредитният риск може да бъде достоверно измерим.

Вторият етап на проекта, представен в разработката, е с обем 108 стандартни компютърни страници, а в структурно отношение е представен в шест основни глави.

В първата глава авторите са формулирали концептуалното виждане на разработката – извеждане на конкретни предложения за такава организация на отчетността в банките, която да осигурява необходимата и достатъчна информация за управление на капиталовата адекватност на банките, при което като основополагащи се възприемат заложените в подхода на трите стълба принципи:

- обединяващата цел на трите стълба е постигането на такова капиталово равнище, което да е адекватно на общия рисков профил на банката;

- подобрена индивидуализирана оценка на кредитния риск;

- постигане на корелация между нормативно изискуемия капитал и ефективността от управлението на риска, но не единствено на база завишени капиталови изисквания, а чрез изграждане на нови, съвременни системи за вътрешно управление на риска в банките;

- рисков базирани подход при институционалната намеса от страна на надзорните органи чрез създаването на добра практика за управление и надзор върху рисковете от банковата дейност.

Във втората глава се изследват четирите международно възприети принципа, които определят основните положения на процеса по надзорен преглед. Акцентира се върху значимостта на вътрешния анализ на адекватността на капитала (ВААК) и неговото взаимодействие с надзорния преглед и оценка (НПО). Изведени са основните изисквания към банките, свързани с вътрешното управление на корпоративната им структура, която да отговаря на условията за прозрачност и ефективно и разумно управление. Изследвани са функциите на вътрешния контрол на риска и на вътрешния одит. Авторите защитават тезата, че банките трябва да разполагат с ефективна система на вътрешен контрол и надеждна информационна система, покриваща всички значими нейни дейности. Особено внимание е отделено на публичното оповестяване и прозрачност на банковата дейност.

В глава трета се засягат проблемите, свързани с измерването на лихвения риск в банковите портфейли. За базови се възприемат редица изисквания в МСС и МСФО третиращи методологията на оценяването на някои позиции от банковия портфейл главно от финансови активи (включително деривативи) и за някои пасиви. Представени са редица изводи относно изискванията за анализиране, оценяване и оповестяване на чувствителността на банковия портфейл към пазарен риск. Изследвани са настоящите пазарни практики. Изразено е становище относно наблюдението и управлението на лихвения риск в банковите портфейли.

В глава четвърта се анализират проблемите, свързани с извършването на стрес – тестове в рамките на процеса за надзорен преглед. Авторите дефинират понятието стрес – тест, като се базират на някои техники за управление на риска, използвани от Банката за международни разплащания. Акцентира се върху две основни категории – сценарийни тестове и анализи на чувствителност. Изследвани са възможностите за използването на стрес – тестовете в българската банкова практика и са дадени някои предложения за повишаване на тяхната надеждност.

В глава пета се разглежда управлението на риска от концентрация в рамките на процеса за надзорен преглед. Авторите възприемат риска от концентрация като един от най-важните потенциални източници на големи загуби на банките. Този риск се анализира както от гледна точка на балансовите експозиции, така и от гледна точка на задбалансовите такива. Изследвани са съществуващите пазарни практики за идентифициране и измерване на риска от концентрация и са представени някои методи за неговото редуциране.

В глава шеста са представени възможностите за използване на счетоводната информация при надзорния преглед на капиталовата адекватност на банките. Направен е опит за извеждането на конкретни предложения за редица усъвършенствания в прилаганата методология на счетоводството във връзка с осигуряването на необходимата и достатъчна счетоводна информация за управление на банковия капитал и осъществяването на адекватен надзор на капиталовата адекватност на банките.

Като самостоятелна, но същевременно неделима част от проекта се представя статистически анализ на резултатите, получени от анкетното проучване на предизвикателствата и проекциите в счетоводството на кредитните институции при въвеждането на капиталовите стандарти Базел II.

Този статистически анализ е свързан с една от задачите на проекта, а именно провеждането на специализирано анкетно проучване. Експертите от изследователския екип прецениха, че с оглед оценката на критериите, приложенията, предимствата и недостатъците от въвеждането на стандартите Базел II, както и за целите на управлението на кредитния риск и формирането на кредитната политика, най-целесъобразно е да се излъчи представителна двустепенна гнездова извадка. На първата степен бяха избрани 54 кредитни институции, а на втората степен – 216 експерти. Последните са представители на: висш управленски персонал, мениджърски персонал, контролен персонал и финансово-счетоводен персонал, мениджъри на различни управленски нива, инспектори и счетоводители. Проучването бе проведено през м. септември 2008 г.

Целта на анкетното проучване бе не само да се установят разбирането и необходимостта от използването на кредитен рейтинг, а да се направи задълбочен анализ на външна кредитна оценка, на подходите за отчитане на кредитния риск, на предимствата на вътрешните модели и на въвеждането на вътрешна система за измерване и управление на кредитния риск, на прилаганите кредитни защити, както и на цялостна промяна в прилаганата досега обща рамка за финансовите отчети на кредитните институции.

Най-общо кредитните институции са разделени на три групи. В първата група попадат петте най-големи банки с най-голямо балансово число на активите. Във втората група са всички останали български банки, а в третата – чуждестранни банки. По отношение на последната категория се предполага, че те използват изцяло традициите и опита на т.нар. банки – майки, които са въвели по-рано изискванията на капиталовите стандарти Базел II. Поради това бе решено те да не попаднат в обсега на анкетното проучване, при което се акцентира върху това, как в нашата страна се прилагат изискванията на Базел II.

Проведен бе ситуационен статистически анализ, който включва получаване на едномерните разпределения на респондентите по всеки от задаваните въпроси и изчисляване на подходящите обобщаващи статистически характеристики на всяко едномерно разпределение. Обобщените резултати от групировките и разпределенията са представени в табличен вид и под формата на графики. Така бе създадена основа за оценка на предизвикателства и проекциите в счетоводството на кредитните институции, свързани с въвеждането на капиталовите стандарти Базел II за страните от Европейския съюз, както и на вижданията на представителите на висшия управленски персонал, на мениджърския персонал, на контролния персонал и на финансово-счетоводния персонал от трите групи кредитни институции.

Направеният статистически анализ дава възможност да се изяснят: необходимостта от използването на кредитния рейтинг, признаването на агенцията за външна кредитна оценка, минималните критерии за признаване на кредитните оценки, незаявените кредитни оценки, подходите за отчитане на кредитния риск, използваната рейтингова агенция, предимствата и недостатъците на стандартизирания подход за отчитане на кредитния риск, въвеждането на вътрешната система за измерване и управление на кредитния риск, разработването на вътрешни модели за управление на кредитния риск, прилаганите кредитни защити, промените в общата рамка на финансовите отчети на кредитните институции и др.

Паралелно с едномерните разпределения за изучаване на предизвикателства и проекциите в счетоводството на кредитните институции, свързани с въвеждането на капиталовите стандарти Базел II за страните от Европейския съюз, са разработени и подходящи двумерни разпределения (т.нар. кростаблици). Те дават възможност за по-задълбочен анализ относно прилагания подход за отчитане на кредитния риск и вида на кредитната институция, използването на оценката на длъжниците и вида на кредитната институция, използваните рейтингови агенции в зависимост от вида на кредитната институция, приложимостта на стандартизирания подход за активно управление на риска съобразно вида на кредитната институция, видовете кредитна защита в зависимост от вида на кредитната институция, приложимостта на стандартизирания подход за активно вътрешно управление на риска и оценката на недостатъците му и др. С цел постигането на по добра визуализация част от резултатите от многомерния анализ са представени под формата на графики.

**СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ
НА РЕЗУЛТАТИТЕ,
ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО
ПРОУЧВАНЕ**

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

1.Особености на анкетната карта и на извадката

■ Единици на статистическото изследване на предизвикателствата и проектите в счетоводството, свързани с въвеждането на капиталовите стандарти Базел-II за страните от Европейския съюз са кредитните институции.

■ Сведенията в анкетната карта за съответните единици се попълват от определените длъжностни лица, които заемат различна йерархична позиция в тях.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

Кредитните институции са разделени на три групи:

■ В първата група попадат петте най-големи банки с най-голямо балансово число на активите.

■ Във втората група са всички останали български банки.

■ В третата - са чуждестранните банки. По отношение на тях се предполага, че те използват изцяло традициите и опита на т.нар. банки – майки, поради което бе решено те да отпаднат от проучването.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

■ Най-целесъобразно е да се използва двустепенният гнездови подбор

■ Необходимите предпоставки за определяне на обема на наблюдаваните единици и начина на формиране на извадката от кредитни институции се съдържат в анкетната карта.

■ Преобладаващо въпросите предполагат по три- четири отговора и само един допуска – до шест верни отговора. Това бе предпоставка за известно минимизиране на броя на изследваните единици при анкетното проучване.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

■ Средният брой клетки в таблицата е от порядъка 12-15 и максимум може да достигне до 30. При това целесъобразният брой на наблюдаваните кредитни институции на първата степен е 54. На втората степен бяха избрани 216 експерти.

■ Отпечатани бяха 230 анкетни карти, които бяха раздадени за попълване през м. септември 2008 г. От тях бяха върнати 152 попълнени анкетни карти (около 70, 05%).

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

**Разпределение на анкетираните
според тяхната принадлежност**

ВИЕ СЕ ПРИЧИСЛЯВАТЕ КЪМ:	ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ (%)	КУМУЛАТИВЕН ДЯЛ (%)
Мениджърски персонал	23,5	23,5
Контролен персонал	23,5	47,0
Финансово счетоводен персонал	53,0	100,0
ОБЩО	100	

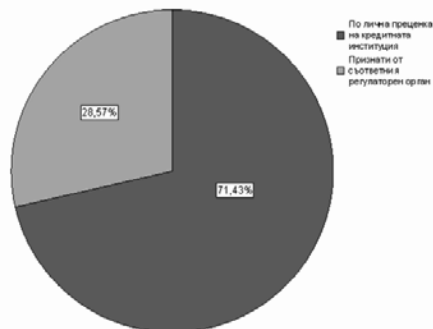
2. Статистическа обработка на данните

След провеждане на анкетното проучване относно предизвикателства и проектите в счетоводството на кредитните институции, свързани с въвеждането на капиталовите стандарти Базел-II за страните от Европейския съюз, данните от анкетните карти бяха въведени на електронен носител във формат на приложния статистически софтуер SPSS. Данните бяха подложени на първичен логически и статистически контрол, след което окончателно беше формиран файл с емпиричните данни.

3. Статистически анализ на разпределенията

- ◆ Първоначално се изясни принципното разбиране на анкетираните относно необходимостта от използване на кредитен рейтинг.
- ◆ Интересен е фактът, че $\frac{1}{4}$ от анкетираните третират определянето на кредитния рейтинг само като задължително изискване на стандартите Базел 2.
- ◆ Преобладават (62,5%) мненията, че необходимостта от използването на присъдени оценки е обусловена едновременно от две причини: информационните предимства и благоприятното съотношение разходи/ползи за финансовите институции.

Признаването на агенция за външна кредитна оценка е представено на следната фигура:

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- ◆ В анкетната карта минималните критерии за признаване на кредитните оценки са разделени в четири групи: обективност и независимост, текущ преглед и актуалност, ресурсна обезпеченост и използваемост, прозрачност и оповестяване.
- ◆ Интересен е фактът, че повече от половината от анкетиранияте възприемат всички изброени критерии.
- ◆ Като водещ критерий за признаване на кредитните оценки 35,3% от анкетиранияте са посочили “обективност и независимост”, а 5,9% - “текущ преглед и актуалност”.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

**Мнения на анкетиранияте лица относно
“незаявената кредитна оценка”**

„НЕЗАЯВЕНИ КРЕДИТНИ ОЦЕНКИ“ Е:	% отговори
принцип за признаване, според който не се признават оценки, които са присъдени от кредитна агенция без знанието, желанието и сътрудничеството на рейтингованото лице.	88,2
неприета от рейтинговото лице оценка, присъдена от рейтингова агенция.	11,8
ОБЩО	100,0

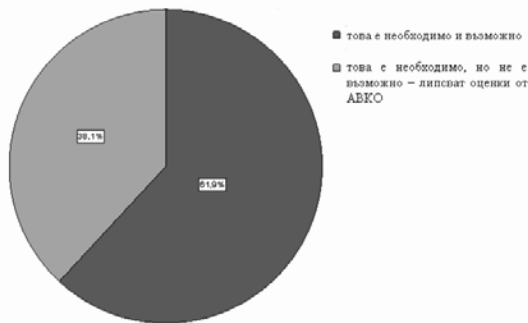
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- ◆ Наредба №8 на Българската народна банка за капиталовата адекватност предвижда възможността да се използват три подхода за отчитане на кредитния риск: стандартизиран, вътрешно-рейтингов и комбина-ция от двата подхода.
- ◆ Над 82% от анкетиранияте отдават предимство на стандартизирания подход, а всяка десета кредитна институция използва едновременно и стандартизиран и вътрешна рейтингов подход.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- ◆ Счита се, че водеща характеристика при прилагането на стандартизирания подход е използването на оценки на длъжниците и контрагентите, присъдени от агенция за външна кредитна оценка.
- ◆ По отношение на националната ни практика това е свързано с две ограничения. Първото е, че много малка част от българските икономически субекти са рейтинговани от призната от БНБ агенция. Второто е, че присъденият рейтинг съответства на такова кредитно качество, което не позволява по-добро третиране на съответния контрагент спрямо аналогична експозиция без присъдена кредитна оценка.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

Разпределение на мненията на анкетираните относно необходимостта и възможността за използването на оценка на длъжниците

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- ◆ Мнението на анкетираните относно стандартизирания подход за активно вътрешно управление на риска е, че той преобладаващо(45,8%) трябва да се предпочита при отчитането пред регулаторните органи, а не за вътрешно управление на риска.
- ◆ Към момента на изследването за целите на надзорната отчетност и следенето на капиталовата си адекватност банките могат да използват оценките на трите международно признати рейтингови агенции - Fitch Ratings, Moodys Investors Service и Standard Poors. Интересен е фактът, че анкетираните са посочили, че по равно използват услугите на първите две агенции, а третата е съвършено непозната у нас.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- ◆ Според 56,5% от анкетирания основен недостатък на стандартизирания подход е фактът, че не обхваща напълно потенциалните загуби при бъдещи кризисни събития. Друг важен недостатък, който е маркиран от около 1/3 от респондентите е недостатъчният брой клиенти с присъдени рейтинги в портфейла на банката.
- ◆ Около 13% от анкетирания споделят мнението, че стандартизираният подход не отчита корелацията между отделните експозиции в портфейла, т.е. ако две напълно идентични банки притежават по два кредита в портфейла си и те са на едно и също търговско дружество, то стандартизираният подход ще им определи еднакви рискови тегла, т.е. еднаква капиталова адекватност.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- ◆ Резултатите от проведеното анкетно проучване показват, че представените недостатъци на стандартизирания подход в значителна степен могат да бъдат преодоленни чрез въвеждането на т.нар вътрешни модели за оценка на кредитния риск.
- ◆ Стандартизираният подход на практика е задължителен за прилагане. В тази връзка използването на вътрешни модели за оценка на кредитния риск от банката може да се третира като една допълнителна целенасочена потребност.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

Предимства на вътрешните модели

ПРЕДИМСТВА НА ВЪТРЕШНИТЕ МОДЕЛИ	% отговори	% от случаите
Вътрешните модели осигуряват по-точна и достоверна оценка на риска свързан с експозициите и кредитополучателите на банката	46,2	70,6
Вътрешните модели спомагат за максимизиране на съотношението възвращаемост-риск чрез минимизиране на опасността от недостиг на капитал	26,9	41,2
Вътрешните модели са предпоставка за изграждане на подходяща организационна структура и вътрешни връзки между звената в банковата група	26,9	41,2
ОБЩО	100,0	152,9

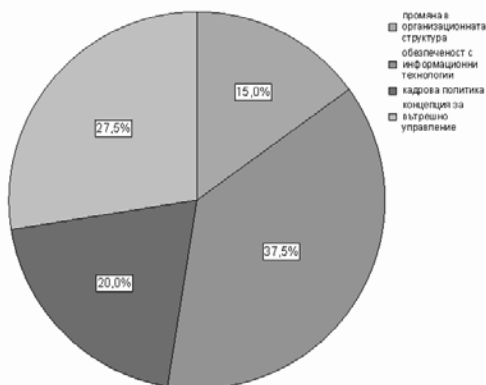
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- ◆ Основното предимство на вътрешните модели се свързва с факта, че банката събира и анализира информация за строго специфичните характеристики на всеки клиент. Тази информация ѝ помага на базата на подходящо разработен модел да достигне до количествено определяне на вероятността от настъпване на неблагоприятно събитие, свързано с конкретно неизпълнение.
- ◆ Една от основните цели на вътрешните модели за кредитен риск се свежда и до прогностичните им способности.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- ◆ Идеята за използването на вътрешните модели за управление на очакваните и неочакваните загуби се базира на възможността по определена формула банката да може да изчисли по-точно размера на очакваната загуба на базата на вероятността за настъпване на събитието “неизпълнение”, на размера на експозицията и на онази нейна част, която се очаква да бъде загубена.
- ◆ Въвеждането на вътрешната система за измерване и управление на кредитния риск в търговските банки е продължителен във времето и многоаспектен проблем.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

Изисквания при въвеждането на вътрешната система за измерване и управление на кредитния риск

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- Съгласно изискванията на Базел 2 (Директива 2006/48/ЕС) всяка банка трябва да отнесе експозициите си по класове. Тези класове са: централни правителства и централни банки; институции; предприятия; вземания на дребно; капиталови вземания; секюритизиращи позиции и други активи, които нямат характер на кредитни вземания.
- Рамката на вътрешните модели въвежда и редица допълнителни изисквания към банките, от които доминиращо значение имат тези за експозициите към предприятията и другите – на дребно.

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

Градивни стълбове на вътрешните модели за управление на кредитния риск

ГРАДИВНИ СТЪЛБОВЕ НА ВЪТРЕШНИТЕ МОДЕЛИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КРЕДИТНИЯ РИСК	% отговори	% от случаите
класификация на експозициите в седем класа	33,3	52,6
приемане на вътрешни критерии за определяне настъпването на кредитно събитие	20,0	31,6
изграждане на вероятностно разпределение на кредитните загуби, въз основа на което се определя размера на средствата, необходими за покриване на загубите	43,4	68,4
изграждане на рейтингови класове и съпътстващи ги оценки за рискови параметри	3,3	5,3
ОБЩО	100,0	157,9

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ, ПОЛУЧЕНИ ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

- Кредитната защита може да бъде различни видове. Основно тя се дели на две големи групи: обезпечена защита и защита с гаранции.
- В Наредба 8 на БНБ тези категории са приведени в съответствие с установените у нас понятия. Обезпечена е защита въз основа на парични средства или друг вид авоари, които са заложили в полза на банката, временно се притежават от нея, които могат да бъдат реализирани от нея при настъпване на неизпълнение от страна на длъжника или които ще й бъдат прехвърлени при неизпълнение на такова събитие и др. защитата с гаранции.

Видове прилагана кредитна защита

ПРЕДЛАГАНИ ВИДОВЕ КРЕДИТНА ЗАЩИТА	% отговори	% от случаите
финансови обезпечения	24,3	100,0
застрахователни полици в полза на банката	24,3	100,0
недвижими имоти	24,3	100,0
гаранции от централното правителство, международни банки и организации	12,8	52,9
гаранции от регионален или местен орган на властта	10,0	41,2
кредитни деривативи	4,3	17,6
ОБЩО	100,0	411,7

Промени в общата рамка на финансовите отчети на кредитните институции, породени от Наредба 8 на БНБ

НАРЕДБА 8 "ЗА КАПИТАЛОВАТА АДЕКВАТНОСТ" НАЛАГА ПРОМЯНА, СВЪРЗАНА С ПРИЛАГАНЕ НА:	ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ (%)	КУМУЛАТИВЕН ДЯЛ (%)
нови принципи и концепции за оповестяване на информация в отчети	11,8	11,8
нови принципи и концепции за оповестяване на информация в отчети и нови оценъчни бази	58,8	70,6
не води до промени	29,4	100,0
ОБЩО	100	

- Интерес представлява да се обвърже групата на кредитната институция с прилагания от нея подход за отчитане на кредитния риск.
- Данните от комбинираната групировка показват, че 82,4% от кредитните институции използват стандартизирания подход за отчитане на кредитния риск, като той е приложим изцяло (100%) от петте банки с най-голямо балансово число на активите и в 81,3% от всички останали български банки.
- Вътрешно - рейтинговият подход се прилага само и то в сравнително малка част (6,3%) от българските банки.

УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА УПРАВЛЕНСКИТЕ АСПЕКТИ НА ЕКОИКОНОМИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ В УНСС

Ръководител: доц. д.ик.н. Юлия Дойчинова

Основната цел на научната разработка е да се доразвие и обогати учебното съдържание на заложените в утвърдения учебен план на специалност Екоикономика управленски учебни дисциплини и се посочат решения за подобряване на учебната документация и методика на преподаване в областта на екоикономиката.

За реализация на целта авторският колектив си постави следните основни задачи:

- да се оценят теоретичните и методическите въпроси на обучението по екоикономика в учебните планове на водещи университети в Европа и света;
- да се оцени учебният план на специалност Екоикономика в УНСС и се разработят предложения за усъвършенствани учебен план и програми по екоикономика за бакалавърска образователна степен;
- да се разработят актуални теми в областта на подготовката по управленските аспекти на използването и опазването на природните ресурси, управлението на екологични конфликти и интегрираната екологична оценка.

В първата част на разработката е оценена теоретичната и методическата подготовка на студентите по Екоикономика в 28 университети в различни страни, както и съдържанието на основни управленски курсове. Обект на разглеждане са и основните теоретични и методически въпроси, заложи в действащия учебен план на специалност Екоикономика на УНСС. В тази част са разработени и насоки за усъвършенстване на действащия учебен план и квалификационна характеристика на специалност Екоикономика.

Втората част на изследването съдържа актуализирани учебни програми и основни теми по учебните дисциплини:

- Ресурсен мениджмънт;
- Управление на екологични конфликти;
- Интегрирана екологична оценка.

**УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА
УПРАВЛЕНСКИТЕ АСПЕКТИ НА
ЕКОИКОНОМИЧЕСКАТА
ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ В
УНСС**

НИД-21.03-2/2007 г.

Авторски колектив:
Доц.д.ик.н.Юлия Дойчинова
Проф.д.ик.н.Иван Кънчев
Доц.д-р Албена Митева
Гл.ас.д-р Зорница Стоянова

Тезата на научния проект е,

досегашното икономическо образование на студентите от всички квалификационни степени е нужно значително да се разшири с целенасочени знания в областта на Екоикономика.

Основната цел на научната разработка е

- да се доразвие и обогати учебното съдържание на заложените в учебния план на специалност "Екоикономика" управленски дисциплини и се предложат решения за подобряване на учебната документация и методика на преподаване в областта на екоикономиката.
- Период на разработване 2007-2008 г.

В първата част на първия раздел “Управление на природните ресурси-преосмисляне на класическите подходи и решения” са разгледани:

- × **предпоставките за възникване и развитие на специфични подходи за управление използването и опазването на природните ресурси. На основата на еволюцията на знания и на политиката за опазване на околната среда се анализират позициите на екоикономистите по отношение на различни постулати на класическия икономикс;**
- × **основните направления на развитие и използване на научните знания по екоикономика на различни нива на управление на обществото и бизнеса;**

Във втората част на този раздел “Анализ и оценка на учебните планове за бакалавърски и магистърска степен по Екоикономика в различни университети в света е:

- × **Проучена учебната документация за обучението по екоикономика на университети от различни райони на света;**
- × **Направен анализ и оценка на съдържанието на бакалавърски и магистърски учебни програми по екоикономика;**
- × **Оценено съдържанието на обучението по управленските дисциплини в бакалавърска и магистърска степени на обучение по екоикономика.**

Обект на проучване са тридесет учебни плана и техните програми на 28 университети от Европа, САЩ и др. страни, базирани в Интернет.

НЯКОИ ОСНОВНИ ИЗВОДИ:

Преобладават учебните планове по “Екоикономика” в аграрни факултети и в областта на естествените науки - 37%. Икономическите колежи и факултети са на второ място – 20 %

- В бакалавърските програми на немскоговорящите страни преобладават университетите с технологични дисциплини (между 28 % и 41%).

В испаноговорещите страни преобладават университетите с дисциплини, свързани с естествените науки, следвани от социалните и екологични дисциплини.

„РЕСУРСЕН МЕНИДЖМЪНТ“

- Специално място е отделено на въпросите на съвместния мениджмънт, на адаптивния, на интегрирания мениджмънт и др. Техните характеристики и особености се изясняват като специфични подходи за управление на използване и опазването на природните ресурси.
- В следващата тема публично-частно партньорство се изяснява като подход за управление на природните ресурси. Разглеждат се видовете партньорства и на възможностите и предимствата на този тип партньорства при управлението на използването и опазването на природните ресурси.

„РЕСУРСЕН МЕНИДЖМЪНТ“-2

Темата за устойчивото управление на използването и опазването на земите разглежда процеса на планиране на устойчивото земеползване, като итеративен и цикличен процес на вземане на решения. Описани са добри практики за намаляване на последиците от деграционните процеси на почвите, както и производствени практики в земеделието и влиянието им на използването и опазването на земята.

Съдържанието на темата за устойчивото управление на използването и опазването на водите включва институционалната структура на управление на използването на водите. Разгледани са двете нива на управление – национално и басейното и са показани отговорностите, правата и отговорностите на ръководителите на различни министерства и четирите басейнови дирекции в страната.

УПРАВЛЕНИЕ НА ЕКОЛОГИЧНИ КОНФЛИКТИ

В първата тема се изяснява същността на конфликтите и условията за възникване на конфликти.

Втората тема е посветена на особеностите и същностните черти на екологичния конфликт. Те са изведени на основата на значението на природните ресурси и конкуренцията за тяхното използване. Изясняват особеностите на различните екологични конфликти.

Третата тема разглежда стратегиите и подходите за управление и разрешаване на конфликти, като са оценени са предимствата и недостатъците им.
